УТВЪРЖДАВАМ:
МАНОЛ КИВШАНОВ
ОБЛАСТЕН УПРАВИТЕЛ
НА ОБЛАСТ РАЗГРАД И
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
ОБЛАСТНИЯ СЪВЕТ ЗА РАЗВИТИЕ
НА ОБЛАСТ РАЗГРАД

Стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Разград (2017 – 2018 г.)

Април 2017

I.	ВЪВЕДЕНИЕ	Стр.
1.	Общ контекст и предпоставки за разработване на Стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	6
2.	Законови основания за разработване на Стратегията.	7
3.	Цел и обхват на документа.	11
4.	Методика и участници в процеса на разработване на стратегическия документ.	11
5.	Връзка с други стратегически документи на национално, регионално и местно ниво.	12
6.	Използвани съкращения.	13
II.	**АНАЛИЗ НА НАСТОЯЩАТА СИТУАЦИЯ И ПОТРЕБНОСТИТЕ ПО ОТНОШЕНИЕ ПОДКРЕПАТА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЛАСТ РАЗГРАД.**	15
1.	Цел и обхват на анализа.	15
2.	Област Разград – обща характеристика.	16
3.	Демографска картина и тенденции.	16
4.	Тенденции в образователната система в област Разград.	21
5.	Обща картина на образователната система в област Разград.	24
5.1.	Община Разград – обща картина на образователната система в община Разград: предучилищно, основно, начално и средно образование; деца и ученици: със специални образователни потребности и с хронични заболявания, в риск от социално изключване и с изявени дарби.	24
5.2.	Община Исперих – обща картина на образователната система в община Исперих: предучилищно, основно, начално и средно образование; деца и ученици: със специални образователни потребности и с хронични заболявания, в риск от социално изключване и с изявени дарби.	46
5.3.	Община Кубрат – обща картина на образователната система в община Кубрат: предучилищно, основно, начално и средно образование; деца и ученици: със специални образователни потребности и с хронични заболявания, в риск от социално изключване и с изявени дарби.	52
5.4.	Община Завет – обща картина на образователната система в община Завет: предучилищно, основно, начално и средно образование; деца и ученици: със специални образователни потребности и с хронични заболявания, в риск от социално изключване и с изявени дарби.	57
5.5.	Община Лозница – обща картина на образователната система в община Лозница: предучилищно, основно, начално и средно образование; деца и ученици: със специални образователни потребности и с хронични заболявания, в риск от социално изключване и с изявени дарби.	62
5.6.	Община Самуил – обща картина на образователната система в община Самуил: предучилищно, основно, начално и средно образование; деца и ученици: със специални образователни потребности и с хронични заболявания, в риск от социално изключване и с изявени дарби.	65

5.7.	Община Цар Калоян – обща картина на образователната система в община Цар Калоян: предучилищно, основно, начално и средно образование; деца и ученици: със специални образователни потребности и с хронични заболявания, в риск от социално изключване и с изявени дарби.	71
6.	Състояние и предизвикателства пред общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	75
6.1.	Община Разград	75
6.1.1.	Дейности на учебните заведения и общинска администрация в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	75
6.1.1.1.	Дейности от общата подкрепа за личностно развитие по чл. 178, ал. 1 на ЗПУО, които изискват общинско координиране.	75
6.1.1.2.	Местни политики за обща подкрепа за личностно развитие.	77
6.1.2.	Дейности на Центрове за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	81
6.1.3.	Социални услуги в подкрепа за личностно развитие на учениците и децата.	93
6.1.4.	Проекти в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	96
6.1.5.	Дейности на неправителствени организации в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	97
6.1.6.	Дейности на читалищата в подкрепа за личностното развитие на децата и учениците.	98
6.1.7.	Дейности на спортни клубове в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	101
6.1.8.	Осигуряване на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците от страна на Общински съвет по наркотични вещества (ОБСНВ) и Превантивно-информационен център (ПИЦ).	104
6.2.	Община Исперих	105
6.2.1.	Дейности на учебните заведения и общинска администрация в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	105
6.2.2.	Дейности на Центрове за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	105
6.2.3.	Социални услуги в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	106
6.2.4.	Дейности на читалища и спортни клубове в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	106
6.2.5.	Работа по проекти като част от общата и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	107
6.3.	Община Кубрат	108
6.3.1.	Дейности на учебните заведения и общинска администрация в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	108
6.3.2.	Дейности на Центрове за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	108
6.3.3.	Социални услуги в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	109
6.3.4.	Дейности на читалища и спортни клубове в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	110
6.4.	Община Завет	111

6.4.1.	Дейности на учебните заведения и общинска администрация в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	111
6.4.2.	Дейности на Центрове за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	111
6.4.3.	Дейности на неправителствени организазии, читалища и спортни клубове в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	111
6.5.	Община Лозница	111
6.5.1.	Дейности на учебните заведения и общинска администрация в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	111
6.5.2.	Дейности на Центрове за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	112
6.5.3.	Социални услуги в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	113
6.5.4.	Дейности на читалища и спортни клубове в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	113
6.6.	Община Самуил	113
6.6.1.	Дейности на учебните заведения и общинска администрация в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	113
6.6.2.	Дейности на Центрове за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	114
6.6.3.	Социални услуги в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	115
6.6.4.	Дейности на читалища и спортни клубове в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	116
6.7.	Община Цар Калоян	116
6.7.1	Описание на наличните форми на обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	116
7.	Дейност на Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – област Разград	117
8.	SWOT анализ. Силни и слаби страни. Възможности и заплахи.	121
9.	Изводи от анализа.	126
III.	**СТРАТЕГИЧЕСКА ЧАСТ**	132
1.	Обща цел, принципи.	132
2.	Приоритети, специфични цели, мерки.	132
	Приоритет 1: Подкрепа за личностно развитие на деца и ученици със специални образователни потребности и с хронични заболявания.	132
	Приоритет 2: Подкрепа за личностно развитие на деца и ученици от уязвими общности и деца в риск.	134
	Приоритет 3: Подкрепа за личностно развитие на децата и учениците с изявени дарби.	134
	Приоритет 4: Подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в училищата и детските градини.	134
	Приоритет 5: Подкрепа за личностно развитие на децата и учениците извън училищата и детските градини.	135
	Приоритет 6: Развитие на човешките ресурси в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.	137

IV.	**Система за наблюдение на Стратегията за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Разград**	138
1.	Звено за мониторинг и оценка на Стратегията.	138
2.	Критерии за оценка.	139
3.	Индикатори за наблюдение на реализацията на Стратегията за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Разград.	140
3.1.	Качествени индикатори.	140
3.2.	Количествени индикатори.	140
V.	**Финансови и материални ресурси за изпълнение на Стратегията.**	144
VI.	**Комуникационна програма.**	147
VII.	**Заключение.**	150

I. ВЪВЕДЕНИЕ

1. Общ контекст и предпоставки за разработване на Стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

Процесите на икономическа и културна глобализация поставят все по-настоятелно проблема за качеството на образованието. Нарастващата взаимосвързаност на икономиките и обществата, предизвикана от бума на информационните технологии и все по-свободното движение на капитала, обвързва все по-видимо просперитета на страната и индивида със знанието и технологиите, със способността за учене и за осмисляне на опита. Първостепенно значение в този контекст придобива полагането на национални образователни цели и формирането на съответните политики. Условие за успешното вписване на българските образователни реалности в европейската регулаторна рамка, респективно в един съвременен образователен проект, е актуализирането на концепта качество и на системите за контрол и управление на качеството. Най-ценният капитал на една страна са хората с техните знания, умения, способности, здравен и спортен статус и култура. Затова и **основната цел на Приоритет 1. Подобряване на достъпа и повишаване на качеството на образованието и обучението и качествените характеристики на работната сила на Национална програма за развитие: България 2020, е формирането и повишаването на качеството на човешкия капитал в България във всичките му измерения.**

Главните институции, отговорни за развитието на личността и формирането на човешкия капитал са семейството, детската градина, училището, здравните, културните и спортни институции, средствата за масова информация и организациите, където хората се трудят. Тези институции претърпяха сериозни промени през последните двадесет години и в повечето случаи промените не бяха най-благоприятни за социализацията на подрастващите и мотивацията за лично израстване и реализация в професионалната сфера.

В състояние на нарастваща дистанцията между семейството и училището и голям брой деца, които се отглеждат в т.нар. преходни семейства психичното здраве, устойчивост и добруване на българските деца са застрашени.

Ресурсите за подкрепа, които има училището, не са достатъчни на фона на нарастващите социални проблеми на семействата. Детската градина и училището са изправени пред необходимостта ежедневно да мобилизират усилията си да задържат децата, да ги мотивират за учене, да се сблъскват с трудностите на родителите, да предоставят социална помощ, да изнемогват в търсене на съдействие отвън. Това държи участниците под напрежение и в отношения на конфликти. Подкрепата се проваля в своето намерение до степен, до която се превръща в противоположното: наказания, изключване, гняв, агресия, атмосфера на непоносимост, разочарования и бреме, защото всеки е принуден да търпи другия. Всичко това коства огромна цена за човешкия ресурс – за учителите, за директора, за родителите и за съжаление, за децата, цена която се заплаща с емоционално изхабяване и опустошаване, професионално прегаряне, чувство на безпомощност, безнадеждност и отлив на хора. Разпокъсани и разпръснати, те не успяват да удържат предизвикателствата в клас и често пъти имат разнопосочни послания. Връзката между училището и родителите, като основни партньори, е прекъсната, а доверието между тях - разрушено. Връзката между училището и системата за закрила на детето липсва или зависи от спешността на конкретната ситуация.

Директорът често е притиснат между трудностите, които учителите срещат при ежедневната си работа с децата - от една страна, и изискванията на родителите и очакванията им, че в класа ще има само деца, които „не създават проблеми“ - от друга. Налага се той да реагира пост-фактум, защото са малко училищата, които имат своя политика за подкрепа, която да налага практика на координиране на усилията и на търсене на помощ в общността.

Затова е наложително училището, като средище, което събира на едно място голям брой деца, да осигури непосредствена възможност за превенция, интервенция при възникване на криза, за специализирана подкрепа или за бързо организиране на такава, при създала се необходимост.

Включването на **подкрепата за личностно развитие като нов компонент в Закона за предучилищното и училищното образование** отваря пътя за трансформация на образователната среда и за организиране на всички нейни елементи, обединяване на ресурсите, изграждане на позитивен психологически климат на приемане на различията, емоционално благополучие и успех на всеки. Подкрепата извежда на преден план динамичният аспект на обучителните отношения между ученика и учителя и отношенията между учениците, учителите, родителите, специалистите и другия персонал, при които всеки един участва в процеса на разкриване и развитие на индивидуалния потенциал и приобщаване. Успехът на този процес минава през преместване центъра на **приобщаващото образование** в детската градина и в училище, през овластяване на образователните институции и на тяхното лидерство, през превръщането на детската градина и училището в общност от професионалисти, които имат и знанията, и уменията как да бъдат полезни на децата, които работят в отношения на доверие, в екип, с участието на родителите и най-вече - с участието на самите деца.

Екипната работа по случай на дете или ученик е нова стъпка в образователната политика, насочена към индивидуализиране на обучението, подкрепата и цялостната грижа за детето или ученика в периода му на обучение толкова дълго, колкото е необходимо, да учат в отзивчиво и откликващо обкръжение, в което се приема различието, уважават се и се зачитат способностите и постиженията на учениците, и способността на всеки да чувства и мисли. Разбира се нуждата от другия, ценят се сътрудничеството и взаимопомощта, правото на всяко дете и ученик да се развива, обучава и общува заедно с останалите, правото да бъде чуто.

Подкрепата за личностно развитие на децата и учениците (обща и допълнителна), която институциите (детските градини, училищата, центровете за подкрепа за личностно развитие и специализираните обслужващи звена) в системата на предучилищното и училищното образование осигуряват, е неразделна част от самостоятелно разработени и прилагани цялостни политики, чиито **основни принципи** са:

- изграждане на позитивен организационен климат, което изисква създаване на условия за сътрудничество, ефективна комуникация и отношения на загриженост между всички участници в процеса на образование;
- утвърждаване на позитивна дисциплина, основана на мерки и подходи, гарантиращи изслушване на детето и ученика, осъзнаване на причините за проблемното му поведение и предоставяне на възможност за усвояване на добри поведенчески модели спрямо себе си и останалите, превенция на обучителните трудности и ранното оценяване на риска от тях;
- развитие на училищната общност.

2. Законови основания за разработване на Стратегията.

Разработването на Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците е постановено в чл. 196 от Закона за предучилищното и училищното образование (ЗПУО).

Съгласно чл. 176 на Закона за предучилищното и училищно образование (ЗПУО), подкрепата за личностно развитие се предоставя на всички деца и ученици и цели да осигури:

- съответствие с индивидуалните им потребности;
- подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията им;
- осъществяване на подкрепата за детето и ученика най-близо до мястото, където живее и учи.

В съответствие с постановката на чл. 174, ал. 1 от ЗПУО, осигуряването на подкрепата за личностно развитие на децата и учениците от институциите в системата трябва да се осъществява съвместно с държавните и местните органи и структури и доставчиците на социални услуги.

Важно условие за постигането на целите, принципите и приоритетите е разгръщане потенциала на всички участници в процеса – деца, ученици, родители, институции, гражданско общество. Взаимодействието на институциите и ефективните канали за комуникация с родители и граждани са основен фактор за осъществяването на целите на образованието, за подготовката на изградени, самостоятелни, конкурентноспособни личности, чрез развиване на компетентности, необходими на децата и учениците в съвременното общество.

В раздел II – Подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, чл. 177, ал. 1 от Закона за предучилищното и училищно образование, подкрепата за личностно развитие е определена като обща и допълнителна.

Общата подкрепа за личностно развитие се осигурява от детските градини, училищата и центровете за подкрепа за личностно развитие и включва:

1. екипна работа между учителите;
2. допълнително обучение по учебни предмети при условията на закона;
3. допълнителни модули за деца, които не владеят български език;
4. консултации по учебни предмети;
5. кариерно ориентиране на учениците;
6. занимания по интереси;
7. библиотечно-информационно обслужване;
8. грижа за здравето;
9. общежитие;
10. поощряване с морални и материални награди;
11. дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение;
12. ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения;
13. логопедична работа.

Допълнителната подкрепа за личностно развитие включва:

1. работа с дете и ученик по конкретен случай;
2. психо-социална рехабилитация, рехабилитация на слуха и говора, зрителна рехабилитация, рехабилитация на комуникативните нарушения и при физически увреждания;
3. осигуряване на достъпна среда, технически средства, специализирано оборудване, дидактически материали, методики и специалисти;
4. предоставяне на обучение по специалните учебни предмети за учениците със сензорни увреждания;
5. ресурсно подпомагане.

Допълнителната подкрепа за личностно развитие се осигурява от детските градини, от училищата, от центровете за подкрепа за личностно развитие и от специализираните обслужващи звена и се предоставя на деца и ученици:

- със специални образователни потребности;
- в риск;
- с изявени дарби;
- с хронични заболявания.

Допълнителната подкрепа се предоставя въз основа на оценката на индивидуалните потребности, която се извършва от екип за подкрепа за личностно развитие в детската градина или в училището.

Към регионалните центрове за поскрепа на процеса на приобщаващото образование се създава **Регионален екип за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със специални образователни потребности.**

В състава на този екип задължително се включват ресурсни учители, специални педагози, включително от центровете за специална образователна подрепа, психолози, ~~и~~ логопеди, както и представители на регионалните управления по образованието. Ръководител на екипа е представителят на регионалното управление по образованието. По своя преценка, за работа по конкретен случай, в екипа може да се включват и други специалисти, в т. ч. от системата на здравеопазването, от органите за закрила на правата на детето и от центровете за подкрепа за личностно развитие.

Екипът към РЦППО:

1. Въз основа на потвърждаване оценките на екипите в детските градини и училищата предлага на директора на РЦППО да одобри или да не одобри предоставянето на допълнителна подкрепа на децата и учениците със специални образователни потребности;
2. При невъзможност да се сформира екип в училището или детската градина извършва оценката на детето;
3. Предлага и организира при необходимост предоставянето на методическа подкрепа за работа с деца и ученици със специални образователни потребности на детските градини, училищата и центровете за подкрепа за личностно развитие;
4. Организира повторна оценка на образователните потребности на децата и учениците със специални образователни потребности при несъгласие на родителите с оценката, извършена от екипа в детската градина или в училището;
5. Насочва учениците със специални образователни потребности след VII клас и X клас към училища за продължаване на образованието им или за придобиване на професионална квалификация;
6. Подпомага процеса по осигуряване на допълнителната подкрепа;
7. Извършва оценка на индивидуалните потребности на децата и учениците със специални образователни потребности след заявление на родител за насочване за обучение в специалните училища;
8. Отлага по обективни причини от задължително обучение в I клас деца със специални образователни потребности, но за не повече от една учебна година;
9. Изпълнява и други функции, предвидени в държавния образователен стандарт за приобщаващото образование.

Важно нововъведение е разработването от екипите в детските градини и училищата на **план за подкрепа на детето или ученика**. Целта е постигането на по-гъвкав подход по отношение на конкретното дете или ученик, стимулиращ развитието му.

Планът за подкрепа на детето или ученика определя:

1. целите, задачите и конкретните дейности за допълнителна подкрепа за личностно развитие;
2. описание на възможностите, силните страни и потенциала на детето или ученика за включване и участие в образователния процес и в дейността на институцията;
3. определяне на вида и формата на обучение;
4. определяне на вида на допълнителната подкрепа и на конкретния срок за предоставянето е;
5. определяне на конкретни образователни цели и очаквани резултати от обучението на детето или ученика;
6. определяне на начини за оценяване на напредъка на детето или ученика;
7. определяне на специални педагогически, терапевтични и други методи и средства за постигане на целите;
8. определяне на честотата на осъществяване на дейностите за допълнителна подкрепа;
9. описание на екипната работа с детето или ученика, на ролята и отговорностите на педагогическите специалисти и на родителя, представителя на детето или лицето, което полага грижи за детето, при предоставянето на допълнителната подкрепа;

10. описание на необходимите ресурси за допълнителната подкрепа и за ефективен преход между институциите или между отделните етапи и степени на образование и на координацията на работата с децата и учениците, които получават допълнителна подкрепа за личностно развитие;

11. определяне на часовете за ресурсно подпомагане - за дете или ученик със специални образователни потребности.

Практиката показа, че в контекста на новите реалности, подкрепата в обучението изисква непосредствен достъп до ресурсите и базирането им в образователната среда, която е възможно най-близо до децата.

Законът внася ново качество в образованието ни като регламентира **приобщаващото образование** като неизменна част от правото на образование и въвежда осигуряването на условия за предоставяне на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците – обща и допълнителна.

Приобщаващото образование е процес на осъзнаване, приемане и подкрепа на индивидуалността на всяко дете или ученик и на разнообразието от потребности на всички деца и ученици чрез активиране и включване на ресурси, насочени към премахване на пречките пред ученето и научаването и към създаване на възможности за развитие и участие на децата и учениците във всички аспекти на живота на общността.

Осъществяването на политика на автономия за провеждане на образователни политики, самоуправление и децентрализация изисква процеса на приобщаване да се предвиди като инициатива и отговорност на самата детска градина и училището. В този смисъл в Закона е предвидено задължение на детските градини и училищата да приемат и да обучават деца и ученици със специални образователни потребности и с хронични заболявания, като осигуряват съответната подкрепа според потребностите на тези деца и ученици.

Приобщаващото образование е неизменна част от правото на образование и се реализира в съответствие със следните принципи:

1. Гарантиране правото на всяко дете и ученик на достъп до детска градина или училище, най-близо до неговото местоживеене и на правото му на качествено образование;
2. Гарантиране достъпа на всяко дете или ученик до подкрепа за личностно развитие в зависимост от неговите индивидуални потребности, с оглед възможността за възникване на затруднения в процеса на ученето и приобщаването и на необходимостта от подходяща подкрепа;
3. Прилагане на диференцирани педагогически подходи, ориентирани към интересите и стимулиращи мотивацията на детето и на ученика, съобразени с възрастовите и социалните промени в живота му и адаптирани към способността му да прилага усвоените компетентности на практика;
4. Приемане и зачитане на уникалността на всяко дете и ученик – индивидуалните потребности и възможности, личностните качества, знанията, уменията и интересите, на които образователната институция трябва да отговори по подходящ начин, така че детето или ученикът да развие максимално своя потенциал;
5. Равнопоставеност и недопускане на дискриминация при провеждане на предучилищното и училищното образование, гаранции за които са създадените условия за обучение на всички деца и ученици заедно, независимо от трудностите и различията, които може да възникнат в процеса на ученето и научаването и при участието им в дейността на детската градина или училището;
6. Системен и холистичен подход на организация и сътрудничество на образователните институции в областта на приобщаващото образование на всички равнища – управление и екипност, използване на приобщаващи педагогически практики, създаване на сигурна и подкрепяща среда, участие на родителите, мониторинг на процеса и на качеството на подкрепата за личностно развитие, както и на влиянието им върху обучението и постиженията на децата и учениците;

7. Сътрудничество между всички участници в процеса на приобщаващото образование – детската градина/училището, детето/ученика, семейството и общността;

8. Намаляване на влиянието на социалните неравенства върху ученето и върху участието на децата и учениците в дейността на детската градина или училището;

9. Нетърпимост към дискриминиращите нагласи и поведение и подготовка на децата и учениците за живот в приобщаващо общество;

10. Гъвкавост и динамичност на процеса на приобщаващото образование съобразно потребностите на децата и учениците и в зависимост от спецификата на обществения живот.

3. Цел и обхват на документа.

Целта на разработването на настоящата Стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Разград е да се направи анализ на настоящата ситуация и да се идентифицират потребностите от обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, да се направят изводи как настоящите практики може да бъдат подобрени, да се поставят цели, да се изведат приоритети и да се планират мерки и дейности, за да бъде осигурена обща и допълнителна подкрепа за личностното развитие на всяко дете и ученик в област Разград, съобразно неговите потребности, като се посочат отговорните страни в този процес, източниците за финансиране и начините за мониторинг и контрол на изпълнението й.

Стратегията за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Разград е краткосрочен стратегически документ, в който са планирани мерки и дейности за периода 2017 – 2018 г.

4. Методика и участници в процеса на разработване на стратегическия документ.

В изпълнение на чл. 196 от Закона за предучилищното и училищното образование (ЗПУО), областният управител организира разработването на Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, въз основа на Анализ на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата и учениците за всяка община на територията на областта. Анализът се изготвя от съответната общинска администрация и се приема с решение на общинския съвет по предложение на кмета на общината.

Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Разград предвижда на децата и учениците в системата на предучилищното и училищното образование да се предоставя подкрепа за личностно развитие, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията им и да се прилага в съответствие с индивидуалните образователни потребности на всяко дете и всеки ученик.

Стратегията включва Анализ на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата и учениците за всяка община на територията на областта и обхваща всички дейности и форми на подпомагане, включени в новия закон, които да се предлагат на децата и учениците, за да могат да бъдат приобщени, да не прекъсват и да завършат своето образование. Това са дейности и форми, които са основани на ценностите за личностното развитие и приобщаващо образование: подкрепа за личностно развитие, изграждане на позитивен организационен климат, утвърждаване на позитивна дисциплина и развитие на училищна общност. Чрез тези дейности се гарантира да се достигне детето и да бъде подкрепено то в ученето, научаването, участието и разгръщането на неговия потенциал.

В периода октомври 2016 – март 2017 г., Областен оперативен екип, назначен със заповед № РД-22-011/18.10.2016 г. на Областния управител на област Разград, разработи Стратегия за подкрепа за личностното развитие на децата и учениците в област Разград.

В Областния оперативен екип бяха включени експерти от Областна администрация Разград, представители на всяка община на територията на областта, на Регионално управление на образованието, на Регионалната здравна инспекция, на неправителствения сектор, на Центровете за подкрепа за личностно развитие, Регионалният център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование и други заинтересовани страни, имащи отношение към развитието на подкрепата за личностно развитие.

Съгласно чл. 196, ал. 5 от ЗПУО Стратегията е утвърдена на 13.04.2017 г. от Областния управител след съгласуване с Областния съвет за развитие на област Разград с протокол от неприсъствено заседание от 13.04.2017 г. и с Регионално управление на образованието Разград.

В процеса на планиране се включиха представители на всички заинтересовани страни от областта, обединени в работни групи на териториален принцип по общини и тематични групи по ключовите компоненти на Стратегията. Работните групи участваха на доброволен принцип, мотивирани от убеждението за необходимостта от адекватна работеща областна стратегия, която да бъде основа за предоставяне на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

В общия контекст, създаването на областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците очертава нова функция на детската градина и училището като образователна среда за индивидуалния напредък и успехи. Взаимодействията между участниците в обучителния процес се признават като основни в новия образователен закон.

В международната практика за предоставяне на подкрепа на учениците има адаптирани варианти на модела на тристепенната пирамида за интервенции. Той определя нивата на интервенциите и тяхната интензивност, като ги подрежда: от първо (общо) ниво за всички ученици, второ ниво за конкретни групи ученици и във върха на пирамидата е третото ниво на подкрепа, което представлява дългосрочна и интензивна персонална подкрепа. Моделът успява да подреди, за целите на организацията на подкрепата, потребностите на децата, съобразно честотата на възникване на тези потребности, съответно: 80% от децата имат потребност от обща подкрепа, 15% са деца в риск от затруднения и се нуждаят от целенасочена работа, за да преодолеят тези затруднения, а 5% са децата, които са с комплексни потребности от интензивна подкрепа.

Други начини за формулиране на потребностите и дейностите от нивата ги представят като универсални, селектирани и индикативни дейности или още като първична, вторична и третична интервенция.

Въпреки, че изследванията за използване на този модел показват необходимост от развитие на широкообхватен подход, надхвърлящ тази тристепенна рамка, той може да има широко приложение в политиките за осигуряване на равен достъп до образование, защото позволява структуриране на подкрепата за личностно развитие в новите образователни политики у нас и допринася за организиране на практиката. Моделът може да служи като отправна рамка за подреждане на многообразието от подкрепящи дейности и да ги подчини на общата цел за развитие и обучение на всяко дете във всяка детска градина и училище и във всяка общност.

По този начин подкрепата за личностно развитие се явява нов компонент в образователните политики, който свързва и обединява ресурсите на средата на всички нива по вертикала и хоризонтала на системата.

5. Връзка с други стратегически документи на национално, регионално и местно ниво.

Стратегията се основава и на приоритетите, целите и стандартите, заложени в следните стратегически документи:

- Стратегия „Европа 2020“;
- Националната програма за развитие „България 2020“;
- Национална стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015 – 2020);

- Националната стратегия за учене през целия живот за периода 2014–2020 г.;
- Национална стратегия за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013 – 2020);
- Национална стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността (2014-2020);
- Стратегията за развитие на професионалното образование и обучение в Република България за периода 2015-2020 г.;
- Национална стратегия за развитие на педагогическите кадри (2014-2020);
- Регионален план за развитие на Северен централен район 2014 – 2020 г.;
- Стратегия за развитие на област Разград (2014 – 2020 г.);
- Стратегия за интегриране на ромите в област Разград (2012 – 2020 г.),
- Стратегия за развитие на социалните услуги в област Разград (2016 - 2020 г.)
- План за младежта в област Разград;
- Общински планове за развитие на общините в област Разград;
- Програми и стратегии, във връзка с развитието на образованието на ниво община;
- Общински програми за закрила на детето на общините в област Разград;
- Планове за действие на общините на територията на област Разград, в изпълнение на Областната стратегия за интегриране на българските граждани от ромски произход и други граждани в уязвимо социално положение, живееща в сходна на ромите ситуация.

Освен със Закона за предучилищното и училищното образование Стратегията има връзка със следните нормативни документи:

- Закон за здравето;
- Закон за закрила на детето;
- Закон за защита от дискриминация;
- Наредба за приобщаващото образование.

6. Използвани съкращения.

ЗПУО – Закон за училищното и предучилищното образование

ДБТ – Дирекция „Бюро по труда”

ДГ – Детска градина

ДЛОШ – Държавен личен и отборен шампионат

ДЦДВУ – Дневен център за деца и/или възрастни с увреждания

ИКТ – Информационни и комуникационни технологии

ЗМО – Звено за мониторинг и оценка

ММС – Министерство на младежта и спорта

МОН – Министерство на образованието и науката

МУЦ-ТПО – Междуучилищен център по трудово-политехническо обучение

НП – Национална програма

НСИ – Национален статистически институт

НЧ – Народно читалище

ОбКБППМН – Общинска комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните

ОбС – Общински съвет

ОБСНВ – Общински съвет по наркотични вещества

ОДК – Общински детски комплекс

ОИЦ – Областен информационен център

ОЗД – Отдел „Закрила на детето”

ОП – Оперативна програма

ОСР – Областен съвет за развитие

ОУ – Основно училище

ПГ – Професионална гимназия

ПИЦ – Превантивно-информационен център

ПУ – Помощно училище

ПУДООС – Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда

РЕКИЦ – Регионален експертно консултантски и информационен център

РЗИ – Регионална здравна инспекция

РСЗ – Регинална служба по заетостта

РУО – Регионално управление на образованието

РЦПППО – Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование

СНЦ – Сдружение с нестопанска цел

СОП – Специални образователни потребности

СОУ – Средно общообразователно училище

СФУК – Система за финансово управление и контрол

СУ – Средно училище

ЦДГ – Целодневна детска градина

ЦПЛР – Център за подкрепа за личностно развитие

ЦНСТ – Център за настаняване от семеен тип

ЦСРИ – Център за социална рехабилитация и интеграция

ЦОП – Център за обществена подкрепа

ЦРД – Център за работа с деца

ЦУТНТ – Център за ученическо, техническо и научно творчество

УСШ – Ученическа спортна школа

II. АНАЛИЗ НА НАСТОЯЩАТА СИТУАЦИЯ И ПОТРЕБНОСТИТЕ ПО ОТНОШЕНИЕ ПОДКРЕПАТА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЛАСТ РАЗГРАД.

1. Цел и обхват на анализа.

Изпълнението на Закона за предучилищното и училищно образование и изготвянето на Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците създава необходимост от анализ на настоящата ситуация и потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата и учениците от област Разград.

В Допълнителните разпоредби на Закона за предучилищното и училищното образование (§ 1, т. 6, 7, 12, 14 - 16, 18, 21 - 27, 29 - 31) са определени основните субекти, включени в системата и параметрите на връзките и зависимостите между тях. Те са предмет на настоящия анализ.

Целта, която си поставя настоящият анализ, е да бъде извършен преглед и оценка на следните аспекти на подкрепата за личностно развитие на децата и учениците в област Разград:

1. Актуалната ситуация на образователната система в областта;
2. Осигурената подкрепа на интелектуалното, емоционално, духовно, нравствено и физическо развитие в съответствие с възрастта, потребностите, способностите и интересите, както и за съхраняване и утвърждаване на националната идентичност, човешките права и свободи, принципите на демокрация и отговорно гражданско поведение;
3. Осъществени дейности за насърчаване, развитие и реализация на заложбите и способностите;
4. Утвърдени училищни политики за формиране на толерантност и уважение към личността и обществото;
5. Осъществени дейности за познаване на националните, европейските и световни културни традиции и ценности.

Настоящият анализ е раработен въз основата на представени анализи на общинско ниво от седемте общински администрации на територията на област Разград. От своя страна при разработването на общинските анализи експертите от общинските администрации разчитаха на съдействието на всички отговорни институции и заинтересовани страни – подразделения на централната изпълнителна власт на областно и общинско ниво като Регионално управление на образованието – Разград, Регионална дирекция за социално подпомагане и Дирекции „Социално подпомагане”, Дирекции „Бюро по труда”, Териториално статистическо бюро – Разград, детски градини и училища, центрове за подкрепа за личностно развитие, Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование, гр. Разград, Регионален експертно-консултантски и информационен център „Читалища”, доставчици на социални услуги, непривителствени организазии, читалища, спортни клубове и др.

Обхват на анализа: Анализът включва актуална информация за детските градини, училищата и центровете за подкрепа за личностно развитие, функциониращи на територията на област Разград, както и организирани към момента дейности, подкрепящи обучението и възпитанието на децата и учениците, дейности за развитие на техните интереси и способности в областта на науката, технологиите, изкуството и спорта, ресурсно подпомагане на деца и ученици със специални образователни потребности, педагогическа и психологическа подкрепа и др., демографски тенденции, настояща ситуация и предизвикателства пред общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие. В географско отношение обхватът на проучването покрива всички населени места на територията на област Разград.

Използваните **методи за събиране на информация** са:

- Документално проучване на съществуващи анализи, доклади, стратегически документи на национално, регионално и местно ниво;
- Систематизиране и обобщаване на статистически данни, регулярно събирани от Областна администрация Разград и общинските администрации в областта, както и на институции, имащи отношение към осигуряване на общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и учениците;
- Събиране на допълнителна статистическа информация и данни от Националния статистически институт за рискови групи по населени места.

2. Област Разград – обща характеристика.

Област Разград (район от ниво 3-NUTS 3) е разположена в североизточната част на България, заема 2,38% от територията на страната (2 639 кв.км.) и 17,62% от територията на Северен централен район.

Тя граничи с областите Русе, Шумен, Търговище и Силистра. Областите Разград, Велико Търново, Русе, Габрово и Силистра формират Северен централен район (район от ниво 2/NUTS 2), който съответно е част от район от ниво NUTS 1 – Северна и Югоизточна България. По-голяма част от областта се намира в Лудогорското плато. В южната част то е хълмисто, а на север се слива с Добруджанската равнина и крайдунавските полета.

В границите й влизат 7 общини: Разград, Исперих, Кубрат, Завет, Лозница, Самуил и Цар Калоян, и 104 населени места, от които 6 града и 98 села.

3. Демографска картина и тенденции.

В област Разград са налице редица негативни демографски тенденции:

- Намаляване на броя на населението в областта с по-високи темпове от средното за страната. Жителите в областта са намалели с 35 76 души (23%) от 152 417 души през 2001 г. на 117 241 души през 2015 г.;
- Отрицателен естествен прираст;
- Отрицателен механичен прираст;
- Тенденция на застаряване на населението и регресивен тип възрастова структура – продължаващ процес на демографско застаряване, изразен в намаляване на абсолютния брой и относителния дял на населението под 15 години и увеличаване на дела на населението на 65 и повече години. В края на 2015 г. относителният дял на лицата над 65 години е 20.1% или 23 590 души. В сравнение с 2014 г. този дял нараства с 0.5 процентни пункта, а спрямо 2005 г. увеличението е с 5.0 процентни пункта. Остаряването на населението води и до повишаване на неговата средна възраст, която от 39.4 години през 2003 г. нараства на 40.2 години през 2006 г. и достига 43.5 години в края на 2015 година;
- Прогресивно намаляване относителния дял на лицата в трудоспособна възраст;
- Населението на област Разград е със смесен етнически състав. При преброяването през 2011 г. около 43% са се самоопределили като българи, 50% като турци и 5% като роми.

Налице е трайна тенденция на намаляване на населението в област Разград на възраст от 0 до 19 години, като от 26 896 души през 2010 г. младите хора са намалели на 21 805 души през 2015 г. Намалението е с 5 091 души (18,9%).

Тази тенденция оказва непосредствено влияние върху образователната система в областта ни. Налице е ясно изразена тенденция към бързо намаляване на броя на учениците, учителите и училищата вследствие на негативните демографски процеси. Намаляването на броя на децата в училищна възраст води до нужда от оптимизиране на училищната мрежа, реорганизация на паралелките и педагогическия състав.

Таблица 1: *Население на възраст от 0 до 19 години в област Разград за периода 2010 – 2015 г. по възраст, местоживеене и пол.*

Възраст /година	2010	2011	2012	2013	2014	2015
0	1042	964	1059	961	1036	949
1 - 4	4837	4493	4435	4347	4139	4095
5 - 9	6266	5636	5532	5554	5544	5458
10 - 14	6408	5886	5874	5842	5711	5607
15 - 19	8343	7338	6822	6311	5984	5696
Общо:	**26 896**	**24 317**	**23 722**	**22 557**	**22 414**	**21 805**
Дял от общото население на областта	**20,65**	**19,67**	**19,42**	**18,7**	**18,83**	**18,6**

Източник: НСИ

Както е видно от таблицата, населението в област Разград на възраст от 0 до 19 години е намаляло като относителен дял от общото население от 20,65% през 2010 г. на 18,6% през 2015 г. Според официалната статистика на НСИ към 31.12.2015 г. населението в област Разград на възраст от 0 до 19 години е 21 805 души, които представляват 18,6% от общото население на областта.

Таблица 2: *Население на възраст от 0 до 19 години в област Разград към 31.12.2015 г.*

Възраст	Общо			В градовете			В селата		
	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени
0	949	493	456	444	249	195	505	244	261
1 - 4	4095	2085	2010	1795	894	901	2300	1191	1109
5 - 9	5458	2792	2666	2616	1322	1294	2842	1470	1372
10 - 14	5607	2885	2722	2572	1313	1259	3035	1572	1463
15 - 19	5696	2995	2701	2621	1355	1266	3075	1640	1435
Общо:	**21 805**	**11 250**	**10 555**	**10 048**	**5 133**	**4 915**	**11 757**	**6 117**	**5 640**

Към 31.12.2015 г. 53,9% от населението в област Разград на възраст от 0 до 19 години живее в селата (11 757 души) и 46,1% – в градовете (10 048 души). Като цяло, област Разград е една от малкото области в страната, в която преобладава населението в селата.

Мъжете на възраст от 0 до 19 години в област Разград са 11 250 души и представляват 51,6%, а жените са 10 555 души – 48,4%.

По данни от последното преброяване на населението най-голям е делът на децата и младежите на възраст от 0 до 19 г. в община Исперих, следвана от общините Лозница и Завет, а най-малък в общините Цар Калоян и Кубрат.

Таблица 3: *Население на възраст от 0 до 19 г. в област Разград по възрастови групи (в навършени години) и общини по данни от преброяването през 2011 г.*

Община	Общо население	0-4 г.	5-9 г.	10-14 г.	15-19 г.	Общо деца и младежи 0-19 г.	% на деца и младежи /0-19 г./ от общото население
Разград	51 095	2 291	2 257	2 415	2 877	9 840	**19,26**
Исперих	22 692	1 078	1 140	1 208	1 533	4 959	**21,85**
Кубрат	18 355	755	797	776	1 042	3 370	**18,36**
Завет	10 586	437	513	577	716	2 243	**21,19**
Лозница	9 265	418	450	476	640	1 984	**21,41**
Самуил	7 005	280	315	352	451	1 398	**19,96**
Цар Калоян	6 192	243	245	284	359	1 131	**18,26**
област Разград	**125 190**	**5 502**	**5 717**	**6 088**	**7 618**	**24 925**	**19,91**

Източник: НСИ

От 1993 г. насам в област Разград показателят естествен прираст е с отрицателна стойност, в резултат на което населението на областта непрекъснато намалява. Показателят има отрицателни стойности за всички общини на територията на областта.

Броят на жените във фертилна възраст (15–49 навършени години), в област Разград към 31.12.2015 г. е 24 762, като спрямо предходната година намалява с 633, а спрямо 2005 г. – с 8 697. Броят на жените в тази възрастова група намалява основно поради по-малкия брой момичета, които влизат във фертилна възраст, и емиграционните процеси. През 2015 г. броят на децата, родени от майки под 18 години е 24 и спрямо 2014 г. намалява с 20 деца.

През последните години се формира тенденция на увеличаване на относителния дял на извънбрачните раждания, както в цялата страна, така и в област Разград. Относителният дял на извънбрачните раждания е едва 29.5% през 1995 г., но през 2015 г. достига вече 45.2%. Високата извънбрачна раждаемост е резултат от значителното нарастване на броя на съжителствата без юридически оформен брак.

Таблица 4: *Естествено движение на населението през 2015 г. в област Разград по общини и пол.*

Община /област	Живородени			Умрели			Естествен прираст		
	всичко	момчета	момичета	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени
Завет	106	57	49	147	85	62	-41	-28	-13
Исперих	171	85	86	316	172	144	-145	-87	-58
Кубрат	136	71	65	332	175	157	-196	-104	-92
Лозница	62	26	36	133	73	60	-71	-47	-24
Разград	385	202	183	798	410	388	-413	-208	-205
Самуил	56	27	29	97	50	47	-41	-23	-18
Цар Калоян	45	28	17	114	61	53	-69	-33	-36
Област Разград	**961**	**496**	**465**	**1 937**	**1 026**	**911**	**-976**	**-530**	**-446**

Източник: НСИ

Област Разград се характеризира с отрицателен механичен прираст. Стойността на този показател за областта е един от най-високите в страната. Стойността на отрицателния механичен прираст при възрастовата група 10-19 г. е най-висок в сравнение с всички останали възрастови групи.

Наблюдава се трайна тенденция на нарастване нивото на емиграция и миграция на младите хора от областта към големи градове, като София и Варна.

Таблица 5: *Механично движение на населението през 2015 г. в област Разград по възраст и пол.*

Местожи-веене Възраст	Заселени			Изселени			Механичен прираст		
	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени
Област Разград	**2 207**	**958**	**1 249**	**3 038**	**1 367**	**1 671**	**-831**	**-409**	**-422**
0 – 9	229	123	106	284	134	150	-55	-11	-44
10 – 19	233	102	131	519	253	266	-286	-151	-135
20 – 29	463	136	327	670	243	427	-207	-107	-100
30 – 39	293	122	171	422	185	237	-129	-63	-66
40 – 49	261	122	139	340	156	184	-79	-34	-45
50 – 59	265	137	128	289	156	133	-24	-19	-5
60 – 69	227	121	106	264	135	129	-37	-14	-23
70+	236	95	141	250	105	145	-14	-10	-4

Източник: НСИ

Въпреки изложените по-горе отрицателни тенденции, през 2015 г. област Разград има по-добри стойности от областите в Северен централен район, както и на национално ниво по показателите на коефициента на възрастова зависимост: отношение на населението на възраст под 15 и на 65 и повече години към населението на възраст от 15 до 64 години, и отношение на населението на възраст 65 и повече години към населението на възраст от 15 до 64 години.

Таблица 6: *Структура на населението в област Разград по местоживеене, полово съотношение и коефициенти на възрастова зависимост към 31.12.2015 г.*

Статически район / Области	2015				
	Структура на населението по местоживеене		Полово съотношение	Отношение на населението на възраст под 15 и на 65 и повече години към населението на възраст от 15 до 64 години	Отношение на населението на възраст 65 и повече години към населението на възраст от 15 до 64 години
	%		брой жени на 1000 мъже	%	%
	град	село	общо	общо	общо
Общо за страната	**73.1**	**26.9**	**1 057**	**52.4**	**31.1**
Северен централен район	**66.8**	**33.2**	**1 053**	**55.1**	**35.5**
Велико Търново	69.9	30.1	1 068	53.8	34.5
Габрово	81.8	18.2	1 068	63.4	44.9
Разград	**47.1**	**52.9**	**1 045**	**51.2**	**30.4**
Русе	77.4	22.6	1 046	53.7	34.6
Силистра	44.4	55.6	1 030	56.8	35.7

Източник: НСИ

Възрастовата структура на населението в областта е малко по-благоприятна от средната за страната, с по-висок дял на младите хора и лицата в трудоспособна възраст (по-нисък от средния за страната е делът на населението над 65 години).

Възпроизводството на трудоспособното население се характеризира чрез коефициента на демографско заместване, който показва съотношението между броя на влизащите в трудоспособна възраст (15 – 19 години) и броя на излизащите от трудоспособна възраст (60 – 64 години). За област Разград към 31.12.2015 г. това съотношение е 66. За сравнение, през 2005 г. 100 лица, излизащи от трудоспособна възраст в областта, са били заместени от 102 млади хора. Дори при това намаление показателят е по-благоприятен от средния за страната.

Таблица 7: *Основни демографски събития и показатели за област Разград за периода 2011 – 2015 г.*

Показатели	Мерна единица	2011	2012	2013	2014	2015
Сключени бракове	**Брой**	**440**	**459**	**508**	**521**	**559**
Бракоразводи	**Брой**	**178**	**223**	**163**	**189**	**177**
Живородени	**Брой**	**1,055**	**1,142**	**998**	**1,041**	**961**
мъже	Брой	538	595	472	543	496
жени	Брой	517	547	526	498	465
Умрели	**Брой**	**1,849**	**1,903**	**1,845**	**1,951**	**1,937**
мъже	Брой	965	964	952	1,012	1,026
жени	Брой	884	939	893	939	911
Умрели деца под 1 година	**Брой**	**10**	**15**	**8**	**10**	**8**
момчета	Брой	7	12	2	6	4
момичета	Брой	3	3	6	4	4
Естествен прираст	**Брой**	**-794**	**-761**	**-847**	**-910**	**-976**
мъже	Брой	-427	-369	-480	-469	-530
жени	Брой	-367	-392	-367	-441	-446
Възрастови съотношения						
0 - 14/15 - 64	%	20.1	20.4	20.6	20.7	20.8
65+/15 - 64	%	26.4	27.2	28.4	29.4	30.4
0 - 14, 65+/15 - 64	%	46.5	47.7	49.0	50.1	51.2
65+/0 - 14	%	131.0	133.3	137.4	141.9	146.4
60 - 64/15 - 19	%	126.4	134.8	143.2	146.8	152.7

Източник: НСИ

Прогнозата на НСИ за населението в област Разград при хипотеза на конвергентност е броят му трайно да намалява.

Таблица 8: *Прогноза за населението в област Разград (при хипотеза за конвергентност).*

Област	Години											
	2015	**2020**	**2025**	**2030**	**2035**	**2040**	**2045**	**2050**	**2055**	**2060**	**2065**	**2070**
Разград	117323	109730	102309	95039	88005	81380	75148	69285	63773	58606	53859	49574

Източник: НСИ

Така представените демографските процеси в област Разград водят не само до намаляване броя на учениците, учителите и учебните заведения, но оказват негативно влияние и върху достъпността до образование. Учениците от по-малките населени места

често са принудени да пътуват всекидневно до областния център или някой от другите по-големи градове, за да могат да вземат участие в учебния процес.

Това само по себе си допълнително засилва миграционните нагласи на млади семейства от слабо населени места, които искат да осигурят добро образование за децата си, като в крайна сметка процесът на обезлюдяване от един момент нататък се самозахранва.

Освен това се наблюдва и тенденция към застаряване на педагогическия персонал в учебните заведения в областта ни.

Нужно е предприемане на комплексни мерки за намаляване на негативните демографски тенденции и отрицателното им влияние върху образователната система в областта ни.

4. Тенденции в образователната система в област Разград.

В съответствие с българското законодателство, реформирането и развитието на образователната система са обект предимно на целенасочена държавна политика, фокусирана върху създаването на условия и възможности за нейното усъвършенстване и осигуряване на различни видове и степени на образование на гражданите. В обхвата на местните секторни политики в сферата на образованието и обучението попада осигуряването на качествена образователна инфраструктура. Последната включва институции на предучилищното обучение, общото, профилираното и професионалното образование – детски градини, различни видове училища и центрове за подкрепа за личностно развитие. В областта действа стратегически програмен документ за интеграция на ромите в образователната система.

Анализът на актуалното състояние на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка в област Разград извежда осигуряването на равен достъп до образование като основна цел на областната образователна политика.

Броят на детските ясли в област Разград и на децата в тях остава стабилен през последните 5 учебни години.

Таблица 9: *Детски ясли и деца в детските ясли в област Разград за периода 2011 – 2015 г. (брой).*

Показатели	Година				
	2011	2012	2013	2014	2015
Детски ясли - общо	9	9	9	9	10
места	379	383	390	398	384
Деца - общо	336	352	369	365	326
момчета	184	182	181	175	181
момичета	152	170	188	190	145

Налице е негативна тенденция към намаляване броя на детските градини в област Разград и на учителите и децата в тях. Само за период от учебната 2011/2012 г. до учебната 2015/2016 г. броят на детските градини в област Разград е намалял с 14, броят на детските учители с 51 и на децата с 615.

Таблица 10: *Детски градини и учители и деца в детските градини в област Разград за периода: учебна 2011/2012 г. – 2015/2016 г. (брой).*

Показатели	Учебна година				
	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016
Детски градини[1] - общо	**85**	**84**	**79**	**66**	**71**
Детски учители	442	432	432	419	391
Деца	4,524	4,437	4,448	4,368	3,909
Целодневни детски градини	85	84	79	66	71
Детски учители	434	425	424	413	383

Деца	4,370	4,307	4,315	4,248	3,805
Полудневни детски градини	-	-	-	-	-
Детски учители	8	7	8	6	8
Деца	154	130	133	120	104

Броят на учебните институции в областта ни през последните 5 учебни години е намалял с 4, като намалението се дължи на по-малкия брой общообразователни училища в края на периода.

Таблица 11: *Учебни институции в област Разград за периода: учебна 2011/2012 г. – 2015/2016 г. (брой).*

Показатели	Учебна година				
	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016
Общо	**65**	**62**	**62**	**61**	**61**
Общообразователни училища	52	48	48	47	47
Специални училища	3	3	3	3	3
Училища по изкуствата и спортни училища[1]	-	1	1	1	1
Професионални гимназии	10	10	10	10	10
Професионални колежи с прием след средно образование	-	-	-	-	-
Професионални училища след VI и VII клас	-	-	-	-	-
Професионални училища след VIII клас	-	-	-	-	-
Самостоятелни колежи	-	-	-	-	-
Университети и специализирани висши училища	-	-	-	-	-

Налице е и негативна тенденция към намаляване броя на учениците в училищата в област Разград. За периода от учебната 2011/2012 г. до учебната 2015/2016 г. броят им е намалял с 1 092 или 7,5%.

Таблица 12: *Учащи по видове учебни институции в област Разград за периода: учебна 2011/2012 г. – 2015/2016 г. (брой).*

Показатели	Учебна година				
	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016
Общо	**14,630**	**14,451**	**14,213**	**13,978**	**13,538**
Общообразователни училища	11,108	10,937	10,760	10,561	10,293
Специални училища	182	157	137	117	107
Училища по изкуствата и спортни училища (III степен професионална квалификация)[1]	-	73	67	75	74
Професионални гимназии (III степен професионална квалификация)	1,716	1,758	1,801	1,785	1,720
Професионални колежи с прием след средно образование	-	-	-	-	-
Професионални гимназии и професионални училища (II степен професионална квалификация)	1,299	1,193	1,079	1,035	964
Професионални училища след VI и VII клас (I степен професионална квалификация)	-	-	15	9	-

Професионални училища след VIII клас (I степен професионална квалификация)	31	32	49	59	61
Колежи	-	-	-	-	-
Университети и специализирани висши училища[2]	294	301	305	337	319

Намаляването броя на учениците води и номаляване броя на преподавателите в тях. През последните 5 учебни години техният брой е намалял с 125 или 10,1%.

Таблица 13: *Преподаватели по видове учебни институции в област Разград за периода: учебна 2011/2012 г. – 2015/2016 г. (брой).*

Показатели	Учебна година				
	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016
Общо[1]	**1235**	**1214**	**1191**	**1,214**	**1,110**
Общообразователни училища	883	848	845	848	798
Специални училища	34	36	33	36	22
Училища по изкуствата и спортни училища[2]	-	14	15	14	16
Професионални колежи с прием след средно образование	-	-	-	-	-
Професионални гимназии и училища след VI, VII и VIII клас[3]	276	265	261	265	236
Колежи	-	-	-	-	-
Университети и специализирани висши училища	42	51	37	51	38

Всички тези тенденции на намаляване броя на детските градини и на учебните институции, както и на преподавателите, децата и учениците в тях в област Разград са пряко следствие от отрицателната демографска картина в областта ни. Фактът, че броят на децата в детските ясли е с относително еднакви величини, а броят на децата в детските градини и на учениците в училищата трайно намялява през последните 5 учебни години, води до заключението, че освен отрицателният естествен прираст, основен фактор е отрицателният механичен прираст, изразяващ се в миграция в големите градове или емиграция на семейства с деца.

5. Обща картина на образователната система в област Разград.

5.1. ОБЩИНА РАЗГРАД

1. Обща картина на образователната система в община Разград.

През учебната 2015/2016 г. на територията на община Разград функционират 22 училища, от които 16 са общински. От 16-те общински училища, 11 са основни, като 5 са в гр. Разград и 6 в други населени места на общината. Средните училища са 5: ПГПЧЕ „Екзарх Йосиф", ППМГ „Акад. Н. Обрешков", Спортно училище, СУ „Христо Ботев" и ПГССХВТ „Ангел Кънчев".

В община Разград функционират и 5 държавни професионални гимназии. В професионалните гимназии учениците се обучават по направленията: хранително-вкусова промишленост, информационни технологии, икономика, биотехнологии, машиностроене, автотранспорт и строителство, облекло. Осигуряването на равен достъп до образование е основна цел на общинската образователната политика.

За развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата на децата и учениците от община Разград в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта се предлагат извънкласни дейности в четири центъра за подкрепа за личностно развитие: ЦПЛР–Център за работа с деца, ЦПЛР–Център за ученическо, техническо и научно творчество, ЦПЛР–Ученическа спортна школа и ЦПЛР–Междуучилищен център по трудово-политехническо обучение /МУЦ – ТПО/.

За учениците от други общини, предпочели средните училища на община Разград, се предлагат добри условия за живот и възпитание в центъра за подкрепа за личностно развитие – Ученическо общежитие с капацитет 500 места.

В община Разград функционират и Помощно училище с интернат в с. Осенец, Регионален център за подкрепа на приобщаващото образование и Филиал към Русенски университет „Ангел Кънчев" – Русе.

През учебната 2015/2016 година образователната система в община Разград обхваща 22 детски градини, 22 училища, 5 обслужващи звена и 1 учреждение в системата на висшето образование, като в общинските и държавни училища са се обучавали 6 400 ученици, от които 172 деца със СОП.

1.1. Предучилищно образование.

Обучението и възпитанието на децата от 3 до 6-годишна възраст се осъществява в 22 детски градини, като 10 са в гр. Разград и 12 в населените места в община Разград. В три от тях има яслени групи, които са обезпечени кадрово, а съгласно Наредба № 27 на Общински съвет Разград за условията и реда за записване, отписване и преместване на децата в общинските детски градини на територията на община Разград, при наличие на необходимите условия се приемат и деца на 2-годишна възраст.

Броят и капацитетът на детските градини в общината и териториалното им разпределение, както и педагогическият и непедагогическият персонал в тях, са функция от броя на децата от 3 до 6-годишна възраст. Децата на възраст между 3 и 6 години през учебната 2015/2016 г., групите, в които са обхванати и персоналът в детските градини, са отразени по-долу.

Таблица 14: *Брой групи, деца, педагогически и непедагогически персонал в детските градини в община Разград.*

№	Населено място	Детска градина	Брой деца и групи								Брой персонал			
			яслена група	бр. групи	3-4 годишни	бр. групи	5-6 годишни	бр. групи	общ брой деца	общ брой групи	педагогически специалисти		непедагогически персонал	Общ брой персонал
											учители	други (по чл. 211, ал. 2 от ЗПУО)		
1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
1.	гр. Разград	ЦДГ № 2 „Лудогорче”	0	0	71	3	71	3	142	6	12,65	0	11,5	24.15
2.	гр. Разград	ЦДГ № 3 „Приказка”	0	0	64	3	78	3	142	6	13	0	12	25
3.	гр. Разград	ЦДГ № 4 „Митко Палаузов”	0	0	84	4	49	2	133	6	13,5	0	12,5	26
4.	гр. Разград	ЦДГ № 5 „Незабравка”	0	0	62	3	46	2	108	5	11,5	0	11	22,5
5.	гр. Разград	ЦДГ № 6 „Шестте ястребинчета”	20	1	59	2	81	4	160	7	13	0	15,5	28,5
6.	гр. Разград	ЦДГ № 7 „Васил Левски”	0	0	50	2	50	2	100	4	10	0	9	19
7.	гр. Разград	ЦДГ № 8 „Райна Княгиня”	0	0	44	2	56	3	100	5	9,5	0	10,5	20
8.	гр. Разград	ЦДГ № 11 „Детелина”	14	1	45	2	57	3	116	6	11	0	13	24
9.	гр. Разград	ЦДГ № 12 „Зорница”	0	0	95	4	97	4	192	8	18	0	14	32
10.	гр. Разград	ЦДГ № 14 „Славейче”	0	0	87	4	74	3	161	7	15,6	0	13,5	29,1
11.	с.Дянково	ЦДГ „Осми март”	16	1	39	2	50	2	105	5	10	0	10,5	20,5
12.	с. Гецово	ЦДГ „Здравец”	0	0	8	0	16	0	24	1	2,08	0	4	6,08
13.	с. Стражец	ЦДГ „Пролет”	0	0	27	1	23	1	50	2	4	0	5	9
14.	с. Раковски	ЦДГ № 1 „Щастливо детство”	0	0	17	0	15	0	32	1	2	0	2	4
15.	с. Раковски	ЦДГ № 2 „Пролет”	0	0	15	0	9	0	24	1	2	0	2	4
16.	с. Липник	ЦДГ „Шестте ястребинчета”	0	0	8	0	8	0	16	1	2	0	2	4
17.	с. Ясеновец	ЦДГ № 2 „Дора Габе”	0	0	38	2	24	1	62	3	7	0	7	14
18.	с. Осенец	ЦДГ „Иглика”	0	0	8	0	9	0	17	1	2	0	2	4
19.	с. Благоево	ЦДГ „Георги Димитров”	0	0	11	0	7	0	18	1	2	0	1,5	3,5

20.	с. Киченица	ЦДГ „Митко Палаузов”	0	0	8	0	7	0	15	1	2,08	0	2,5	4,58
21.	с. Мортагоново	ЦДГ „Радост”	0	0	16	0	9	0	25	1	3,08	0	2	5,08
22.	с. Топчии	ЦДГ „Гълъбче”	0	0	12	0	8	0	20	1	2	0	4	6
	ОБЩО:		**50**	**3**	**868**	**34**	**844**	**33**	**1762**	**79**	**167,99**	**0**	**167**	**310,84**

Забележка: С влизането в сила на ЗПУО всички целодневни детски градини (ЦДГ) продължават дейността си като детски градини (ДГ).

Освен подготвителни групи в детските градини, подготвителен клас за деца на 6-годишна възраст има и в общинското училище в село Ясеновец.

Двадесет и двете общински детски градини са на целодневна организация на задължителното предучилищно образование, разполагат с добра материално-техническа база, педагогически кадри и помощен персонал с опит и добра квалификация, оптимални условия за отглеждане, възпитание и обучение на децата.

В детските заведения се осигурява равен достъп на всички деца до качествено образование в съответствие с европейските изисквания и стандарти. Гарантиран е достъпа до добра подготовка на всяко дете за постъпване в училище, създадени са условия за овладяване на книжовен български език в междуетническа среда. Осигуряват се адекватни възможности за интегрирано обучение на деца със специални образователни потребности.

В детските градини се предлага образование, отговарящо на индивидуалните потребности и способности на всяко дете – ранно чуждоезиково обучение, занимания по различните видове изкуства, танци, спорт и туризъм.

Обхватът на децата в предучилищна възраст се запазва традиционно висок. Над 95% от децата посещават детските градини в общината.

1.2. Основно, начално и средно образование.

1.2.1. Учебни заведения.

През учебната 2015/2016 г. учебните заведения, които образователната система в община Разград обхваща, са общо 22, от които: 11 основни училища (5 в град Разград и 6 в общинските села: Ясеновец, Дянково, Раковски, Стражец, Киченица и Осенец), 1 средно общообразователно училище, 2 профилирани гимназии, 1 спортно училище, 6 държавни професионални гимназии и 1 помощно училище.

Таблица 15: *Учебни заведения в община Разград (вид и брой).*

Община	Професионални гимназии	Средни училища	Профилирани гимназии	Спортно училище	Помощно училище	Основни училища
Разград	6	1	2	1	1	11

Таблица 16: *Брой паралелки, ученици, педагогически и непедагогически персонал по учебни заведения в община Разград.*

№	Населено място	Учебно заведение	Финансиране (общинско, държавно)	Брой ученици и паралелки								Брой персонал			
				дневна форма на обучение		задочна форма на обучение		индивидуална форма на обучение	комбинирана форма на обучение	общ брой ученици	общ брой паралелки	педагогически специалисти		Непедагогически персонал	общ брой персонал
				брой ученици	брой па-ра-лел-ки	брой ученици	брой па-ра-лел-ки	брой ученици	брой ученици			учители	в т.ч други (по чл. 211, ал. 2 от ЗПУО)		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1.	гр. Разград	ОУ „Васил Левски”	общинско	665	30	0	0	2	1	668	30	35	16	11	62
2.	гр. Разград	ОУ „Никола Икономов”	общинско	633	28	0	0	0	13	646	28	56	0	11,5	67,5
3.	гр. Разград	ОУ „Н. Й. Вапцаров”	общинско	592	25	0	0	0	0	592	25	41	1	10	52
4.	гр. Разград	ОУ „Отец Паисий”	общинско	237	14	0	0	3	0	240	14	28	1	7	35
5.	гр. Разград	ОУ „Ив.С.Тургенев”	общинско	242	14	21	0	0	7	270	15	36	3	6	45
6.	с. Стражец	ОУ „Елин Пелин”	общинско	60	4	18	0	0	0	78	4	6	0	2,5	8,5
7.	с. Осенец	ОУ „Д-р П. Берон”	общинско	67	5	0	0	0	0	67	5	10	2	1,5	11,5
8.	с. Раковски	ОУ „Г.С.Раковски”	общинско	128	8	0	0	0	1	128	8	15		4,5	19,5
9.	с. Дянково	ОУ „Отец Паисий”	общинско	102	8	0	0	2	0	102	8	16	0	5	21
10.	с. Ясеновец	ОУ „Св. Св. Кирил и Методий”	общинско	222	11	0	0	0	0	222	11	17	0	7	24
11.	с. Киченица	ОУ „Кирил и Методий”	общинско	75	5	0	0	0	0	75	5	10	0	3,5	13,5
12	гр. Разград	СОУ „Христо	общинско	377	19	0	0	7	2	385	19	41	0	10	51

.		Ботев”													
13.	гр. Разград	Спортно училище	общинско	102	6	0	0	0	0	102	6	16	16	3,5	19,5
14.	гр. Разград	ПМГ „Акад. Никола Обрешков”	общинско	489	20	0	0	0	0	489	20	37	0	7	44
15.	гр. Разград	ГПЧЕ „Екзарх Йосиф”	общинско	532	20	0	0	0	0	532	20	36	1	11	47
16.	гр. Разград	ПГССХВТ „Анг. Кънчев”	държавно	96	6	66	3	0	0	162	9	13	0	12	25
17.	гр. Разград	ПТГ „Шандор Петьофи”	държавно	512	23	0	0	2	0	514	23	50	2	17	69
18.	гр. Разград	ПГИ „Робер Шуман”	държавен	484	22	0	0	0	0	484	22	43	0	15	54
19.	гр. Разград	ПГХТБТ „Мария Кюри”	държавно	148	8	79	4	5	0	232	12	19	0	7	26
20.	гр. Разград	ПГТС „Христо Смирненски”	държавно	110	5	88	4	0	0	215	9	15	0	6	21
21.	гр. Разград	ПГО „Станка Николица Спасо-Еленина”	държавно	78	5	84	4	0	0	169	9	11	1	4,25	15,25
22.	с. Осенец	ПУИ „Христо Ботев”	държавно	28	5	0	0	0	0	28	5	13	13	10	23
		ОБЩО:		**5979**	**291**	**356**	**15**	**21**	**24**	**6400**	**307**	**564**	**56**	**170,75**	**742,75**

Забележки:

1. Педагогически специалисти по чл. 211, ал. 2 от ЗПУО са ръководителите на направление „Информационни и комуникационни технологии“, възпитателите, психолозите, педагогическите съветници, логопедите, рехабилитаторите на слуха и говора, корепетиторите, хореографите и треньорите по вид спорт.

2. Считано от 01.08.2016 г. ПГССХВТ „Ангел Кънчев”, гр. Разград, със Заповед на Министъра на образованието и науката, е общинска професионална гимназия.

3. Съгласно разпоредбите на ЗПУО, от 01.08.2016 г. СОУ „Христо Ботев”, гр. Разград става средно училище /СУ/.

4. Съгласно параграф 13 от Преходните и Заключителни разпоредби на ЗПУО в срок до 1 година от влизането му в сила помощните училища се преобразуват в държавни и общински центрове за специална образователна подкрепа (по чл. 49, ал.2, това са вид центрове за подкрепа за личностно развитие за превантивна, диагностична, рехабилитационна, корекционна и ресоциализираща работа с деца и ученици със СОП; за педагогическа и психологическа подкрепа; за прилагане на програми за подкрепа и обучение за семейства на децата и учениците с увреждания и обучение на деца и ученици със СОП в задължителна предучилищна и училищна възраст и професионално обучение за придобиване на първа степен на професионална квалификация и/или за придобиване на квалификация по част от професия) съгласно заповед на Министъра на образованието и науката.

1.2.2. Целодневна организация на учебния процес в училищата в община Разград.

Таблица 17: *Брой групи и брой ученици, включени в целодневна организация на учебния процес в училищата в община Разград.*

Община	Населено място	Име на училището	ЦДО	
			бр. групи	бр. ученици
Разград	Разград	ОУ „Н. Й. Вапцаров”	6	155
Разград	Разград	СУ „Христо Ботев”	10	209
Разград	Разград	ОУ „Васил Левски”	8	197
Разград	Разград	ОУ „Н. Икономов”	12	312
Разград	Разград	ОУ „И. С. Тургенев”	12	225
Разград	Разград	ОУ „Отец Паисий”	9	184
Разград	Осенец	ОУ „Д-р Петър Берон”	2	51
Разград	Раковски	ОУ „Г. С. Раковски”	4	107
Разград	Дянково	ОУ „Отец Паисий"	3	82
Разград	Ясеновец	ОУ „Св. Св. Кирил и Методий”	2	43
Разград	Киченица	ОУ „Кирил и Методий”	1	51
Разград	Стражец	ОУ „Елин Пелин”	4	65
Общо за община Разград:			**73**	**1681**

Целта на образователната политика на община Разград е създаването на условия за провеждане на реформите в предучилищното и училищното образование, осигуряване на сигурност и безопасност на образователния процес и модернизиране на средата за провеждане на качествено образование, както и условия и предпоставки за равен достъп на децата и учениците до качествено образование. Качеството е свързано със способността на системата да реагира на променящите се реалности в света и да удовлетворява променящите се заедно с тях обществени и индивидуални образователни потребности.

В село Осенец осъществява дейност единствената в област Разград, съответно и в община Разград, специализирана институция за обучение на деца с умствена изостаналост от I до X клас. ПУИ „Христо Ботев” е Помощно училище за деца с умствена изостаналост, което предлага и професионално обучение за придобиване на професия „Работник в заведение за хранене”, специалност „Работник в производството на кулинарни изделия в заведенията за хранене и развлечения“ в 10. клас. Училището е създадено през 1954 г. и в него работят учители със специална педагогика „олигофренопедагогика“. Учебните занятия се провеждат едносменно, целодневно. Училището е с държавно финансиране.

През учебната 2015/2016 година от всички 28 ученици в ПУИ „Христо Ботев”, с. Осенец 5 са с множество увреждания. В извънучебно време учениците са настанени в интернат към институцията. Насочването за обучение в Помощно училище /ПУ/ се извършва от екип от специалисти за комплексно педагогическо оценяване, назначен със заповед на Началника на Регионално управление на образованиет. Родителите на деца със специални образователни потребности избират дали детето да се обучава интегрирано в общообразователно училище или в помощното (специално) училище. За постъпилите в ПУИ ученици, по стандартизирана методика за оценка на образователните потребности, диагностичен екип от специалисти проучва и конкретизира съхранените възможности на децата, нуждите и потребностите им за цялостно развитие, за успешна социална интеграция, професионална реализация и изготвя индивидуална образователна програма.

Целта на обучението е коригиране и компенсиране на съответните увреждания с помагала и методи, съответстващи на специалната педагогика за изграждане на умения и навици за самообслужване, ориентиране в пространството и обществения живот, за професионално ориентиране. Обучавайки се по индивидуални програми детето учи със собствен темп и не повтаря класа, ако не усвои общообразователния минимум.

За да е резултатно обучението в училището, е създадена нужната подкрепяща среда: подходящи архитектурни и социално-битови условия, екип за комплексно педагогическо оценяване, индивидуални образователни програми за обучение, подходящи информационни и комуникационни технологии за обучение в специално училище. Равният достъп до образование за всяко дете е диференциране на грижите спрямо техните различни потребности.

1.2.3. Професионално образование.

През учебната 2015/2016 година в община Разград функционират 10 средни училища. В състава на средните училища влизат **6 професионални гимназии**. Разпределението на училищата е отразено в ***Табл.***

Таблица 18: *Средни училища в община Разград (вид и брой) през учебната 2015/2016 г.*

Община	Професионални гимназии	СУ	Профилирани гимназии	Спортно училище
Разград	6	1	2	1

Профилираното образование за 2016 година в община Разград се осъществява в следните профили:

-Природоматематически;

-Чуждоезиков.

Таблица 19: *Профилирани гимназии в община Разград – паралелки, ученици, персонал (брой) през учебната 2015/2016 г.*

ПГИ Профилирана гимназия	Паралелки брой	Ученици брой	Педагогически персонал общо	Непедагогически персонал	Общо персонал
Профилирана гимназия с преподаване на чужди езици „Екзарх Йосиф”	20	540	41	12	53
Профилирана природоматематическа гимназия „Академик Никола Обрешков”	20	489	37	7	44
Общо:	**40**	**1029**	**78**	**19**	**97**

Професионалните гимназии в община Разград през 2016 година имат следните статистически храктеристики:

Таблица 20: *Професионални гимназии в община Разград – паралелки, ученици, персонал (брой) през учебната 2015/2016 г.*

ПГИ Професионална гимназия	Паралелки брой	Ученици брой	Педагогически персонал общо	В т.ч. учители по проф. подготовка	Непедагогически персонал	Общо персонал
ПГИ „Робер Шуман”	22	472	40	14	10	50
ПТГ „Шандор Петьофи”	26	504	49	18	17	66
ПГХТБТ „Мария Кюри”	11	207	17	8	7	24
ПГССХВТ „Ангел Кънчев”	9	167	14	8	12	26
ПГТС „Христо Смирненски”	9	198	16	7	9	25
ПГО „Станка Николица Спасо Еленина”	9	156	11	5	7	18
Общо:	**86**	**1704**	**167**	**60**	**62**	**209**

Професионалното образование и обучение в община Разград се реализира по следните **професионални направления**:

- 214 - Дизайн;
- 342 - Маркетинг и реклама;
- 343 - Финанси, банково и застрахователно дело;
- 344 - Счетоводство и данъчно облагане;
- 345 - Администрация и управление;
- 481 - Компютърни науки;
- 482 - Приложна информатика;
- 521 - Машиностроене, металообработване и металургия;
- 522 - Електротехника и енергетика;
- 523 - Електроника, автоматика, комуникационна и компютърна техника;
- 524 - Химични продукти и технологии;
- 525 - Моторни превозни средства;
- 541 - Хранителни технологии;
- 542 - Производствени технологии – текстил, облекло, обувки и кожи;
- 582 - Строителство;
- 621 - Растениевъдство и животновъдство;
- 622 - Градинарство (паркове и градини);
- 811 - Хотелиерство, ресторантьорство и кетеринг;
- 815 – Фризьорски и козметични услуги.

Посочените професионални направления се изучават в дневна, задочна и самостоятелна форма на обучение в професионалните гимназии. За учебната 2015/2016 година разпределението по професионални степени за квалификация е както следва:

I степен ПКС – 4 паралелки;
II степен ПКС – 25 паралелки;
III степен ПКС – 57 паралелки.

Всяка една от шестте професионални гимназии реализира обучение по професии, които са съобразени с областния и общинския план за развитие на икономиката, референциите от работодатели, интересите и желанията на ученици и родители. Взети са под внимание резултатите от мерките по кариерното и професионално ориентиране, което се влияе от семейното и училищно възпитание, семейната и социална среда, но е от особено значение за подпомагане на учениците при прехода от основното към средното образование, както и за младите хора, застрашени от отпадане от образователната система без квалификация.

При определяне на професионалните направления за обучение в професионалните гимназии се взема под внимание максималното развитие на потенциала на училищната мрежа в община Разград, с оглед създаване на възможности за по-бързо адаптиране на учениците към динамиката на променящата се среда и за подобряване на пригодността за заетост и да отговорят на изискванията на пазара на труда.

Професионалните гимназии разполагат с подходяща **материално-техническа база.** Наличните учебни корпуси, работилници и кабинети по съответните професии и специалности, застъпени в професионалната мрежа в общината, осигуряват работни места за всички обучавани. Училищните ръководства полагат грижи за опазване, поддържане, актуализиране и развиване на материално-техническата база. Професионалните гимназии разполагат с нужния **преподавателски капацитет** за специализираната професионална подготовка. Търсят се възможности за оборудване със съвременни учебно-технически средства, с оглед стимулиране на кариерното и професионалното развитие на учителите по професионална подготовка и тяхното задържане в образователната система. Интегрират се нови образователни технологии в учебния процес по професионална подготовка, като целта е създаване на **нов дизайн на учебната среда, стимулираща личностното развитие на учениците.**

Качествена професионална подготовка ще се осигури като продължи реализирането на учебната и производствена практика на реални работни места, както в училище, така и на предоставените такива от бизнеса, а също и практика, реализирана в чужбина – работа на професионалните гимназии по различни проекти. В процеса на реализиране на практиката на реални работни места, осигурени от бизнеса, учениците се срещат и контактуват с много хора – учители, наставници, граждани, установяват нови социални контакти, а това дава възможност за тяхната ефективна личностна ориентация.

Професии и специалности, по които трудно се реализира приемът на ученици в община Разград, са „строителство", „машинен оператор", „машини и съоръжения за заваряване" и „шивачество", а кадрите, получили професионална квалификация по тези специалности са необходими и успяват да се реализират на трудовия пазар. Затова съответните професионални гимназии насочват своите усилия към реализиране на тези, заложени в държавния прием, професии – дневна и задочна форма на обучение, като ги посочват като **защитени професии.** В помощ на професионалните гимназии са РУО – Разград, Община Разград и кариерните консултанти от Центъра за кариерно ориентиране /ЦКО/, които чрез конкретни мерки обединяват избора на професия с избора на възможности за образование, обучение и заетост, като се акцентира върху взаимодействието между учене и пазар на труда и личностното развитие на всеки ученик. Целта е намирането на подходящо съответствие между индивидуалните потребности, способности, предпочитания, мотивация на учениците и възможностите на пазара на труда.

В много случаи кариерното и професионално ориентиране се проявяват като част от по-сложен процес на психологическо и образователно консултиране, съгласно социалната среда. РУО – Разград, съвместно с Центъра за кариерно ориентиране и развитие и Община Разград, организира и реализира всяка учебна година Панаир на образованието в Общинския културен център, където всички училища, осъществяващи прием на ученици след седми и осми клас, представят на обществеността на област Разград своята дейност относно обучението и възпитанието по профили и професии.

Всички конкретни мерки по кариерното и професионално ориентиране се осъществяват с цел учениците да направят своя информиран и съзнателен избор, да получат възможност да се развиват точно в тези професионални сфери, в които са най-силни, да се открият техните интереси и мотивация за усвояване на знания и умения по дадена специалност.

Професионалните гимназии осигуряват и задочно обучение, което е стъпка към осигуряване на всеобхватен и гъвкав достъп до образование и обучение с цел овладяване и актуализиране на умения, необходими за активно участие в обществото, основано на знания. С тази форма на обучение се цели намаляване на отпадналите от училище ученици, намаляване на безработицата и на несъответствията между квалификацията на кадрите и изискванията на пазара на труда.

С реализирането на професионални паралелки – първа степен ПКС към професионалните гимназии – ПГССХВТ „Ангел Кънчев", гр. Разград и ПГО „Станка Николица Спасо- Еленина", гр. Разград, за ученици със СОП професионалната паралелка към ПУИ „Христо Ботев", с. Осенец, РУО – Разград и Община Разград се стремят към създаване на подкрепяща среда и нарастване на предложените грижи за учениците със СОП и по-специално за придобиване на професионална квалификация и умения за социална адаптация.

Професионалното образование безспорно има своите традиционни достойнства, които следва да бъдат съхранени. Едновременно с това динамичният, високотехнологичен и глобализиращ се свят поставя нови предизвикателства, което предпоставя развитието на професионалното образование като гъвкава, значима и адаптивна система, отразяваща социално-икономическия профил и състоянието на пазара на труда, вписваща се в общата визия за регионално развитие.

Бизнесът днес има нужда от компетентни кадри, мобилни, с развито икономическо мислене, адекватна езикова подготовка, специфични знания и умения, отговарящи на социално-икономическия профил на пазара на труда, а **такива кадри могат да бъдат подготвени преди всичко в професионалните гимназии.**

В условията на бързи икономически и технологични промени професионалното образование е важно средство за реализация на бъдещите специалисти на работното място, на отделния човек – средство за адаптиране към света, в който живее. Професионалното образование е необходимост и приоритет за голяма част от гражданите на Европа, а това е добре да се случи и за България и за община Разград.

2. Деца и ученици

В община Разград има много талантливи деца, които развиват своите заложби в областта на науката, изкуствата и спорта и достойно представят общината на национално и международно ниво.

2.1. Деца и ученици със специални образователни потребности /СОП/ и с хронични заболявания.

През 2015/2016 учебна година в детските градини и учебните заведения са се обучавали общо 172 деца и ученици със специални образователни потребности, като с множество и тежки увреждания са 46. От тях успешно са интегрирани 31. В резултат на заболяванията 15 са децата и учениците, при които интегрираното обучение е неефективно.

Таблица 26: *Деца и ученици със специални образователни потребности (СОП). Ученици с множество и тежки увреждания, при които интегрираното обучение е неефективно. Справка по детски градини в община Разград за учебната 2015/2016 г.*

№	Населено място	Детска градина	Брой деца /ученици със СОП	Брой деца/ученици с множество и тежки увреждания		
				общ брой	от тях брой деца/ученици успешно интегрирани	от тях брой деца/ученици, при които интегрираното обучение е неефективно
1	гр. Разград	ЦДГ № 2 „Лудогорче”	0	0	0	0
2	гр. Разград	ЦДГ № 3 „Приказка”	0	0	0	0
3	гр. Разград	ЦДГ № 4 „Митко Палаузов”	4	0	0	0
4	гр. Разград	ЦДГ № 5 „Незабравка”	0	0	0	0
5	гр. Разград	ЦДГ № 6 „Шестте ястребинчета”	1	1	0	0
6	гр. Разград	ЦДГ № 7 „Васил Левски”	0	0	0	0
7	гр. Разград	ЦДГ № 8 „Райна Княгиня”	3	1	1	0
8	гр. Разград	ЦДГ № 11 „Детелина”	1	0	0	0
9	гр. Разград	ЦДГ № 12 „Зорница”	2	2	0	0
10	гр. Разград	ЦДГ № 14 „Славейче”	2	1	1	0
11	с.Дянково	ЦДГ „Осми март”	0	0	0	0
12	с. Гецово	ЦДГ „Здравец”	1	0	0	0
13	с. Стражец	ЦДГ „Пролет”	0	0	0	0
14	с. Раковски	ЦДГ № 1 „Щастливо детство”	0	0	0	0
15	с. Раковски	ЦДГ № 2 „Пролет”	0	0	0	0
16	с. Липник	ЦДГ „Шестте ястребинчета”	0	0	0	0
17	с. Ясеновец	ЦДГ № 2 „Дора Габе”	0	0	0	0
18	с. Осенец	ЦДГ „Иглика”	0	0	0	0
19	с. Благоево	ЦДГ „Георги Димитров”	0	0	0	0
20	с. Киченица	ЦДГ „Митко Палаузов”	0	0	0	0
21	с. Мортагоново	ЦДГ „Радост”	1	0	0	0
22	с. Топчии	ЦДГ „Гълъбче”	0	0	0	0
ОБЩО:			**15**	**5**	**2**	**0**

Таблица 27: *Деца и ученици със специални образователни потребности (СОП). Ученици с множество и тежки увреждания, при които интегрираното обучение е неефективно. Справка по училища в община Разград за учебната 2015/2016 г.*

№	Населено място	Учебно заведение	Брой деца/ученици със СОП	Брой деца/ученици с множество и тежки увреждания		
				общ брой	от тях брой деца/ученици успешно интегрирани	от тях брой деца/ученици, при които интегрираното обучение е неефективно
1.	гр. Разград	ОУ „Васил Левски”	4	0	0	0
2.	гр. Разград	ОУ „Никола Икономов”	17	1	1	0
3.	гр. Разград	ОУ „Н.Й.Вапцаров”	0	0	0	0
4.	гр. Разград	ОУ „Отец Паисий”	16	0	0	0
5.	гр. Разград	ОУ „Ив.С.Тургенев”	27	13	0	13
6.	с. Стражец	ОУ „Елин Пелин”	2	2	2	0
7.	с. Осенец	ОУ „Д-р П. Берон”	0	0	0	0
8.	с. Раковски	ОУ „Г.С.Раковски”	1	0	0	0
9.	с. Дянково	ОУ „Отец Паисий”	2	2	2	0
10.	с. Ясеновец	ОУ „Св. Св. Кирил и Методий”	9	1	0	1
11.	с. Киченица	ОУ „Кирил и Методий”	4	4	4	0
12.	гр. Разград	СОУ „Христо Ботев”	15	0	0	0
13.	гр. Разград	Спортно училище	2	0	0	0
14.	гр. Разград	ПМГ „Акад. Никола Обрешков”	0	0	0	0
15.	гр. Разград	ГПЧЕ „Екзарх Йосиф”	0	0	0	0
16.	гр. Разград	ПГССХВТ „Анг. Кънчев”	15	0	0	0
17.	гр. Разград	ПТГ „Шандор Петьофи”	2	2	2	0
18.	гр. Разград	ПГИ „Робер Шуман”	0	0	0	0
19.	гр. Разград	ПГХТБТ „Мария Кюри”	2	0	0	0
20.	гр. Разград	ПГТС „Христо Смирненски”	0	0	0	0
21.	гр. Разград	ПГО „Станка Николица Спасо-Еленина”	11	11	11	0
22.	с. Осенец	ПУИ „Христо Ботев”	28	5	5	0
	ОБЩО:		**157**	**41**	**27**	**14**

Данни по видове заболявания /по информация на Дирекция „Социално подпомагане” /на база експертни решения/:

- Деца с интелектуални проблеми – 20 деца;
- Деца с психични проблеми – 30;
- Деца с физически проблеми – 38 деца;
- Хиперкинетични деца – 14 деца;
- Заболявания на други органи и системи – 45 деца;
- Неврологични заболявания – 21 деца.

За по-пълноценната работа с тези деца е необходимо да се сформира екип от специалисти от ангажираните институции, за да се извърши преглед на образователните потребности на всяко дете с по тежки увреждания и да се подберат подходящите форми на обща подкрепа - индивидуално консултиране; насочване към социална услуга; екипни срещи.

Таблица 28: *Деца с увреждания в община Разград според вида на увреждането към 31.12.2015 г.: /по данни на РЗИ/ – брой.*

Видове заболявания	Брой
1. Деца с физически увреждания	174
2. Деца с умствена изостаналост	46
в т.ч. 2.1. с умерена изостаналост	22
2.2. с тежка степен	15
3. Деца с психични заболявания/разстройство	30

Таблица 29: *Деца с увреждания в община Разград по възраст към 31.12.2015 г.: /по данни на РЗИ/ – брой.*

Възраст	0-3 години	4-6 години	7-14 години	15-18 години
Брой	23	40	132	55

2.2. Брой деца и ученици в риск от социално изключване.

Според статистическите данни от училищата и направения анализ, рисковите фактори в средата, които могат да повлияят на обучението на учениците, са:

- Нестабилна семейна среда;
- Агресивно поведение и ниска мотивация на учениците;
- Неподходящ приятелски кръг;
- Лесен достъп до психоактивни вещества;
- Нисък социален статус на семействата. Склонност децата да бъдат ползвани като работна ръка с цел допълнителни доходи в семейството;
- Недостатъчна информация за продължаващо образование;
- Трудности при усвояване на учебния материал и ниска мотивация;
- Неангажираност в училищния живот;
- Нереалистична представа за модел на поведение.

Наблюдава се лек спад в дела на отпадащите от училище деца. През 2014-2015 г. 1 % са напусналите деца от общинските училища, като причините са различни /22 са заминали в чужбина, 24 – по други причини/. През първи учебен срок на 2015-2016 учебна година напусналите са 0,7% /от тях 1 - по болест, 2 - по социални причини и 28 - в чужбина/**.** Запазва се най-голям делът на напусналите, поради миграция в чужбина. В края на учебната година са отпаднали общо 10 ученици от всички учебни заведения на община Разград.

Причините за отпадане от училище се групират в социално-икономически, образователни и етнокултурни.

Социално-икономически - *лошото качество на живот и ниските доходи* не позволяват на много семейства да покрият разходите на своите деца за образование и се посочват от родителите като главна причина за отпадане. *Детето*, което не посещава училище, е ценно *като трудов ресурс* и подпомага семейния бюджет или участва в домакинската работа. Основната им заетост е свързана със събирането на вторични суровини, работа в строителството и др., помагат на своето семейство чрез грижа за братя, сестри, по-възрастен човек.

Таблица 22: *Брой деца в риск от социално изключване. Справка по детски градини по данни на директори на учебни заведения през учебната 2015/2016 г.*

№	Населено място	Детска градина	Брой деца/ ученици в риск	Брой деца/ученици по рискови фактори								Отпаднали
				по § 1. т. 6 от Допълнителни разпоредби на ЗПУО			Социални		Икономичес-ки	Здравослов-ни	Демограф-ски	
				буква а)	буква б)	буква в)	Неблагоприят-на семейна среда	Поведенчес-ки и културни стереотипи в етнически групи				
1	гр. Разград	ЦДГ № 2 „Лудогорче”	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2	гр. Разград	ЦДГ № 3 „Приказка”	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3	гр. Разград	ЦДГ № 4 „Митко Палаузов”	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4	гр. Разград	ЦДГ № 5 „Незабравка”	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5	гр. Разград	ЦДГ № 6 „Шестте ястребинчета”	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	гр. Разград	ЦДГ № 7 „Васил Левски”	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7	гр. Разград	ЦДГ № 8 „Райна Княгиня”	10	6	0	0	2	0	0	0	2	0
8	гр. Разград	ЦДГ № 11 „Детелина”	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
9	гр. Разград	ЦДГ № 12 „Зорница”	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10	гр. Разград	ЦДГ № 14 „Славейче”	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

11	с.Дянково	ЦДГ „Осми март”	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12	с. Гецово	ЦДГ „Здравец”	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
13	с. Стражец	ЦДГ „Пролет”	11	0	0	0	7	2	2	0	0	0
14	с. Раковски	ЦДГ № 1 „Щастливо детство”	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
15	с. Раковски	ЦДГ № 2 „Пролет”	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
16	с. Липник	ЦДГ „Шестте ястребинчета”	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
17	с. Ясеновец	ЦДГ № 2 „Дора Габе”	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
18	с. Осенец	ЦДГ „Иглика”	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
19	с. Благоево	ЦДГ „Георги Димитров”	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
20	с. Киченица	ЦДГ „Митко Палаузов”	2	0	0	0	1	0	1	0	0	0
21	с. Мортагоново	ЦДГ „Радост”	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
22	с. Топчии	ЦДГ „Гълъбче”	4	0	0	0	0	0	4	0	0	0
	ОБЩО:		**27**	**6**	**0**	**0**	**10**	**2**	**7**	**0**	**2**	**0**

Таблица 23: *Брой ученици в риск от социално изключване. Справка по училища по данни на директори на учебни заведения през учебната 2015/2016 г.*

№	Населено място	Учебно заведение	Брой деца/ ученици в риск	Брой деца/ученици по рискови фактори								Отпаднали
				по § 1. т. 6 от Допълнителни разпоредби на ЗПУО			Социални		Икономи-чески	Здраво-словни	Демо-графски	
				буква а)	буква б)	буква в)	неблагоприятна семейна среда	поведенчески и културни стереотипи в етнически групи				
1	гр. Разград	ОУ „Васил Левски”	5	0	0	0	0	0	3	2	0	0
2	гр. Разград	ОУ „Никола Икономов”	118	8	1	0	11	3	3	17	6	0
3	гр. Разград	ОУ „Н. Й. Вапцаров”	7	0	0	0	0	0	4	3	0	0
4	гр. Разград	ОУ „Отец Паисий”	3	2	1	0	0	0	0	0	0	0
5	гр. Разград	ОУ „Ив. С. Тургенев”	33	16	0	0	0	0	12	1	4	0
6	с. Стражец	ОУ „Елин Пелин”	9	0	0	0	0	0	4	1	4	0
7	с. Осенец	ОУ „Д-р П. Берон”	4	0	0	0	4	0	4	0	0	0
8	с. Раковски	ОУ „Г. С. Раковски”	98	3	0	0	63	98	63	0	0	0
9	с. Дянково	ОУ „Отец Паисий”	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0
10	с. Ясеновец	ОУ „Св. Св. Кирил и Методий”	15	0	0	0	10	3	10	1	2	3

11	с. Киченица	ОУ „Кирил и Методий”	7	0	0	0	2	0	5	0	0	0
12	гр. Разград	СОУ „Христо Ботев”	76	0	0	0	45	0	13	18	0	0
13	гр. Разград	Спортно училище	6	5	1	0	0	0	0	0	0	3
14	гр. Разград	ПМГ „Акад. Никола Обрешков”	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
15	гр. Разград	ГПЧЕ „Екзарх Йосиф”	63	0	0	0	48	0	14	1	0	0
16	гр. Разград	ПГССХВТ „Анг. Кънчев”	12	0	0	0	1	1	6	2	2	4
17	гр. Разград	ПТГ „Шандор Петьофи”	134	0	0	14	45	5	50	3	17	0
18	гр. Разград	ПГИ „Робер Шуман”	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
19	гр. Разград	ПГХТБТ „Мария Кюри”	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
20	гр. Разград	ПГТС „Христо Смирненски”	5	5	0	0	0	0	5	0	0	0
21	гр. Разград	ПГО „Станка Николица Спасо-Еленина”	24	3	0	0	0	5	12	3	1	0
22	с. Осенец	ПУИ „Христо Ботев”	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	ОБЩО:		**620**	**42**	**3**	**14**	**228**	**115**	**208**	**52**	**36**	**10**

Образователни (училищната среда, организацията на учебния процес) – децата, застрашени от отпадане, имат съществени затрудненията при усвояване на учебния материал; слаб интерес към учебния процес и произтичащото от него желание/нежелание да се посещава училище; наличие на конфликтни отношения със съученици и/или учители и др. Съществуват и обективни фактори на училищната среда, които влияят върху риска за отпадане от училище - качество и сложност на учебното съдържание, проблемите на обучението в слети и маломерни паралелки и др.

Етнокултурната среда на детето оказва съществено влияние - три четвърти от родителите на отпадналите деца се самоопределят като роми или цигани. В тази група се регистрират и някои специфични етнокултурни причини за ранното отпадане - по-ранното стъпване в брак, страх на родителите да изпращат по-големите си деца в училище поради опасността от открадване, по-ниска ценност към образование и др.

Акумулирането на икономически, образователни и етнокултурни рискови фактори, най-ясно се проявяват в ромски гета, където икономическите причини за напускане на училище (ниски доходи, лош жизнен стандарт и битови условия, безработица и др.), влиянието на семейството (отглеждане на деца в непълни семейства, ниско образователно равнище на родителите, безотговорно родителство и др.) и образователните фактори – ниска степен на училищна готовност, трудности при усвояване на учебния материал, нередовно посещаване на училище, конфликти с учители и съученици поставят децата в особено висок риск от отпадане от училище.

Причините за ранното отпадане на децата от училище се виждат и оценяват по различен начин от отпадналите деца, от техните родители, от педагозите и социалните работници. Родителите на отпадналите деца акцентират върху трудната икономическа ситуация на семейството, бедността и невъзможността да се посрещнат разходите, свързани с образованието на детето. Педагозите и социалните работници в по-голяма степен обръщат внимание върху слабата заинтересованост на родителите по отношение образованието на техните деца и по-общо – върху проблема за отговорното родителство. Образователните трудности се споменават като основна причина за отпадане от децата от училище. Те нямат конкретно занимание, прекарват времето си с приятели, което формира специфични „антиобразователни” нагласи и ценности („култура на неучене”).

Проблемите и слабите страни:

- Спад на жизненото равнище поради: безработицата и ниските доходи на семейството; скъпи учебни пособия;
- Намаляване броя на децата и учениците в населените места на общината (поради високия процент на безработица в региона, засилващата се вътрешна миграция на населението и близостта на населените места до областния център);
- Родителската незаинтересованост и липсата на контрол от страна на семейството, особено сред ромската общност;
- Липса на мотивация за учене и негативно отношение към училището;
- Неефективни санкции към родителите;
- Неефективни санкции към учениците;
- Неефективен механизъм за отчитане движението и преместването на учениците, подлежащи на задължително училищно обучение;
- Липса на точни данни за броя на децата в задължителна училищна възраст;
- Агресивно поведение и насилие сред учащите се;
- Академичен стил на учебниците и учебните програми;
- Намаляване броя на децата и учениците в населените места на общината (поради високия процент на безработица в региона, засилващата се вътрешна миграция на населението и близостта на населените места до областния център).

Възможности за намаляване броя на необхванатите и отпадащите ученици в задължителна училищна възраст чрез:

- проектно финансиране на училищни и извънкласни дейности за задържане в училище на учениците и етнокултурен диалог;
- оптимизиране на системата за събиране на данни за децата в задължителна училищна възраст и движението на учениците по класове, етапи и степени;
- партньорство на общината и училищните общности с НПО и други институции за местни инициативи с цел реинтегриране на вече отпадналите от училище ученици;
- разработване на механизъм за ежедневно информиране на родителите за отсъствията и закъсненията на децата и учениците;
- осигуряване на безопасна и сигурна среда (охрана и видеонаблюдение в училищата, превенция срещу агресията);
- здравно образование;
- гражданско образование.

За децата, които нямат равен старт (деца, недостатъчно добре владеещи български език, деца с увреждания, деца от социално слаби семейства и др.), е необходимо да се полагат специални грижи с оглед тяхното пълноценно участие в образователния процес, чрез:

- използване възможностите за приобщаващо образование, регламентирани в Закона за предучилищното и училищното образование;
- осигуряване на подкрепяща среда за децата със специални образователни потребности, включваща финансиране участието на учителите в обучителни програми за интегрирано обучение;
- дейности и инициативи за мотивиране на родителите на деца със специални образователни потребности, децата им да посещават масовото училище;
- прилагане на интерактивни методи за формиране на общочовешки ценности у децата, основани на толерантност и доверие;
- изграждане на подходяща архитектурна среда за достъп на децата с увреждания до училищата и ДГ;
- закупуване на учебници и учебни помагала в училищните библиотеки, за ученици след 8-ми , които нямат финансови възможности да ги закупят;
- популяризиране на добрите практики за интегриране на децата със специални образователни потребности;
- подкрепа на инициативи за социализация на децата, за които българският език не е майчин;
- подкрепа на извънкласните дейности за осмисляне на свободното време на децата и учениците чрез насочването им към дейности за развитие на индивидуалните им способности и интереси.

Ниво на училищната посещаемост, на отпадане от училище и на необхванати от образователната система

Таблица 24: *Брой деца, посещаващи детски и учебни заведения в община Разград, към 31.12.2015 г.*

Показател	Брой
Деца в детски градини /без предучилищни форми/	824
Деца в предучилищни форми на образование/детска градина, училище/	895
Деца в общински и държавни училища/ общ брой/	6 354
Деца в общински и държавни училища / 1- 4 клас/	1 762
Деца в общински и държавни училища / 5- 8 клас/	1 896
Деца в общински и държавни училища /9-12 клас/	2 509

През последните три години не са регистрирани деца в училищна възраст, необхванати от образователната система. Наблюдава се тенденция към намаляване броя на отпадналите от училище деца.

Таблица 25: *Брой деца, отпаднали от училище в община Разград през последните 4 учебни години.*

Показател	Брой
Деца, отпаднали от училище през учебната 2013–2014 година.	36
Деца, отпаднали от училище през учебната 2014–2015 година.	24
Деца, отпаднали от училище през първи срок на учебната 2015–2016 година.	3
Деца, отпаднали от училище в края на учебната 2015–2016 година	10

Справка от ОЗД по предприета мярка за закрила:

- Настанени в приемни семейства – 29 деца;
- Настанени в семейство на роднини и близки – 42 деца;
- Настаняване в резидентни услуги – 39 деца;
- Съдействие, подпомагане и услуги в семейна среда – 62 деца.

Деца в конфликт със закона и в риск от такъв.

Ежегодно в общината около 50-60 деца извършват правонарушения, установени от органите на реда. Това са предимно непълнолетни момчета от проблемни семейства, без добър социален статус и с липса на възпитателен капацитет. Деянията им са предимно кражби, увреждания на имущество, хулигански прояви и други.

Общинската структура по Закона за БППМН /Местна комисия на БППМН/ им предоставя педагогическа и психологическа подкрепа без да е предвидена нормативно социална и семейна такава. Като резултат в повечето случаи по-силният формиращ фактор се оказва семейно-социалната среда и корекция на поведението им се постига много трудно.

Местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните е държавно-делегирана дейност към общината, според Закона за БППМН. Работи в 4 самостоятелни стаи с добро оборудване. Подкрепя деца в риск от извършване на противозаконни деяния чрез следните дейности:

- Разглеждане на възпитателни дела спрямо деца-извършители на противозаконни деяния и налагане на възпитателни мерки. Осъществява се от 13 специалисти - юристи, педагози, социални работници, психолози;
- Индивидуална корекционно-възпитателна работа с проявените деца в продължителен период от време. Извършва се от специалисти –обществени възпитатели;
- Психологически консултации с нуждаещите се деца с прояви или застрашени от такива;
- Превантивни дейности сред училищните общности за просоциално поведение.

2.3. Ученици с изявени дарби.

Таблица 21: *Брой деца/ученици с изявени дарби, класирани в национални и международни конкурси, олимпиади и състезания. Справка по детски градини и училища през учебната 2015/2016 г.*

№	Населено място	Детска градина	Брой деца/ученици класирани в национални и международни конкурси, олимпиади и състезания	№	Населено място	Учебно заведение	Брой деца/ученици класирани в национални и международни конкурси, олимпиади и състезания
1	2	3	4	1	2	3	4
1	гр. Разград	ЦДГ № 2 „Лудогорче”	0	1.	гр. Разград	ОУ„Васил Левски”	40
2	гр. Разград	ЦДГ № 3 „Приказка”	0	2.	гр. Разград	ОУ „Никола Икономов”	14
3	гр. Разград	ЦДГ № 4 „Митко Палаузов”	0	3.	гр. Разград	ОУ „Н.Й.Вапцаров”	0
4	гр. Разград	ЦДГ № 5 „Незабравка”	10	4.	гр. Разград	ОУ „Отец Паисий”	0
5	гр. Разград	ЦДГ № 6 „Шестте ястребинчета”	0	5.	гр. Разград	ОУ „Ив.С.Тургенев”	1
6	гр. Разград	ЦДГ № 7 „Васил Левски”	0	6.	с. Стражец	ОУ „Елин Пелин”	11
7	гр. Разград	ЦДГ № 8 „Райна Княгиня”	1	7.	с. Осенец	ОУ „Д-р П. Берон”	0
8	гр. Разград	ЦДГ № 11 „Детелина”	0	8.	с. Раковски	ОУ „Г.С.Раковски”	0
9	гр. Разград	ЦДГ № 12 „Зорница”	0	9.	с. Дянково	ОУ „Отец Паисий”	1
10	гр. Разград	ЦДГ № 14 „Славейче”	0	10.	с. Ясеновец	ОУ „Св. Св. Кирил и Методий”	5
11	с. Дянково	ЦДГ „Осми март”	0	11.	с. Киченица	ОУ „Кирил и Методий”	0
12	с. Гецово	ЦДГ „Здравец”	0	12.	гр. Разград	СОУ „Христо Ботев”	8
13	с. Стражец	ЦДГ „Пролет”	0	13.	гр. Разград	Спортно училище	18
14	с. Раковски	ЦДГ № 1 „Щастливо детство”	0	14.	гр. Разград	ПМГ „Акад. Никола Обрешков”	10
15	с. Раковски	ЦДГ № 2 „Пролет”	0	15.	гр. Разград	ГПЧЕ „Екзарх Йосиф”	16
16	с. Липник	ЦДГ „Шестте ястребинчета”	0	16.	гр. Разград	ПГССХВТ „Анг. Кънчев”	0
17	с. Ясеновец	ЦДГ № 2 „Дора Габе”	0	17.	гр. Разград	ПТГ „Шандор Петьофи”	21
18	с. Осенец	ЦДГ „Иглика”	0	18.	гр. Разград	ПГИ „Робер Шуман”	4
19	с. Благоево	ЦДГ „Георги Димитров”	0	19.	гр. Разград	ПГХТБТ „Мария Кюри”	0
20	с. Киченица	ЦДГ „Митко Палаузов”	0	20.	гр. Разград	ПГТС „Христо Смирненски”	9
21	с. Мортагоново	ЦДГ „Радост”	0	21.	гр. Разград	ПГО „Станка Николица Спасо-Еленина”	6
22	с. Топчии	ЦДГ „Гълъбче”	0	22.	с. Осенец	ПУИ „Христо Ботев”	0
	ОБЩО:		**11**		**ОБЩО:**		**164**

5.2. ОБЩИНА ИСПЕРИХ

1. Обща картина на образователната система в община Исперих

1.1. Предучилищно обучение:

Таблица 30: *Детски градини в община Исперих – брой деца (вкл. със деца със СОП) и брой персонал (педагогически и непедагогически) през учебната 2015/2016 г.*

№	Населено място	ДГ	Брой деца				Брой персонал				
			3-4-годишни		5-7-годишни		Общ бр. деца	От тях брой деца със СОП	Педагогически		Непедагогически
			Общо	От тях със СОП	Общо	От тях със СОП			Учители	Други (по чл. 211, ал. 2 от ЗПУО)	
1.	гр. Исперих	„Слънце“	41	0	48	0	89	0	8	0	9
2.	гр. Исперих	„Щастливо детство“	45		53		98		8		9
3.	гр. Исперих	„Първи юни“	59	-	72	-	189		15		30
		гр. Исперих	„Първи юни“				Яслени групи – 58 деца				
4.	гр. Исперих	„Мечо Пух“	39	0	44	0	83	0	9		9
5.	с. Делчево	„Детелина“	3	0	11	0	14	0	2	0	2
6.	с. Вазово	„Кокиче“	16	0	24	1	40	1	4	-	4
7.	с. Йонково	„Кокиче“	10	0	6	0	16	0	2	0	3
8.	с. Къпиновци	„Детелина“	9	1	5	0	14	1	2	0	2
9.	с. Лъвино	„Славейче“	8	0	4	0	12	0	2		2
10.	с. Свещари	„Радост“	5	0	8	0	13	0	2	0	4
11.	с. Яким Груево	„Осми март“	7	-	9	-	16	-	2		3
12.	с. Тодорово	„Братя Грим“	10	0	7	0	17	0	2	0	4
13.	с. Г. Поровец	„Незабравка“	10	0	4	0	14	0	1	1	2
14.	с. Райнино	„Момина сълза“	10	0	4	0	14	0	2	0	2
15.	с. Китанчево	„Щастливо детство“	6	-	9	-	15	-	2	-	2
16.	с. М. Поровец	„Щастливо детство“	13	-	7	-	20	-	2	-	2
17.	с. Лудогорци	„Дора Габе“	5	0	14	0	19	0	2	-	2
18.	с. Ст. селище	„Славейче“	8	–	4	–	12	–	2	–	3
19.	с. Бърдоква	„Ивайло“	9	–	3	–	12	–	2	–	2
20.	с. Подайва	„Радост“	27	1	19	1	46	2	4		5
21.	с. Белинци	„Мики Маус“	8	0	1	0	9	0	2	0	3
		Общо:	**289**	**2**	**284**	**2**	**573**	**4**	**62**	**1**	**74**

На територията на община Исперих функционират 21 детски градини – 4 в града и 17 по селата.

Считано от 15.09.2016 г. по предложение на кмета и след решение на общинския съвет, поради недостатъчна пълняемост на групите, са закрити три детски градини – в с. Печеница, в с. М. Йонково, в с. Духовец.

През учебната 2015/2016 г. една от градските градини в общината – ДГ „Първи юни“ в гр. Исперих има и яслени групи.

Таблица 31: *ДГ „Първи юни“, гр. Исперих – брой деца (вкл. със деца със СОП) и брой персонал (педагогически и непедагогически).*

Населено място	ДГ	Брой деца						Брой персонал		
		1-2-годишни		2-3-годишни		Общ брой деца	От тях брой деца със СОП	Педагогически		Непедагоги-чески
		общо	От тях със СОП	общо	От тях със СОП			Мед. сестри	Други (по чл.211, ал.2 от ЗПУО)	
гр. Исперих	ДГ „Първи юни“	15	0	35	0	50	0	7	0	10

През учебната 2015/2016 г. в ОУ „Отец Паисий“, с. Подайва има подготвителна група.

Таблица 32: *ОУ „Отец Паисий“, с. Подайва – брой деца (вкл. със деца със СОП) и брой персонал (педагогически и непедагогически.)*

Населено място	ОУ	Брой деца						Брой персонал		
		3-4-годишни		5-7-годишни		Общ брой деца	От тях брой деца със СОП	Педагогически		Не-педагоги-чески
		общо	От тях със СОП	общо	От тях със СОП			Мед. сестри	Други (по чл.211, ал.2 от ЗПУО)	
с. Подайва	ОУ „Отец Паисий“	0	0	14	0	0	0	0	0	0

1.2. Основно, начално и средно образование:

През учебната 2015/2016 г. общинската образователна система в община Исперих обхваща 9 училища, от които: 7 основни (2 в град Исперих и 5 в общинските села: с. Лудогорци, с. Подайва, с. Вазово, с. Китанчево, с. Тодорово), 1 профилирана гимназия и 1 професионална гимназия.

Таблица 33: *Училища в община Исперих – вид финансиране, брой ученици и брой персонал през учебната 2015/2016 г.*

№	Населено място	Училища	Финансиране (общ.инско/ държавно)	Брой ученици										Брой персонал						
				Дневна форма на обучение	Вечерна форма на обучение	Задочна форма на обучение	Индивидуална форма на обучение	Самостоятелна форма на обучение	Дистанционна форма на обучение	Комбинирана форма на обучение	Обучение чрез работа	общо	със СОП	Педагоги-чески специалисти			Непедагоги-чески специалисти		Общо	
														учители	заети щатове	В т.ч. други (по чл.211, ал.2 от ЗПУО)	персонал	заети щатове	персонал	заети щатове
1.	гр. Исперих	ОУ „Васил Априлов“	общинско	710			6					716	31	70	69	6	20	20	90	89
2.	гр. Исперих	ОУ „Христо Ботев“	общинско	306	-	-	-	2	-	-	-	308	6	30	30	-	13	13	33	33
3.	с. Тодорово	ОУ „Васил Левски“	общинско	66	0	0	1	2	0	0	0	69	2	9	9		4,5	4,5	13,5	
4.	с. Лудогорци	ОУ „Христо Ботев“	общинско	153	0	0	0	0	0	0	0	153	0	19	19	0	5	5	24	24
5.	с. Подайва	ОУ „Отец Паисий“	общинско	227				43				17		26	26		10	10	36	36
6.	с. Вазово	ОУ „Никола Вапцаров“	общинско	122	0	0	0	6	0	0	0	128	0	13	13	0	7	7	20	20
7.	с. Китанчево	ОУ „Христо Ботев“	общинско	96			1	20				117	3	12	12		4	4	16	16
8.	гр. Исперих	ПГ „В. Левски“	общинско	298	-	-	-	30	-	-	-	328	-	25	25	1	7	7	33	33
9.	гр. Исперих	ПГ по СС „Хан Аспарух“	общинско	262	0	92	0	12	0	0	0	366	11	32	34	1	18	18	50	52

2. Деца и ученици

2.1. Деца и ученици със специални образователни потребности (СОП) и с хронични заболявания:

Броят на децата и учениците със СОП в община Исперих през учебната 2015/2016 г. е 70.

Таблица 37: *Брой деца/ученици със СОП по учебни заведения в община Исперих през учебната 2015/2016г.*

№	Населено място	Институция	Брой деца/ученици със СОП
1.	гр. Исперих	ОУ „Христо Ботев“	6
2.	с. Китанчево	ОУ „Христо Ботев“	3
3.	с. Тодорово	ОУ „Васил Левски“	2
4.	гр. Исперих	ОУ „Васил Априлов“	31
5.	гр. Исперих	ПГ по СС „Хан Аспарух“	11
7.	с. Подайва	ДГ „Радост“	2
8.	с. Къпиновци	ДГ „Детелина“	1
9.	с. Вазово	ДГ „Кокиче“	1
		Общо:	**57**

В ПГ по СС „Хан Аспарух” гр. Исперих са осигурени достъпна архитектурна, обща и специализирана подкрепяща среда, технически средства, специализирано оборудване, дидактически материали, методики и специалисти. Създадени са екипи за подкрепа за личностно развитие на учениците със специални образователни потребности. Екипите включват ресурсен учител и психолог от РЦПППО – гр. Разград, класните ръководители на двата класа с ученици със специални образователни потребности и учители от професионалната гимназия.

Учениците със специални образователни потребности се обучават по рамкова програма А за професионално образование със степен на професионална квалификация – първа. Професионалното им направление е производство на храни и напитки, професията – работник в хранително-вкусовата промишленост, а специалността – хранително-вкусова промишленост.

Освен учебните предмети от общообразователната подготовка те изучават и следните предмети от професионалната подготовка:

- здравословни и безопасни условия на труд;
- хигиена на храненето и хранително законодателство;
- материалознание на суровините;
- технология на специалността;
- технологично обзавеждане.

2.2. Деца и ученици в риск

През учебната 2015/2016 г. броят на децата и учениците в риск от община Исперих, по данни на директорите на учебни заведениа е 128.

Таблица 35: *Брой деца/ученици в риск по данни на директори на учебни заведения (по учебни заведения в община Исперих) през учебната 2015/2016 г.*

№	Населено място	Институция	Брой деца/ученици в риск
1.	с. Лъвино	ДГ „Славейче“	8
2.	с. Яким Груево	ДГ „Осми март“	2
3.	гр. Исперих	ОУ „Христо Ботев“	17
4.	с. Вазово	ОУ ”Н.Вапцаров“	3
5.	с. Китанчево	ОУ „Христо Ботев“	7
6.	гр. Исперих	ПГ „Васил Левски“	77
7.	гр. Исперих	ПГ по СС ”Хан Аспарух“	14
Общо:			**128**

По данни на отдел „Закрила на детето” в Дирекция „Социално подпомагане” – Исперих за 2016 г. броят на децата и учениците в риск в община Исперих е 210.

Таблица 36: *Брой деца/ученици в риск по справка от ОЗД в община Исперих.*

№	Деца/ученици в риск	Брой	Общо
1.	Изоставени на ниво родилен дом	2	**210**
2.	Настанени в ДДЛРГ	18	
3.	Настанени в друго заведение	48	
4.	Настанени при близки и роднини	42	
5.	Ползващи услугата приемна грижа	12	
6.	Осиновени деца	1	
7.	Жертви на насилие	8	
8.	Деца с увреждания	2	

9.	Извършили насилие	6	
10.	Деца/ученици в многодетни семейства	9	
11.	Случаи на работа по превенция на изоставянето	45	
12.	Деца на самотни родители	12	
13.	Деца сираци	5	

Дейностите по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение в община Исперих се осъществяват от Местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни.

Комисията оказва съдействие на образователните институции за обхващане в училище на подлежащите на задължително образование деца и ограничаване на отпадането от училище на деца в криминогенен риск и криминални прояви, извършва дейности по ранна превенция и откриване на симптоми за извършване на криминални деяния, както и превантивна работа с родителите.

2.3. Ученици с изявени дарби.

През учебната 2015/2016 г. броят на децата и учениците от община Исперих, класирани в олимпиади, състезания и конкурси е 97.

Таблица 34: *Брой деца/ученици, класирани в олимпиади, състезания и конкурси по учебни заведения в община Исперих през учебната 2015/2016 г.*

№	Населено място	Институция	Брой деца/ученици, класирани в олимпиади, състезания и конкурси
1.	с. Яким Груево	ДГ „Осми март“	1
2.	с. Г. Поровец	ДГ ”Незабравка“	2
3.	гр. Исперих	ОУ „Христо Ботев“	55
4.	с. Лудогорци	ОУ „Христо Ботев“	17
5.	с. Китанчево	ОУ „Христо Ботев“	3
6.	с. Вазово	ОУ ”Н. Вапцаров“	5
7.	Исперих	ОУ „Васил Априлов“	9 – национално ниво, 2 – международно
8.	гр. Исперих	ПГ „Васил Левски“	3
		Общо:	**97**

5.3. ОБЩИНА КУБРАТ

1. Обща картина на образователната система в община Кубрат

През учебната 2015/2016 година образователната система в община Кубрат обхваща 14 детски градини и 10 училища.

За осъществяване на политиката в сферата на образованието в община Кубрат са приети и действат следните нормативни документи:

- Общинска програма за закрила на детето;
- План за 2016 година за изпълнение на Националната стратегия за младежта;
- Годишен план за действие на Община Кубрат за изпълнение на Областната стратегия за развитие на социалните услуги;

Създадена е добра организация за стартиране на новата учебна година: обновена е част от материална база и учебна среда; осигурени са познавателни книжки, учебници и помагала, учебна документация; създадена е целодневна организация на учебния ден; осигурени са транспорт, столово хранене и медицински грижи.

Демографската характеристика на община Кубрат следва тенденциите на намаляване броя на населението, характерни както за областта, така и за страната, които са в резултат на намаляване броя на родените деца и интензивната емиграция на младите хора в активна възраст.

Образованието е един от основните приоритети на Община Кубрат. Изпълнявайки своите правомощия и отговорности, общината координира изпълнението на приема на ученици в общообразователните, профилираните и професионалните паралелки; обхвата на децата и учениците, подлежащи на задължително образование; поддържането и обновяването на материално-техническата база; организацията на учебния ден в средищните училища. Общината съдейства за развитие на способностите и интересите на децата.

В началото на учебната 2016/2017 година в училищата стартира изпълнението на проект „Развитие на способностите на учениците и повишаване на мотивацията им за учене чрез дейности, развиващи специфични знания, умения и компетентности /Твоят час/”. В училищата е проведено проучване за интересите и желанията на учениците, след което започна сформирането на групите. Създадени са съвети за обществен мониторинг по проекта. Със заповед на кмета на общината са определени и представители на финансиращия орган, съгласно изискванията на проекта.

1.1. Предучилищно образование:

Всички детски градини на територията на община Кубрат са общински. Те се финансират от делегираните от държавата дейности и дофинансират от общината. На територията на общината има четиринадесет детски градини. През учебната 2015/2016 г. децата, които посещават детска градина в община Кубрат, са 492.

Таблица 38: *Детски градини в община Кубрат – брой деца (вкл. със деца със СОП) и брой персонал (педагогически и непедагогически) през учебната 2015/2016 г.*

№	Детска градина	финансиране	Брой групи	Брой деца	от тях: бр. деца със СОП	Педагогически специалисти	Непедагогически персонал
1	ДГ „Здравец”, гр. Кубрат	общинско	4	72	2	9	10
2	ДГ „Щастливо детство”, гр. Кубрат	общинско	6	114	1	12	11
3	ДГ „Славейче” с изнесена група в с. Медовене	общинско	3	31	0	5	5,5
4	ДГ „Осми март”, с. Беловец	общинско	3	59	0	6	10
5	ДГ „Пролет”, с. Севар	общинско	3	56	0	6	5,5
6	ДГ „Детелина”, с. Савин	общинско	1	10	0	2	1,5
7	ДГ „Слънчо”, с. Бисерци	общинско	2	22	0	4	5
8	ДГ „Щастливо детство” с. Сеслав	общинско	2	38	0	4	5
9	ДГ „Щастливо детство”, с. Божурово с изнесена група в с. Звънарци	общинско	2	21	0	4	3
10	ДГ „Осми март”, с. Задруга	общинско	1	9	0	2	1
11	ДГ „Осми март”, с. Точилари	общинско	1	22	0	2	2,5
12	ДГ „Щастливо детство”, с. Мъдрево	общинско	1	7	0	2	1,5
13	ДГ „Първи юни”, с. Юпер	общинско	1	16	0	2	1,5
14	ДГ „Детелина”,	общинско	1	15	0	2	2

	с. Равно						
Общо:			**31**	**492**	**3**	**62**	**65**

1.2. Начално, основно и средно образование:

В началото на учебната 2016/2017 година на територията на община Кубрат в функционират 10 училища, в които се обучават 1 371 ученици.

Таблица 39: *Училища в община Кубрат – брой деца (вкл. със деца със СОП) и брой персонал (педагогически и непедагогически) през учебната 2015/2016 г.*

№	училища	Финанси-ране	бр. ученици	от тях: бр. ученици със СОП	Педагогически специалисти	Непедагогически персонал
1	СУ „Христо Ботев“, гр. Кубрат	общинско	640	10	55	19
2	Професионална гимназия, гр. Кубрат	общинско	124	0	11	4
3	ОУ „Христо Смирненски“, гр. Кубрат	общинско	172	21	20	11
4	ОУ „В. Левски“, с. Беловец	общинско	121	12	15	5
5	ОУ „Н. Вапцаров”, с. Севар	общинско	94	8	15	3
6	ОУ „Св. Св. Кирил и Методий”, с. Сеслав	общинско	62	3	8	2
7	ОУ „Св. Климент”, с. Юпер	общинско	63	1	8	4,5
8	ОУ „Н. Вапцаров”, с. Бисерци	общинско	34	0	8	3
9	ОУ „Св. П. Хилендарски”, с. Равно	общинско	30	0	7	3
10	ПУИ „Д-р П. Берон“	държавно	65	65	19	12
Общо:			**1405**	**120**	**166**	**66.5**

2. Деца и ученици.

2.1. Деца и ученици със специални образователни потребности (СОП) и с хронични заболявания:

През учебната 2015/2016 година децата със специални образователни потребности в детските градини в община Кубрат са 3, а в училищата в общината са 120, вкл. 65 в Помощно училище-интернат „Д-р Петър Берон“, гр. Кубрат.

Учениците, които се обучават в ПУИ „Д-р Петър Берон“, са със следните заболявания и увреждания:

- Множество увреждания – 28 деца;
- Умерена умствена изостаналост – 28 деца;
- Лека умствена изостаналост – 3 деца;
- Смесено разстройство на училищните умения – 3 деца;
- Хиперкинетично разстройство – 1 дете.

В училището се осигурява професионално образование по специалността „Шивачество”. Учениците след успешно положени държавни квалификационни изпити получават свидетелство за професионално образование – първа степен.

Държавният план-прием е след VIII клас, обучението е две години.

В IX клас се обучават 10 ученици, а в X клас – 4 ученици.

Децата със СОП, които учат в ОУ „Христо Смирненски“, гр. Кубрат се обучават по проект „Включващо обучение” на Министерството на образованието.

Останалите деца се обучават с помощта на Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование в гр. Разград.

В детските градини и училищата обучението на децата и учениците със специални образователни потребности се подпомага от ресурсен учител съобразно потребностите им. Броят на ресурсните учители се определя от броя на децата и учениците със СОП, от вида на подкрепата и от броя часове за ресурсно подпомагане.

Работата с децата и учениците със специални образователни потребности се организира в училищата и детските градини, в тяхната образователна среда. Досегашната работа и натрупаният опит при провеждането на цялостния образователно-възпитателен процес показва и някои проблеми в обучението на децата и учениците със СОП, които трябва да се преодолеят, за да бъде подкрепата на личностното им развитие по-ефективна:

- все още не се отчитат в достатъчна степен индивидуалните особености на всяко дете, за да бъде добре насочено към конкретен специалист за неговата интеграция и специална подготовка;
- недостатъчен брой обучени учители;
- недостатъчно финансиране за функционирането на логопедичен кабинет в учебните заведения;
- необходимост от психолог в ежедневната работа с децата;
- в условията на многобройните групи, в които се интегрират децата със СОП, е затруднена индивидуалната работа, особено в случаите, когато детето е с множество тежки увреждания;
- целодневният престой на децата с тежки увреждания е предизвикателство за тях.

2.2. Брой деца и ученици в риск от социално изключване.

През учебната 2015/2016 г. броят на децата и учениците в риск от община Кубрат, по данни на директорите на учебни заведениа е 30.

Таблица 42: *Брой деца/ученици в риск по данни на директори на учебни заведения (по учебни заведения в община) през учебната 2015/2016 г.*

№	Населено място	Институция	Брой деца/ученици в риск
1.	гр. Кубрат	СУ „Христо Ботев“	3

2.	гр. Кубрат	ОУ „Христо Смирненски“	7
3.	гр. Кубрат	Професионална гимназия	4
4.	с. Беловец	ОУ „В. Левски“	3
5.	с. Севар	ОУ „Н. Вапцаров”	12
6.	с. Бисерци	ОУ „Н. Вапцаров”	1
		Общо:	**30**

През учебната 2015/2016 г. Отдел „Закрила на детето” в Дирекция „Социално подпомагане” – Кубрат работи по общо 121 сигнала. От тях 63 са случаите на деца в риск, 14 – на деца на непълнолетни майки и 14 – на деца, родени от непълнолетни майки. 30 са за ученици, непосещаващи редовно учебни занятия. 14 от тях са от гр. Кубрат, 12 – от с. Севар, 3 – от с. Беловец и 1 – от с. Бисерци.

Причините за регистриране на случаите са следните:

- медицински проблеми, налагащи рехабилитация, превенциия и реинтеграция;
- деца лишени от родителски грижи и настанени извън биологичните си семейства /близки и роднини, ЦНСТ/;
- деца с емоционално-поведенчески проблеми;
- деца в риск от отпадане от образователната система.

Общият брой на децата с увреждания в общината, подпомагани от Дирекция „Социално подпомагане” – Кубрат е 50.

2.3. Ученици с изявени дарби.

Работата с талантливите и даровити деца в свободното им време в областта на науката, изкуството и спорта се осъществява в клубовете, кръжоците и школите на училищата, спортните клубове и читалищата.

Тя е приоритет и на цялостната дейност на двата Центъра за подкрепа за личностно развитие по ЗПУО в община Кубрат: ЦПЛР – ОДК, гр. Кубрат и ЦПЛР – УО „М. Горки“, гр. Кубрат.

Броят на децата и учениците, класирани в олимпиади, състезания и конкурси по учебни заведения в община Кубрат през учебната 2015/2016 г. е 266.

Таблица 40: *Брой деца/ученици, класирани в олимпиади, състезания и конкурси по учебни заведения в община Кубрат през учебната 2015/2016 г.*

№	Институция	Брой деца/ученици, класирани в олимпиади, състезания и конкурси
1.	ДГ „Щастливо детство”, гр. Кубрат	3
2.	СУ „Христо Ботев“, гр. Кубрат	114
3.	Професионална гимназия, гр. Кубрат	12
4.	ОУ „Христо Смирненски“, гр. Кубрат	40
5.	ОУ „В. Левски“, с. Беловец	34
6.	ОУ „Н. Вапцаров”, с. Севар	24
7.	ОУ „Св. Св. Кирил и Методий”, с. Сеслав	19
8.	ОУ „Св. Климент”, с. Юпер	15
9.	ОУ „Н. Вапцаров”, с. Бисерци	3

10.	ОУ „Св. П. Хилендарски”, с. Равно	2
	Общо:	**266**

5.4. ОБЩИНА ЗАВЕТ

1. Обща картина на образователната система в община Завет

Повишаването на качеството на образованието на територията на общината е необходимо условие за подготовка на човешките ресурси за работа и реализация в условията на европейския пазар на труда.

Образователната инфраструктура на община Завет носи всички характеристики на преходния период в реформата на средното образование в България. Запазени са основните училища в населените места, въпреки че в някои от тях демографската ситуация е с негативни показатели през последните години. Статистиката не дава информация за качеството на обучението, но то също не се отличава от средното ниво за страната, чиито основни характеристики са: недостатъчно техническо оборудване и остарели компютърни конфигурации в училищата, текучество или липса на квалифицирани учители по чужди езици, ниско ниво на информационно осигуряване (разчита се предимно на училищните библиотеки), еднотипни програми за извънкласни занимания на учениците.

Училищната мрежа в общината е преструктурирана в съответствие с демографските и социално-икономическите промени през последните години. Общият брой на учениците, обучаващи се в училищата през 2016 година е спаднало на 841 от 979 ученика към 2012 година. Спадът се равнява приблизително на 138 ученика. Учениците в общината се обучават от 95 педагози.

Демографските промени, изразени в намаляване броя на децата, подлежащи на обучение, са причина да се формират маломерни паралелки и слети класове в началния и среден курс на училищата в селата.

1.1. Предучилищно образование:

Детските градини са разположени в населените места със стабилен възрастов профил на населението. Те ще продължават да играят подкрепяща социална роля за осигуряване на възможност за реализация на наличния педагогически персонал и за работещите в общината. Запазената инфраструктура от заведения за предучилищно възпитание и обучение е доказателство за потенциала на общината.

През учебната 2015/2016 г. образователна система в община Завет обхваща 6 детски градини. Броят и капацитетът на детските градини в общината и териториалното им

разпределение са функция от броя на децата от 2 до 6-годишна възраст. Децата на възраст между 2 и 6 г. през учебната 2015/2016 г. са както следва:

Таблица 43: *Детски градини в община Завет – брой деца (вкл. със деца със СОП) и брой персонал (педагогически и непедагогически) през учебната 2015/2016 г.*

Наименование на ЦДГ	**Брой групи**	**Общ брой деца**	**Подготвителни 6 г.**	**Подготвителни 5 г.**	**Деца 4 г.**	**Деца 3 г.**	**Деца 2 г. ясла**	**Обща численост**	**Педагогически**	**Непедагогически**	**Допълнителни бройки**	**Деца със СОП**
ДГ „Червената шапчица”, с. Брестовене	4	91	22	23	22	20	0	18,5	9	9,5	0	0
ДГ „Пролет”, с. Веселец	1	26	1	9	8	5	0	26	2	3	2	0
ДГ„Слънчо”, гр. Завет	5	105	29	25	20	19	12	18,5	9	9,5	2	1
ДГ„Осми март“, с. Сушево	1	12	3	5	3	1	0	3	1,5	1,5	0	0
ДГ „Радост”, с. Острово	2	44	7	17	12	9	0	8,65	4	4,65	0	0
ДГ „Славейче“, с. Прелез	1	14	9	2	2	1	0	3,5	2	1,5	0	0
Общо:	**14**	**292**	**71**	**81**	**67**	**55**	**12**	**78,15**	**27,5**	**29,65**	**4**	**1**

За да отговори на съвременните тенденции в развитието на науката и практиката и да осигури необходимото образователно ниво и квалифицирана работна сила, основната цел на общинската образователна политика подобряване условията за провеждане на качествен образователен процес, ефективна възпитателна работа сред подрастващите и

достигане на европейското равнище в ефективността на организацията и управлението на учебните заведения.

За целта са планирани следните приоритети:

- насърчаване новите методи и форми за обучение и възпитание чрез повишаване на качеството на учебно-възпитателната работа;
- провокиране на интерес към изследователската и експериментална дейност у учениците;
- прилагане на добри практики на организация и управление на учебните заведения чрез делегирани бюджети;
- създаване на по-благоприятни предпоставки за осигуряване на задължително училищно обучение на учениците до 16-годишна възраст чрез:

- разработване на проекти за съвместни дейности с родители на децата, непосещаващи училище;
- привличане на спонсори за предоставяне на облекло, учебни пособия и храна за деца от социално-слаби семейства;
- обогатяване и модернизиране на материално-техническата база чрез:

- въвеждане на енергоспестяващи технологии за сградите на учебните заведения;
- грижа за свободното време на младите хора в общината;
- обществен диалог с всички етноси и малцинствени групи в общината;
- работа с талантливи и даровити деца;
- борба с престъпността, наркоманията и сектите.

1.2. Основно, начално и средно образование:

През учебната 2015/2016 г. общинската образователна система обхваща 6 училища, от които: 4 основни в общинските села: Брестовене, Островo, Веселец, Сушево, 1 средно общообразователно училище и 1 професионална гимназия в град Завет.

Таблица 44: *Училища в община Завет – брой ученици и брой персонал през учебната 2015/2016 г.*

Училище	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	I X	X	XI	XII	Общо	Брой паралелки	Педагогически персонал	Непедагогически персонал	Деца със СОП
ОУ „Хр.Ботев”, с. Веселец	3	13	6	11	7	11	5	11	0	0	0	0	67	5	11	4,5	0
ОУ „Хр. Ботев”, с. Островo	10	13	11	15	12	14	10	7	0	0	0	0	92	7	13	5,3	0
СУ „Св. Св. Кирил и Методий”, гр. Завет	36	23	20	42	19	37	35	27	29	24	26	20	338	16	30	9	9
ОУ „Христо Ботев”, с. Брестовене	23	24	20	24	18	24	34	18	0	0	0	0	185	9	18	5,3	1
ПГЗ „Кл. А. Тимирязев“, гр. Завет	0	0	0	0	0	0	0	0	21	31	32	27	109	7	15	9	0

ОУ „В. Левски“, с. Сушево	**7**	**2**	**6**	**6**	**8**	**4**	**14**	**3**	**0**	**0**	**0**	**0**	**50**	**4**	**8**	**2**	**0**
Общо за общината	**79**	**75**	**63**	**98**	**64**	**90**	**98**	**66**	**50**	**55**	**58**	**47**	**841**	**48**	**95**	**35,1**	**10**

На територията на община Завет съществуват две средищни училища ОУ “Хр. Ботев“, с. Веселец и СУ “Св. Св. Кирил и Методий“, гр. Завет.

В две от училища в общината: ОУ „Хр. Ботев“, с. Веселец и ОУ „В. Левски“, с. Сушево съществуват слети паралелки. В предвид общоприетото правило, че качеството на образованието би било занижено в учебни заведения, където съществуват слети паралелки то това правило не се отнася за горепосочените учебни заведения . Едни от добрите резултати от олимпиади, училищни състезания и Национално външно оценяване са имено от тези учебни заведения.

Особено голяма роля в този процес играят празниците, конкурсите и тържествата, в които участват всички заявили желания за изява.

Не по-малко важна е и дейността на БМЧК и Ученическия съвет, които организират благотворителни кампании за набиране на средства и учебни помагала за социално слаби деца, които обичайно влизат в категорията на „деца в риск”.

Не можем да пропуснем и трудностите в процеса на приобщаване, които произхождат от липсата на психолог, лошите хигиенни навици и лоша лична и семейна хигиена на част от тях, агресивността и нежеланието за учене. Проблем е и столовото хранене, за което се доплаща от родителите. Често социално слабите ученици не могат да се хранят заедно с останалите, тъй като нямат платена храна

В заключение можем да кажем, че процесът на социализация на тези ученици е много труден, но се полагат сериозни усилия и от учители и от ученици, за да могат тези деца да се чувстват част от училищната общност.

2. Деца и ученици

2.1. Деца и ученици със специални образователни потребности (СОП) и с хронични заболявания.

Децата със СОП в общинските училища в община Завет са 10 деца, а в детските градини има едно дете със СОП. Във ВУИ „Н. Вапцаров“ има 3 деца със СОП.

Таблица 46: *Брой деца/ученици със СОП по класове в община Завет през учебната 2015/2016г.*

Община	I гр.	II гр.	III гр.	IV гр.	I кл.	II кл.	III кл.	IV кл.	V кл.	VI кл.	VII кл.	VIII кл.	IX кл.	X кл.	XI кл.	XII кл.	Общо
Завет	0	0	0	1	0	1	1	0	2	0	1	4	0	2	0	2	14

Учениците в социален риск и учениците със СОП изискват специално внимание и грижи и в същото време изискват равни права и шансове с останалите си връстници. Това изисква комплексни мерки за компенсиране на техните дефицити, които да не ги поставят в положение да се чувстват отхвърлени и непълноценни.

Това се постига чрез специализираното обучение на ученици със СОП от ресурсен учител и психолог и включването им в извънкласните прояви и в работата на класа като колектив в часовете на класния ръководител или в извънучилищни прояви.

2.2. Деца и ученици в риск от социално изключване.

Учениците в социален риск в община Завет нямат възможност да ползват психологическа помощ и за тяхната адаптация и социализация се грижи най-вече класният ръководител и комисията за деца в риск, със съдействието на всички останали учители.

2.3. Деца и ученици с изявени дарби.

Броят на учениците от община Завет през учебната 2015/2016 г., класирани на олимпиади, състезания и конкурси е 139.

Таблица 45: *Брой деца/ученици, класирани в олимпиади, състезания и конкурси по учебни заведения в община Завет през учебната 2015/2016 г.*

№	Населено място	Институция	Брой деца/ ученици класирани в олимпиади, състезания и конкурси
1.	гр. Завет	СОУ „Св. Св. Кирил и Методий“	56
2.	гр. Завет	ПГЗ „К. А. Тимирязев“	15
3.	с. Брестовене	ОУ „Хр. Ботев“	27
4.	с. Островo	ОУ „Хр. Ботев“	28
5.	с. Веселец	ОУ „Хр. Ботев“	7
6.	с. Сушево	ОУ „В. Левски“	6
		Общо:	**139**

В СОУ ”Св. Св. Кирил и Методий” се отпускат стипендии на всички ученици, които се обучават в дневна форма на обучение и отговарят на разпоредбите на чл. 1, ал. 1 от ПМС № 33 от 15.02.2013 г. Като основен критерии за класиране на учениците за получаване на стипендия за постигнати образователни резултати задължително се определя успеха на ученика.

Учениците, показали високи резултати в обучението си, са подпомагани и стимулирани от педагозите, като са консултирани допълнително за подготовка и участие в национални състезания и олимпиади. Онези ученици, които са класирани на областно и национално ниво получават награди от училището в края на учебната година.

Всяка година училището организира тържества и конкурси, в които намират изява и получават награди най-талантливите ученици – новогодишни и пролетни конкурси, конкурсът „Училището търси талант“ и др.

В ПГ по земеделие гр. Завет на всички ученици, които се обучават в дневна форма на обучение и отговарят на разпоредбите на чл. 1, ал. 1 от ПМС № 33 от 15.02.2013 г. се отпускат стипендии. Основен критерий за класиране на учениците за получаване на стипендия за постигнати образователни резултати е успеха на ученика. Традиция в училището са провеждането на тържества и конкурси, където изявени ученици получават награди.

ОУ „Васил Левски“ с. Сушево винаги се стимулират учениците, показали високи резултати в обучението си и в участието си на общински и областен кръг на олимпиади. Класираните на областен кръг на олимпиади от училището получават награди в края на учебната година. Отличниците в края на учебната година се награждават с книги.

5.5. ОБЩИНА ЛОЗНИЦА

1. Обща картина на образователната система в община Лозница

На територията на община Лозница през 2015/2016 г. има 7 училища – 3 в града, 4 в селата, една детска градина с 8 филиала към нея по селата и един Център за подкрепа на личностното развитие – ЦПЛР-ОДК, гр. Лозница.

1.1. Предучилищно образование:

Таблица 47: *Детски градини в община Лозница – брой деца (вкл. със деца със СОП) и брой персонал (педагогически и непедагогически) през учебната 2015/2016 г.*

	Детска градина	финансиране	Брой групи	Брой деца	от тях: бр. деца със СОП	Педагогически специалисти	Непедагогически персонал
1	ДГ „Веселие”, гр. Лозница	общинско	5	94	не	11	11
2	ДГ „Веселие” филиал с. Ловско	общинско	1	17	не	2	2
2.	ДГ „Веселие” филиал с. Веселина	общинско	1	18	не	2	2
3.	ДГ „Веселие” филиал с. Бели Лом	общинско	1	13	не	2	2
4.	ДГ „Веселие” филиал с. Сейдол	общинско	1	20	не	2	1.5

5.	ДГ „Веселие” филиал с. Чудомир	общинско	1	15	не	2	2
6.	ДГ „Веселие” филиал с. Синя вода	общинско	1	17	не	2	2
7.	ДГ „Веселие” филиал с. Трапище	общинско	1	16	не	2	2
8.	ДГ „Веселие” филиал с. Гороцвет	общинско	2	26	не	3	3
		Общо:	**14**	**236**	**-**	**28**	**27.5**

В ДГ„Веселие”, гр. Лозница има пътуващи с училищен транспорт деца от селата, в които няма детска градина – с. Манастирци, с. Манастирско, с. Крояч и с. Градина.

1.2. Основно, начално и средно образование:

Обучението се извършва на едносменен режим. Материално-техническата база на всяко едно училище и детска градина е в добро състояние за провеждане на нормален учебно-възпитателен процес. Капацитетът на сградите на училища и детски градини в населените места не отговаря на броя обучаващи се в момента деца, т.е. биха могли да се поемат много повече деца в сега съществуващите училища и детски градини, ако липсваше демографският проблем.

Налице е една маломерна паралелка в общината. Слетите паралелки са 7 на брой.

Таблица 48: *Училища в община Лозница – брой ученици (форми на обучение) и брой персонал (педагогически и непедагогически) през учебната 2015/2016 г.*

		Брой ученици					**Брой персонал**			
Училища	**Финансиране**	**Дневна форма на обучение**	**Самостоятелна форма на обучение**	**Индивидуална форма на обучение**	**Комбинирана форма на обучение**	**Общо**	**В т.ч. със СОП**	**Педагогически персонал**	**Непедагогически персонал**	**Общо**
СУ „Христо Ботев”, гр. Лозница	общинско	137	5	1	0	**143**	6	14	4,5	**19,5**
ПГ по ВМЗ „Ал. Стамболийски”, гр. Лозница	общинско	228	8	0	0	**236**	3	30	9	**39**
ОУ „Виделина", с. Сейдол	общинско	94	10	0	0	**104**	0	14	5.5	**19.5**

ОУ „Иван Вазов”, с. Веселина	общинско	54	0	0	0	**54**	0	9	4,5	**13,5**
ОУ „Хр. Ботев”, с. Гороцвет	общинско	128	1	1	0	**130**	10	15	6,5	**21,5**
ОУ „Хр. Ботев” , с. Гороцвет – присъединена ПДГ с. Каменар	общинско	1 смесена група /3-7 год/ 13 деца	0	0	0	**13**	0	1	1	**2**
ОУ „Кирил и Методий”, с. Трапище	общинско	57	20	0	0	**77**	8	10	4	**14**
НУ „Васил Левски”, гр. Лозница	общинско	138	0	0	0	**138**	4	15	8	**23**
Общо		**849**	**44**	**2**	**0**	**895**	**31**	**108**	**43**	**152**

За подобряване качеството на образователната услуга, една от стъпките следва да е ограничаване броя на тези паралелки и намаляване броя на записаните учениците в тях, като се вземе предвид и географското разположение на съответното населено място.

Всеизвестен е фактът, че практиката на съществуване на маломерни и слети паралелки носи два съществени и очевидни недостатъка – нискокачествено образование и големи финансови разходи.

Едновременното обучение на деца от различни класове не е в техен интерес и не отговаря на съвременните изисквания за качествено образование.

2. Деца и ученици

2.1. Деца и ученици със специални образователни потребности (СОП) и с хронични заболявания.

През учебната 2015/2016 в детските градини в община Лозница няма деца със СОП. През същата учебна година в училищата в общината се обучават 31 ученика със СОП.

Децата, които са на ресурсно подпомагане срещат предимно обучителни трудности. В групата са включени деца с езикова бариера, с лека и умерена умствена изостаналост.

Няма ученици с множество и тежки увреждания, които правят интегрираното обучение неефективно.

Таблица 49: *Общ брой ученици и брой ученици със СОП по училища в община Лозница през учебната 2015/2016 г.*

Училища	**Брой ученици**	
	Общо	**В т.ч. със СОП**
СУ „Христо Ботев”, гр. Лозница	**143**	6
ПГ по ВМЗ „Ал. Стамболийски”, гр. Лозница	**236**	3
ОУ „Виделина", с. Сейдол	**104**	0
ОУ „Иван Вазов”, с. Веселина	**54**	0
ОУ „Хр. Ботев” , с. Гороцвет	**130**	10

ОУ „Хр. Ботев” , с. Гороцвет – присъединена ПДГ с. Каменар	**13**	0
ОУ „Кирил и Методий”, с. Трапище	**77**	8
НУ „Васил Левски”, гр. Лозница	**138**	4
Общо	**895**	**31**

2.2. Деца и ученици в риск от социално изключване.

През учебната 2015/2016 г. учениците в риск от социално изключване по данни от директори на училища в община Лозница са 2. По данни на ОЗД – гр. Лозница децата в риск от социално изключване са 35.

2.3. Ученици с изявени дарби.

През учебната 2015/2016 г. броят на учениците от община Лозница, класирани в национални и международни конкурси, олимпиади и състезания е 64. 17 от тях са от НУ „В. Левски“, гр. Лозница, 28 от СУ „ Хр. Ботев“, гр. Лозница и 17 от ПГ по ВМЗ са с грамоти.

20 ученика, подготвяни от ЦПЛР-ОДК в гр. Лозница са класирани на призови места при участия в конкурси и спортни състезания.

5.6. ОБЩИНА САМУИЛ

1. Обща картина на образователната система в община Самуил.

1.1. Предучилищно образование:

В община Самуил функционират две детски градини, от които едно обединено детско заведение с два филиала и една целодневна детска градина с 4 филиала.

През учебната 2015/2016 г. децата в детските градини в общината са 215, разпределени в 13 групи, като в ясления група за двегодишни в ОДЗ „Кокиче”, с. Самуил има 11 деца.

Таблица 50: *Детски градини в община Самуил – брой децапо възраст (вкл. със деца със СОП) и брой персонал (педагогически и непедагогически).*

		Брой деца						**Брой персонал**			
№	**Наименова-ние на ЦДГ**	**Брой групи**	**Общ брой деца**	**2 годишни**	**3-4 годишни**	**5-6 годишни**	**В т.ч. деца със СОП**	**Обща численост**	**Педагогически специалисти**	**Непедагогически специалисти**	**Допълнителни бройки**
1	ОДЗ „Кокиче“, с. Самуил	4+1	**87**	11	35	41	0	16	9	7	2
2	Филиал на ЦДГ „Осми март“ в с. Желязковец	1	**22**	0	13	9	0	4	2	2	0
3	Филиал на ЦДГ	1	**24**	0	10	14	0	4	2	2	0

	„Първи юни“ в с. Хърсово										
4	ЦДГ „Радост“, с. Владимировци	2	**29**	0	16	13	0	9	5	4	0
5	Филиал на ЦДГ „Бъдеще“ в с. Ножарово	1	**15**	0	10	5	0	3.5	2	1.5	1
6	Филиал на ЦДГ „Детелина“ в с. Здравец	1	**14**	0	8	6	0	3.5	1	2.5	0
7	Филиал на ЦДГ „Детелина“ в с. Богданци	1	**12**	0	7	5	0	3	1	2	0
8	Филиал на ЦДГ „Детска радост“ в с. Голяма Вода	1	**12**	0	9	*3*	0	3	1	2	0
	Общо:	**13**	**215**	**11**	**108**	**96**	**0**	**46**	**23**	**23**	**3**

Забележка: С влизане в сила на ЗПУО всички детски градини (ЦДГ) и обединени детски заведения (ОДЗ) продължават дейността си като детски градини (ДГ).

Общата щатната численост на персонала в детските градини в община Самуил е 49 бройки, от които педагогическият персонал е 23 бройки, непедагогическия – 23, като има и 3 допълнителни бройки.

Основният проблем в детските градини е малкият брой деца в групите по селата, където се от 2.5 до 6 год. Единствено в ОДЗ “Кокиче”, с. Самуил и ЦДГ “Радост”, с. Владимировци 6-годишните деца в подготвителни групи, една година преди постъпване в първи клас, се обучават в самостоятелни групи. В другите детски градини децата се обучават в смесени групи, което ги поставя в неравнопоставено положение. В селата, където няма детски градини, обхващането на децата за предучилищно образование се осъществява с ученически транспорт, който също е недостатъчен. Децата от селата Голям извор, Кривица, Богомилци, Хума и Пчелина се извозват до съответната най-близка детска градина.

Сградите на всички детски градини в община Самуил са санирани, но имат нужда от обновяване на детските площадки.

1.2. Основно, начално и средно образование:

На територията на община Самуил през учебната 2015/2016 г. функционират 4 училища, от които 3 основни училища и 1 средно общообразователно училище. Общият брой на учениците в тях е 535. Три от училищата са средищни.

- СОУ „Св. Св. Кирил и Методий”, с. Самуил – средищно училище;
- ОУ „Христо Ботев”, с. Владимировци – средищно училище;
- ОУ „Св. Паисий Хилендарски”, с. Хърсово – средищно училище;
- ОУ „Св. Климент Охридски”, с. Желязковец.

Таблица 51: *Училища в община Самуил – брой ученици (форми на обучение) и брой персонал (педагогически и непедагогически).*

Училища	**Брой ученици**	**Брой персонал**

	Дневна форма на обучение	Самостоятелна форма на обучение	Индивидуална форма на обучение	Комбинирана форма на обучение	Общо	В т.ч. със СОП	Педагогически персонал	Непедагогически персонал	Общо
ОУ „Св. Климент Охридски“, с. Желязковец	50	1	0	0	**51**	8	6	2	**8**
ОУ „Св. Паисий Хилендарски“, с. Хърсово	65	14	0	1	**80**	2	5.5	1.5	**7**
ОУ „Христо Ботев“, с. Владимировци	131	0	2	0	**133**	2	18	5.5	**23.5**
СОУ „Св. Св. Кирил и Методий“, с. Самуил	261	7	3	0	**271**	22	27	10	**37**
Общо	**507**	**22**	**5**	**1**	**535**	**34**	**56.5**	**19**	**75.5**

По отношение на материалната база, класните стаи в училищата отговарят на държавните строителни стандарти и позволяват оформянето на съответния брой работни места и безпроблемно провеждане на образователно-възпитателен процес.

Основен проблем през последните години в общината е пълняемостта на групите и паралелките, тъй като обикновено броят на учениците е толкова, колкото да съществува по една самостоятелна паралелка от I до VIII клас, най-често с минимален брой ученици по Наредба №7/2000 г. на МОН. Най-сериозен е този проблем в основните училища в селата Желязковец и Хърсово /с под 80 ученика/. В тях обучението се осъществява в смесени паралелки.

Качеството на образование в тези смесени паралелки се понижава и понякога учениците са неконкурентоспособни при участието си в национални изпити и конкурси, въпреки усилията на учителите. Трудно покриват и високите критерии на държавно образователните изисквания.

В горецитираните населени места съществува голямо движение на ученици, поради промяна на месторабота, жителство и семейно състояние на родителите. Има ученици, които постъпват в училище в средата на учебната година и след няколко месеца отново напускат. Други деца отиват при родителите си в чужбина за по 2-3 месеца, трети се завръщат от чужбина и в последствие пак заминават.

Слабата грамотност, липсата на подкрепяща среда за децата от страна на родителите им, води до тяхното изоставане в училище и в не малко случаи и до приключване на училищната им заетост в ранна възраст.

За решаване на тези проблеми, се придприемат различни инициативи, с които са се осигури равен достъп до качествено образование на учениците от уязвими етнически малцинства в училищата се провеждат: осигуряване на безплатни учебници и учебни помагала на тези ученици; подсигуряване на материали по учебните предмети, които улесняват учебния процес; включват се в проекти на МОН.

2. Деца и ученици

2.1. Деца и ученици със специални образователни потребности (СОП) и с хронични заболявания.

През учебната 2015/2016 г., деца със специални образователни потребности се обучават във всички 4 училища в община Самуил. Техният брой е 34, което представлява 6,3% от всички ученици.

Практиката показва недостатъци, преодоляването на които ще подобрят и развият приобщаващото образование в община Самуил:

- Училищните сгради са без асансьори и с неприспособени стълбища, а сервизните помещения не са пригодени за ползване от деца с увреждания. Обзавеждането на класните стаи е неподходящо за деца с физически увреждания и деца и ученици с деструктивно поведение. Поради това, често съществува по-голям риск, отколкото полза от престоя им в класната стая.
- Ограничен е достъпа на децата със специални образователни потребности до учебното съдържание, поради липсата на методика за обучението им и на подходящи учебници, отговарящи на диагнозата и потребностите им.
- Липсват специални програми и помагала, които са необходими за адаптирането на учебния материал към децата със специални образователни потребности, а не обратното.

2.2. Деца и ученици в риск от социално изключване.

По данни на директори на учебни заведения в община Самуил ученици в риск от социално изключване има само в ОУ „Св. Климент Охридски“, с. Желязковец.

Таблица 53: *Брой деца/ученици в риск от социално изключване по данни на директори на учебни заведения (по учебни заведения в община Самуил) през учебната 2015/2016 г.*

Училища	Брой на ученици в риск от социално изключване
СОУ „Св. Св. Кирил и Методий“ с. Самуил	0
ОУ „Христо Ботев“, с. Владимировци	0
ОУ „Св. Климент Охридски“, с. Желязковец	12
ОУ „Св. Паисий Хилендарски“, с. Хърсово	0
Общо:	**12**

В ОУ „Св.Климент Охридски“ и филиал ЦДГ „Осми март“ с. Желязковец се обучават предимно деца от уязвими общности. Налице е постоянна миграция и реемиграция. С цел осигуряване на заетост, родителите на голяма част от учениците напускат селото, заминават в чужбина и други населени места на страната, след време се завръщат. При преместване в друга населено място и/или извън пределите на страната, често децата им остават необхванати в образователната система и са в риск от социално изключване.

Информацията от Отдел „Закрила на детето” в Дирекция „Социално подпомагане” – Самуил потвърждава данните на директорите на училища в община Самуил по отношение наличието на ученици в риск от социално изключване.

Таблица 54: *Брой деца/ученици в риск от социално изключване по справка от ОЗД (по учебни заведения в община Самуил) през учебната 2015/2016 г.*

№	Наименование на ЦДГ	Брой на децата в риск от социално изключване
1	ОДЗ „Кокиче“, с .Самуил	0
1.1	филиал ЦДГ „Осми март“ с. Желязковец	10
1.2	Филиал ЦДГ „Първи юни“, с. Хърсово	0
2	ЦДГ „Радост“, с. Владимировци	0
2.1	Филиал ЦДГ „Бъдеще“, с. Ножарово	0
2.2	Филиал ЦДГ „Детелина“, с. Здравец	0
2.3	филиал ЦДГ „Детелина“, с. Богданци	0
2.4	филиал ЦДГ „Детска радост“, с. Голяма Вода	0
	Общо:	**10**

По данни на ОЗД броят на децата и учениците в риск от социално изключване в община Самуил е общо 93: като най-голям е броят им в с. Голям извор – 37; следвани от с. Хърсово – 18; с. Самуил – 9; с. Желязковец – 8 и т.н.

Това са деца от семейства в неравностойно социално положение /уязвими семейства/, вкл.: деца от социално слаби семейства; деца от малцинствени групи; деца на самотни родители и деца без родители; деца от многодетни семейства и деца на родители с увреждания.

Таблица 55: *Брой деца/ученици в риск от социално изключване по справка от ОЗД (по населени места в община Самуил) през учебната 2015/2016 г.*

Населено място	Брой деца и ученици в риск от социално изключване
с. Самуил	**9**
с. Богданци	**2**
с. Богомилци	**0**
с. Владимировци	**0**
с. Голяма вода	**0**
с. Голям извор	**37**
с. Желязковец	**8**
с. Здравец	**5**
с. Кара Михал	**0**
с. Кривица	**6**
с. Ножарово	**4**
с. Пчелина	**4**
с. Хума	**0**
с. Хърсово	**18**
Общо:	**93**

2.3. Ученици с изявени дарби.

Работа с талантливи и даровити деца в свободното им от учебни занятия време в областта на науката, изкуството и спорта в община Самуил е приоритет на училищата. В годините те доказаха, че са институции, които целенасочено работят за откриване на таланта на детето и имат интердисциплинарен характер на обучение и все повече се превръщат в сигурна среда за общуване на децата и учениците. Тези институции затвърдиха своето място, като предлагат условия за алтернативна заетост на младите хора в борбата срещу негативите на обществото ни, които все по-драстично нарастват: агресия, насилие, алкохолизъм.

В резултат на тази целенасочена работа през учебната 2015/2016 г. има 40 ученици от община Самуил класирани в национални и международни конкурси, 13 – класирани на областен кръг олимпиади и 182 – класирани на състезания.

Таблица 52: *Брой ученици с изявени дарби, класирани в национални и международни конкурси, олимпиади и състезания – справка по училища в община Самуил през учебната 2015/2016 г.*.

Училища	Класирани в национални и международни конкурси	Класирани на областен кръг олимпиади	Класирани на състезания
СОУ „Св. Св. Кирил и Методий“, с. Самуил	40	7	106
ОУ „Христо Ботев“, с. Владимировци	0	6	76
ОУ „Св. Климент Охридски“, с. Желязковец	0	0	0
ОУ „Св. Паисий Хилендарски“, с. Хърсово	0	0	0
Общо:	**40**	**13**	**182**

В СОУ „Св. Св. Кирил и Методий“ има два отбора по волейбол, два по баскетбол и три по футбол, в които спортуват общо 106 ученици. В училището функционира младежки клуб „Калейдоскоп”, в който членуват изявени ученици от V – XII клас, които имат разностранни интереси в областта на науката, литературата, изкуството и спорта.

В ОУ „Христо Ботев“ с. Владимировци функционират 7 отбора - момичета и момчета по баскетбол, волейбол, хандбал и 1 отбор по футбол с общ брой 76 ученици.

Училищата трябва да се доразвият като центрове, които ще могат да диагностицират дарованието и таланта на детето в най-ранна възраст. Налага се да се увеличи индивидуалната работа с децата, за да се открият техните заложби. Нужно е разработване

на индивидуална програма за всяко дете. Училищата трябва да отговорят на новите предизвикателства и да предложат нова визия за развитие пред традиционните образователни модели и традиционните форми на общуване.

5.7. ОБЩИНА ЦАР КАЛОЯН

1. Обща картина на образователната система в община Цар Калоян.

Образователната инфраструктура в община Цар Калоян се състои от четири учебни заведения. В гр. Цар Калоян и в с. Езерче функционират по едно общообразователно училище и по една детска градина. В с. Костанденец няма обекти на образователната инфраструктура.

1.1. Предучилищно образование:

Целодневните детски гради в община Цар Калоян са 2 – ДГ „Славейче“ в гр. Цар Калоян и ДГ „Пролет“ в с. Езерче.

Таблица 56: *Детски градини в община Цар Калоян – брой деца (вкл. деца със СОП) и брой персонал (педагогически и непедагогически) през учебната 2015/2016 г.*

№	Детска градина	Финансиране	Брой групи	Брой деца	от тях: бр. деца със СОП	Педагогически специалисти	Непедагогически персонал
1.	ДГ „Славейче“, гр. Цар Калоян	общинско	**5**	**105**	**1**	**12**	**13**
2.	ДГ „Пролет“, с. Езерче	общинско	3	37	1	6	4
Общо:			**8**	**142**	**2**	**18**	**17**

През годините 2009-2016 г. се наблюдава спад на записаните в детските градини с 80 броя. През учебната 2009/2010 година те са били 229, а през 2015/2016 г. – 149 деца. Най-голямото намаление на децата в детските градини е през последните учебни години, съответно с 34 и с 10 деца.

През учебната 2015/2016 година в ДГ „Славейче" щатът включва 10 броя педагогически и 13 броя непедагогически персонал. Със средства от общинския бюджет са наети 3 медицински сестри – 1 главна сестра и 2 в яслена група. Работата на персонала е допълнително усложнена от факта, че децата не владеят или слабо владеят български език.

В ДГ „Пролет", с. Езерче през разглеждания период работят общо 12 души, от които 7 броя педагогически и 5 броя непедагогически персонал.

Помещенията в ДГ „Славейче" са просторни, има добра естетическа среда, но материално-техническата база е остаряла.. Отоплителната система също е амортизирана и многократно ремонтирана. Външната фасада се руши на някои места, дворът е с остарели уреди. Общината кандидатства по подмярка 7.2 „Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малки по мащаби инфраструктура" на Програмата за развитие на селските райони за периода 2014-2020 г. с проект „Достъпна и привлекателна образователна инфраструктура, чрез ремонт и оборудване на ДГ „Славейче", гр. Цар Калоян, включваща обект № 1 "Рехабилитация на детски площадки и съоръжения за игра в ДГ "Славейче", гр. Цар Калоян – пет детски площадки" и обект номер № 2 „Въвеждане на енергоспестяващи мерки в ДГ „Славейче", гр. Цар Калоян".

Материално-техническата база в ДГ „Пролет", с. Езерче е в добро състояние за провеждане на нормален образователно-възпитателен процес.

Наблюдава се намаление на броя на децата, които посещават детските градини и се обучават на територията на община Цар Калоян, причина за което е ниската раждаемост, икономическата миграция и други социални причини.

1.2. Основно, начално и средно образование:

Общообразователните училища в общината са СУ „Христо Ботев" в гр. Цар Калоян и ОУ „П. Хилендарски" в с. Езерче.

Таблица 57: *Училища в община Цар Калоян – брой ученици (форми на обучение) и брой персонал (педагогически и непедагогически) през учебната 2015/2016 г.*

		Брой ученици					Брой персонал			
Училища	**Финансиране**	**Дневна форма на обучение**	**Самостоятелна форма на обучение**	**Индивидуална форма на обучение**	**Комбинирана форма на обучение**	**Общо**	**В т.ч. със СОП**	**Педагогически персонал**	**Непедагогически персонал**	**Общо**
Средно училище „Христо Ботев", гр. Цар Калоян	общинско	294	4	2	0	**300**	14	32	11	**43**
ОУ "Свети Паисий Хилендарски",	общинско	99	22	0	0	**121**	4	15	4	**19**

с. Езерче										
Общо		**393**	**26**	**2**	**0**	**421**	**18**	**47**	**15**	**62**

Общият брой на учениците и на преподавателския персонал в община Цар Калоян намалява през последните години. Едва през последната 2015/2016 г. се наблюдава покачване, като броят на учениците рязко се увеличава с 50 деца.

През целия период от 2009 до 2015 година учащите са намалели с 105 ученика или с 17,54%. Към 31.12.2015 г. учащите се от I до XII клас представляват 8,19% от населението на общината, докато в края на 2009 г. те са били 8,85%.

Таблица 58: *Общ брой на учениците в община Цар Калоян за периода 2009 – 2015 г.*

Учебна година	**2009/2010**	**2010/2011**	**2011/2012**	**2012/2013**	**2013/2014**	**2014/2015**	**2015/2016**
Брой ученици	559	533	516	474	422	404	454

Средно училище ”Христо Ботев”, гр. Цар Калоян

През учебната 2015/2016 година в СУ „Христо Ботев“, гр. Цар Калоян се обучават 294 ученици от I до XII клас в дневна форма на обучение, разпределени в 15 паралелки.

Поради липса на материално-техническа база, обучението в гр. Цар Калоян се провежда на двусменен режим. Разширението към СУ „Христо Ботев” в гр. Цар Калоян, което е започнато още през 1995 год., все още не е довършено, поради липса на средства.

Това допълнително утежнява провеждането на нормален учебно-възпитателен процес в училището.

В задочна форма на обучение се обучават 43 ученици, разпределени в 2 паралелки – X и XI клас, както и двама в индивидуална форма на обучение.

В самостоятелна форма на обучение са 4 ученици – 1 от XI, 1 от XII, 2 от IX и 1 от VIII клас.

Децата със специални образователни потребности в началото на учебната 2015/2016 година са 13. Пътуващите ученици са 4, всички от с. Костанденец.

През учебната 2015/2016 година в СУ „Христо Ботев” на щатно място работят 1 директор, 1 зам. директор и 30 преподаватели.

Основно училище „Св. П. Хилендарски”, с. Езерче

През учебната 2015/2016 година в ОУ „Св. П. Хилендарски”, с. Езерче се обучават 98 ученици от I до VIII клас в дневна форма на обучение, разпределени в 8 паралелки.

На щатно място работят 15 педагогически специалисти и 4 непедагогически специалисти.

В с. Езерче обучението се провежда на едносменен режим. Материално-техническата база на ОУ „Св. П. Хилендарски” в с. Езерче е в добро състояние за провеждане на нормален образователно-възпитателен процес. Сградата на училището има много по-голям капацитет, отколкото е броят на обучаващи се в момента ученици. Причината за силно намалелият брой на учениците са негативните демографски тенденции, съвременните тенденции на пазара на труда и социално-икономическата характеристика на региона, коит налагат някои промени в училищната мрежа, а именно маломерни и смесени паралелки и групи в училищата и детските градини. Всички паралелки в училището са маломерни, като изключим тази на I клас. Съгласно нормативната уредба и изисквания, броят на децата и учениците е в норма, но тенденцията е към намаляване, като причините за това са най-вече икономически. Младите хора напускат родните си места и заминават да работят в чужбина, а с тях и останалите членове на семействата им.

Други си закупуват жилища в градовете и се преместват да живеят там.

2. Деца и ученици

2.1. Деца и ученици със специални образователни потребности /СОП/ и с хронични заболявания.

- **Средно училище "Христо Ботев", гр. Цар Калоян**

През учебната 2015/2016 година в СУ „Христо Ботев“ се обучават 13 ученици със специални образователни потребности.

В училището функционира Екип за подпомагане на обучението и възпитанието на деца и ученици със специални образователни потребности за учебната 2015/2016 година. Екипът работи по утвърден План-график за съответната учебна година. Работи се с разбиране и положително отношение към децата със СОП. За всеки един ученик, който не покрива държавните образователни изисквания за учебно съдържание, има разработена Индивидуална програма за развитие, съобразена с неговите потенциални способности и потребности. Екипът се стреми винаги да бъде в помощ на децата от ресурсната група. Същият взаимодейства и осъществява партньорство с Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – област Разград и Регионално управление на образованието, гр. Разград.

- **ОУ „Св. Паисий Хилендарски", с. Езерче**

В ОУ „Св. Паисий Хилендарски"- с. Езерче през учебната 2015/2016 г. се обучават 4 ученици със СОП, а през 2016/2017 г. техният брой е 3.

В ДГ „Пролет“ има едно дете със СОП. Има сформиран диагностичен екип, в който участват директора на учебното заведение, двама учители., 1 ресурсен учител, 1 логопед и 1 психолог.

През разглеждания период в ДГ „Славейче", гр. Цар Калоян също има 1 дете със СОП, за което се полагат необходимите грижи и внимание.

През учебната 2015/2016 г. в община Цар Калоян няма ученици с множество и тежки увреждания.

2.2. Брой деца и ученици в риск от социално изключване.

През учебната 2015/2016 г. в СУ „Христо Ботев“ няма ученици в риск от социално изключване. Като превантивна мярка през учебната година са проведени работни срещи, със следната тематика:„Партньорството между класния ръководител и родителите - основа за добра комуникация и сътрудничество“, „Превенция и социална адаптация на деца с рисково поведение", „Семейството като възпитателен фактор“.

В ОУ „Свети Паисий Хилендарски", с. Езерче с риск от социално изключване са двама ученици.

2.3. Ученици с изявени дарби.

През учебната 2015/2016 г. в община Цар Калоян има 36 ученици с изявени дарби, класирани в национални и международни конкурси, олимпиади и състезания.

Таблица 59: *Брой ученици с изявени дарби, класирани в национални и международни конкурси, олимпиади и състезания – справка по училища в община Цар Калоян.*

Училища	Класирани в национални и международни конкурси	Класирани на областен/ национален кръг олимпиади	Класирани на състезания

Средно училище „Христо Ботев”, гр. Цар Калоян	7	-	10
ОУ „Свети Паисий Хилендарски”, с. Езерче	2	7	10
Общо:	**9**	**7**	**20**

6. Състояние и предизвикателства пред общата и допълнителната подкрепа за личностното развитие на децата и учениците.

6.1. ОБЩИНА РАЗГРАД

6.1.1. Дейности на учебните заведения и общинска администрация в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

В програмите за подкрепа за личностно развитие на всички училища в община Разград са разработени мерки за пълноценното включване на ученици със СОП и хронични заболявания в училищната среда. В образователните институции са осигурени условия учениците да получават консултации по всички учебни предмети, включително и учениците в самостоятелна форма. Дейностите за обща и допълнителна подкрепа на всички деца и ученици, които имат необходимост от такава, се определя като приоритетна във всички градини и училища. За това говори интереса на педагозите към повишаване на квалификацията за работа с деца, имащи нужда от допълнителна подкрепа. Необходимо е училището и детската градина да положат усилия да изградят връзката с родителите и постоянно да поддържат тяхното участие като основен партньор.

6.1.1.1. Дейности от общата подкрепа за личностно развитие по чл. 178, ал. 1 на ЗПУО, които изискват общинско координиране:

- ***кариерно ориентиране на учениците*** *– училищното образование включва взаимнодопълващи се дейности за информиране, диагностика, консултиране, посредничество и проследяване с оглед подпомагане на учениците в техния самостоятелен и осъзнат избор на образование и/или професия и осъществяване на връзка между училището и пазара на труда (ЗПУО, чл. 180).*

Кариерното ориентиране на учениците на общинско ниво, се осъществява основно от **Център за кариерно ориентиране – Разград**. След успешното приключване на проект

„Система за кариерно ориентиране в училищното образование“, изпълняван от МОН в периода 2012-2015 г. с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, Центърът продължи дейността си с финансиране по проект BG05M2OP001-2.001 „Система за кариерно ориентиране в училищното образование”, който се изпълнява от МОН за периода 2016-2017 г., с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“.

С разкриването на Центъра за кариерно ориентиране се създаде единна система за ориентиране на учениците в община Разград, като кариерните консултанти реализират следните дейности*:*

- индивидуална и групова работа с учениците от всички степени на училищното образование, включваща подобряване на тяхната мотивация за учене, професионална реализация и кариерно развитие;
- предоставяне на актуална информация за организацията и съдържанието на средното и висшето образование, характеристиките на профилите, професиите и специалностите, които се изучават в образователната система;
- консултиране на учениците относно разкриване на техните интереси, нагласи и мотивация за избора на образование и професия, подкрепа за вземане на решения, решаване на външни и вътрешни конфликти и др. ;
- организиране на форуми по кариерно ориентиране, дни на кариерата и други събития на училищно, общинско и областно равнище.

Кариерното ориентиране на учениците със СОП се извършва от **Регионалния екип за ПЛРДУСОП към Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование** в гр. Разград**.**

- ***осигуряване на общежитие*** *– може да се осъществява от училище или от ЦПЛР (самостоятелно общежитие) (ЗПУО, чл. 178, ал.4)*;

За осигуряване на общежитие на учениците от областта в гр. Разград функционира ЦПЛР-Ученическо общежитие, гр. Разград. В общежитието се настаняват ученици от 5-ти до 12-ти клас, които продължават образованието си в гр. Разград. ЦПЛР-Ученическо общежитие, гр. Разград осъществява следните дейности: подпомага интелектуалното, емоционалното и физическото развитие и социалната адаптация на учениците; подпомага професионалната насоченост и придобиването на компетентности, необходими за успешна реализация; подпомага формирането на нагласи и мотивация за учене; формира отношения на толерантност и уважение; подпомага познаването на националните културни ценности; осъществява консултативна дейност с ученици по различни учебни дисциплини; организира колективни и индивидуални форми на изява на учениците; участва в регионални и национални инициативи.

- ***грижа за здравето*** *се осигурява чрез гарантиране на достъп на децата и учениците до медицинско обслужване и програми за здравно образование и за здравословен начин на живот (ЗПУО, чл. 183), в съответствие с държавният образователен стандарт за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование.*

За сигурността и здравето на децата и учениците в детските градини и училищата общината осигурява в рамките на подсигуреното държавно финансиране функционирането на здравни кабинети. Всички здравни кабинети се обслужват от медицински специалисти съгласно Закона за здравето. На територията на община Разград към 31.12.2015 г. функционират 38 здравни кабинети, от тях 21 към детските заведения и 17 към училищата, обслужвани от 34 квалифицирани медицински специалисти. Едно от задълженията на медицинските специалисти е ежегодно до /31.03./ тридесет и първи март да изискат информация от личните лекари на децата и учениците за проведените профилактични прегледи през календарната година, да я обобщят и да я предоставят на

Регионална здравна инспекция – Разград. Горепосочената информация от медицинските специалисти се анализира от РЗИ, по видове увреждания и по възрастови групи.

Основните дейности на медицинските специалисти в училищното и детското здравеопазване към отдел „Здравеопазване“ в Община Разград се изразяват в:

1. Медицинско обслужване за оказване на първа медицинска помощ на децата и учениците до пристигането на специализиран екип на спешна медицинска помощ;
2. Провеждане на профилактични дейности за предотвратяване или ограничаване на рисковите фактори в детските заведения и училищата;
3. Осъществяване контрол върху хигиенното състояние на децата и учениците, помещенията и храната;
4. Участие в изготвянето на дневното и седмично меню в детското заведение и в ученическия стол, с цел осигуряване на здравословно хранене на децата и учениците;
5. Извършване на органолептична оценка на качеството на всяко ястие и документиране в книга за дегустация преди разпределянето на храната;
6. Организиране и участие в регионални, национални и международни програми, свързани с профилактика и промоция на здравето на децата и учениците;
7. Организиране и провеждане на програми за здравно образование на децата и учениците.
8. Наблюдение на физическото развитие и определяне на физическата дееспособност на децата и учениците;

9. Участие в подготовката, подбора и провеждането на различни форми на отдих, туризъм и обучение на децата и учениците;
10. Участие в образователното и професионално ориентиране на учениците при преминаване в по-горна степен на обучение;
11. Организиране и провеждане на профилактични и противоепидемични дейности за предотвратяване възникването и ограничаване разпространението на заразните и паразитни заболявания в детското заведение и училището;
12. Регистриране на здравното и имунизационно състояние на децата и учениците в лична здравно-профилактична карта, въз основа на данните получени от личния лекар на детето и ученика.

- ***логопедична работа –*** *при разпределяне на получените по стандарт средства за всяка дейност между училищата и детските градини, като част от допълнителните компоненти на формулите се предвиждат средства в размер до 0,5 на сто за финансиране на логопедични кабинети (ЗПУО, чл. 282,ал.6, ал.11).*

Логопедичната работа през 2015/2016 г. с децата и учениците със СОП се осъществяваше от логопеди от Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование в гр. Разград. Логопед към отдел „Образование” в Община Разград работи с деца с логопедични проблеми от детските градини без специални образователни потрбености.

- ***поощряване с морални и материални награди –*** *на децата и учениците с морални и с материални награди за високи постижения в образователната дейност, в заниманията по интереси и за приноса им към развитието на училищната общност при условия и по ред, определени с държавния образователен стандарт за приобщаващото образование; награди могат да се учредяват от Министъра на образованието и науката, Началника на РУО, Кмета на общината и Директора на институцията (ЗПУО, чл. 184).*

Този вид подкрепа и досега се използва широко от училищните ръководства и от Община Разград. Община Разград стимулира и подкрепя морално и материално творческите изяви на даровити наши деца чрез Общинската програма на мерките за

закрила на деца с изявени дарби, както и с учредените награди „Отличник на випуска” и „Студент на годината”.

В детската градина общата подкрепа е насочена към ранно разпознаване на рискове в развитието на детето, които могат да създадат предпоставки за трудности в ученето му в училище. Вече има утвърдени методически инструменти, които ще бъдат в помощ на учителите и специалистите, както и програми за превенция и развитие на езикови, когнитивни, емоционални и социални компетентности на децата от най-ранна възраст.

6.1.1.2. Местни политики за обща подкрепа за личностно развитие.

6.1.1.2.1. Квалификация на педагогическите специалисти: Квалификацията на педагогическите специалисти в училищата, детските градини, центровете за подкрепа за личностно развитие и Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование е важно условие да стане обучението на нашите деца по-добро и съизмеримо с европейските стандарти.

Политиката на Община Разград в областта на образованието е да се повишат резултатите от управленската и образователно-възпитателната работа в учебните и детски заведения чрез надграждане на знанията, уменията и компетентностите на педагогическите кадри в контекста на ученето през целия живот.

В тази връзка, са проведени редица обучения:

През 2015 г.:

- Дискусионен семинар с директори на всички училища на тема „*Привличане и приобщаване на нови учители. Споделен опит от програма Заедно в час”***,** организиран от Фондация „Америка за България”, с подкрепата на Община Разград. Цел на събитието: да се привлекат млади и успешни хора с лидерски качества, които приемат за лично предизвикателство чрез учителската професия да мотивират учениците да постигат високи цели и да реализират пълния си потенциал;
- Обучение с директори на детски градини на тема „Стрес на работното място и техники за справяне със стреса. Стресът в ежедневието – в работата и общуването. Психологически ефект. Фактори, влияещи на справянето със стреса – начини и техники за справяне” и на тема „Работа в екип. Екипните взаимодействия на персонала в детската градина. Педагогическа подкрепа за деца с хиперактивно поведение и дефицит на внимание” – обучени са 22 директори;
- Обучение /тематичен курс/ на 54 директори и начални учители по български език и литература и учители в подготвителна група на тема „Формиране на умения за четене с разбиране у учениците чрез обучението по български език и литература”;
- Обучение на директори на детски градини по проблемите при управлението на делегирания бюджет, СФУК и популяризиране на добри практики в сферата на образованието.

През 2016 г.:

- Семинар на тема: „Прилагане на интерактивни методи при работа с ученици”;
- Обучение на директори на детски градини по прилагане разпоредбите на ЗПУО;
- Обучение на директори на детски градини на делегиран бюджет на тема”Финансово управление и контрол в публичния сектор. Инвентаризация. Независим контрол и одит, осъществяван от Сметната палата.”

За повишаване квалификацията на учителите и тяхното кариерно развитие се организират и други вътрешноучилищни и извънучилищни квалификации на регионално и национално ниво.

6.1.1.2.2. Стимулиране успехите на учители и директори и популяризиране на добри практики: Като инструмент за стимулиране на директори и учители и популяризиране на положителни практики и модели в образованието в община Разград е учредена награда „Учител на годината“ и награда „Директор на годината“. С тях ежегодно се отличават учители и директори на детски градини и училища като оценка за техните значими заслуги. Наградите дават добра възможност за популяризирането на добрите практики и за доразвиване и обогатяване прилагането на добри управленски модели.

Допълнителното мотивиране на заетите в системата на образованието е задача, която изисква прилагане на разностранни мерки. Такива мерки включват достъп до квалификация, удобства на работното място, улеснено придвижване, грижа и внимание за здравето и др.

6.1.1.2.3. Обхващане на децата в задължителна училищна и предучилищна възраст: Община Разград подпомага, координира и контролира осъществяването на задължителното обучение до 16-годишна възраст в общинските училища и обхвата на децата в подготвителните групи и подготвителните класове. В съответствие със ЗПУО, разработва координиран подход между социалните и образователните политики за осигуряване обхвата на всички деца в задължителна предучилищна и училищна възраст и осигуряване на граждански контрол при управлението на образователните институции.

Осигуряването на обхвата на децата в задължителна училищна и предучилищна възраст е важен приоритет в образователната политика на Община Разград.

Разработени са мерки и дейности за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система, включени в План за действие на Община Разград в изпълнение на Областната стратегия за интегриране на български граждани от ромски произход и други граждани в уязвимо социално положение, живеещи в сходна на ромите ситуация /2015- 2017г./.

Като основна мярка в плана е заложено изграждането на образователна среда, насърчаваща разкриването на потенциала на всяко дете и ученик за личностно развитие, както и неговата успешна реализация и социализация с основна цел – успешно интегриране в образователната система на деца, ученици и младежи от етническите малцинства.

Приложените в плана мерки са насочени към осигуряване равен достъп до качествено образование за всички деца в задължителна предучилищна и училищна възраст.

За осигуряването му през 2015 година са осъществени следните дейности:

- осигурен е специализиран превоз на учениците до 16-годишна възраст от населени места, в които няма училища до средищните училища;
- извършено е обезпечаване с учебни помагала и учебници на децата в подготвителните групи в детските градини и на учениците от I до VII клас в общинските училища;
- подобрена е и е модернизирана материално-техническата база чрез извършване на ремонтни дейности по сградния фонд на училищата и детските градини в община Разград;
- участие на всички училища в приетите национални програми за развитие на средното образование, които осигуряват допълнително финансиране на политики и мерки за равен достъп до качествено образование: НП „С грижа за всеки ученик”, НП „На училище без отсъствия”, модул „Без свободен час”, Национална програма „Информационни и комуникационни технологии (ИКТ) в училище” и др.

В периода 2015/2016 г. са реализирани следните дейности по обхвата и задържане на децата чрез превантивни действия спрямо застрашени от отпадане ученици, както и реинтеграция на отпаднали вече от системата ученици:

- Две детски градини от община Разград взеха участие в **проекта „Готови за училище 2014-2015 г.“**, който се осъществява на национално ниво от Фондация „Тръст за

социална алтернатива“ в сътрудничество със Стратегическия фонд за оценка на въздействието на Световната банка и изследователския институт „Лабораторията за борба с бедността“. Проектът се реализира с помощта на 23 партньорски местни организации в 240 населени места, като всяко от тях включва един от следните четири вида интервенции: безплатно образование, безплатно образование плюс ваучер от 7 лв. при идеално посещение, безплатно образование плюс ваучер от 20 лв. при идеално посещение и информационни сесии, специално разработени за дискусии с родители относно ползите от образованието в ранна детска възраст. В Община Разград проектът се осъществи с партньорството на СНЦ „Асоциация Интегро“. Целевата група обхваща 10 деца в предучилищна възраст от ЦДГ № 2 „Дора Габе”, с. Ясеновец и 7 деца от ЦДГ № 2 „Пролет”, с. Раковски.

- Реализиран е проект на „Асоциация Интегро”, гр. Разград **„Училище за всяко дете”.** В него са включени ОУ „Ив. С. Тургенев”, – гр. Разград и СОУ „Кирил и Методий”, гр. Завет. Проектът е по приоритетна ос 4 на ОП „Развитие на човешките ресурси”, съфинансирана от Европейския съюз чрез ЕСФ с област на интервенция „Достъп до образование и обучение за групи в неравностойно положение”.

Основната цел на проекта беше да допринесе за ефективния и всеобхватен достъп до образование и обучение на деца и ученици от етнически групи в неравностойно положение от Северна България, а специфичната му цел беше да подпомогне реинтеграцията на трайно отпаднали от училище ученици от ромски произход от две области на страната (Разград и Русе) и да осигури превенция на повторното им отпадане. Проектът включваше дейности в две основни направления: общностна работа със семействата на отпадналите ученици за мотивирането да изпраща децата си на училище и работа с всички заинтересовани институции за осигуряване на подкрепяща среда на реинтегрираните ученици. Като резултат 3-ма ученици са реинтегрирани в ОУ „Ив. С. Тургенев”, гр. Разград по индивидуални учебни програми.

- **Проведени са открити практики** в ЦДГ „Гълъбче”, с. Топчии, ЦДГ „Шестте ястребинчета”, с. Липник, ЦДГ „Здравец”, с. Гецово и ЦДГ „Радост”, с. Мортагоново с деца от уязвими групи, с цел мотивиране на родителите да изпращат децата си на детска градина и усвояване на българския книжовен език;
- проведени са **мероприятия** в учебни и детски заведения **с цел изграждане на толерантна мултикултурна среда;**
- извършени са **проверки** в ЦДГ и УЗ за посещаемостта на децата и учениците;
- използвана е базата данни от ГРАОН за **проследяване записването на децата и учениците** в задължителна предучилищна и училищна възраст, къде са записани, какво е движението на тези деца в рамките на образователната система и съпоставяне на тези данни с информационната система АДМИН;
- осъществена е **екипна работа между заинтересованите страни** (училище, родители, местни институции) за издирване на непосещаващите, предотвратяване на отпадането и преждевременното напускане на училище и за реинтеграцията на вече отпадналите;
- **организирани са срещи с родители** на деца, непосещаващи училище, решаване на казуси;
- изградена е позитивна образователна среда чрез **създаване на стимули за учене** и условия за пълноценно участие в училищната общност;
- включени са максимален брой заинтересовани страни в **организиране на**

свободното време на децата - ваканционни дейности, общински инициативи, мероприятия на музеи, читалища и библиотеки и участие на децата в извънкласни дейности – ЦРД, ЦУТНТ, УСШ;

- обществени възпитатели от **Местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните** участват при идентифициране на семейства и деца в риск и в работата с тях.

6.1.1.2.4. Детско и ученическо хранене и здравното обслужване на децата и учениците: Община Разград осигурява организационните предпоставки и условия за детското и ученическо хранене и за здравното обслужване на децата и учениците.

Храненето на децата в общинските детски градини се осъществява на основание сключени договори между Община Разград, директорите и местни фирми. Организацията на училищното хранене е в правомощията на училищните ръководства. С цел подобряване на качеството и разнообразието на храната общински детски градини и училища участват в проектите на Държавен фонд „Земеделие“ – „Училищен плод“ и програма „Училищно мляко“.

6.1.1.2.5. Междуинституционално сътрудничестство за откриване на деца с изявени дарби: Взаимодействието между образователни институции, културни институти, читалища, спортни и младежки организации е насочено към откриване на дарованията, присъщи на децата от община Разград, които проявяват интерес към творческа или спортна изява. С повишена чувствителност и внимание професионалистите търсят, установяват и създават условия за развитие и усъвършенстване на дарованията, присъщи на подрастващите- да бъдат открити и стимулирани в посока на развитие и утвърждаване.

Община Разград стимулира ранното откриване на талантливите деца и ученици, координира общинските детски изяви в областта на художественото творчество, науката, спорта и осъществява специална закрила на учениците с изявени дарби. За тази цел всяка година Общински съвет Разград приема Мерки за насърчаване на творческите заложби и потребности на деца с изявени дарби на община Разград. За 2015 година е предоставен еднократен финансов стимул на 33 деца с изявени дарби, а 6 деца са получили едногодишна стипендия по Програмата на мерките за закрила на деца с изявени дарби от държавни и общински училища на Министерски съвет.

6.1.1.2.6. Организиране на безплатен транспорт: За децата в задължителна предучилищна възраст и за учениците от населени места, в които няма детска градина или училище, Община Разград организира безплатен транспорт.

6.1.1.2.7. Осигуряване на условия за активно спортуване: Съществен аспект от политиката на Община Разград по отношение общата подкрепа за личностно развитие на децата и учениците е осигуряването на условия за активно спортуване и възпитаване на позитивно отношение към спорта и грижата за здравето.

6.1.2. Дейности на Центрове за подкрепа на личностното развитие на децата и учениците.

През учебната 2015/2016 година на територията на община Разград функционират 5 обслужващи звена - УСШ, ЦУТНТ, ЦРД, МУЦ-ТПО и Общежитие за средношколци. Информацията относно организационните форми в тях е посочена в **Табл.**

Таблица 60: *Брой групи и обхванати деца и ученици в звената за подкрепа за личностното развитие на децата и учениците в община Разград.*

Обслужващи звена – извънучи-лищни педагогически учреждения (ИПУ)	Финан-сиране	Брой групи и обхванати деца и ученици						Брой изяви, организирани от ИПУ	Брой участия и изяви на регионално, национално и международно ниво	Брой деца/ученици с изявени дарби, класирани в национални и международни конкурси, олимпиади и състезания	Брой деца/ученици със СОП	Брой деца/ученици с множество и тежки увреждания		
		Постоянни групи			Временни Групи							общ брой	от тях брой деца/ученици успешно интегрирани	от тях брой деца/ученици, при които интегрираното обучение е неефективно
		направления/ профили	форми	обхванати деца и ученици	направления /профили	Форми	обхванати деца и ученици							
Ученическа спортна школа „Руси Бухтев”, гр. Разград /УСШ/	държавно и общинско	Спорт	групи по: баскетбол; бадминтон; лека атлетика; ориентиране; шахмат; колоездене; стрелба с лък;	573	Спорт	Групи	123	22	17	10	0	0	0	0

			тенис на маса; тенис на корт; плуване											
Център за ученическо, техническо и научно творчество гр. Разград /ЦУТНТ/	държавно и общинско	Природо-математи-чески	школи по математика и биология	76		вр. Вакан-ционна група „Матема-тика”	20	4	6	2	0	0	0	0
		Екология и опазване на околната среда	клубове „Екология”, „Здравословен живот”, „Природа и фантазия”, „Айкидо-здраве”, „Скаути”	75	Екология и опазване на околната среда	вр. Вакан-ционни групи „Еколято”, „Околен свят”	140	12	16	7	0	0	0	0
		Приложно-технически	клубове „Компютърен свят”, „Мултимедии”, „Приложно изкуство”; школа „Авио-моделизъм”, кръжоци „Майстор Сръчко”	83	Приложно-технически	Вакан-ционни групи „Конструи-ране и моделира-не”, „Компю-търен свят”, „Екоработи лница”	60	8	14	8	2	0	0	0
		Хумани-тарно-обществен	школи „Български език и литература”, „Английски език”, „Руски език”, клубове „Репортери”,	214	Хумани-тарно-обществен	ваканционн и групи „Репортери” и „Слово”	20	17	20	12	0	0	0	0

			„Слово”, „Европейски мост”, „Сладкодумци”											
Център за работа с деца, гр. Разград /ЦРД/	държавно и общинско	музикално, танцово, изобрази-телно и приложно изкуство, компютърно обучение, езиково обучение, клубни форми, знимания през ваканциите	Школа по пиано – 3 гр. Школа по солфеж – 5 гр. Школа по китара – 1 гр. Младежки духов оркестър – 2 гр. ВИГ „Салвейшън” – 1 гр. Клас по поп пеене – 1 гр. Естрадно пеене – 1 гр. ДТШ „Капчици” – гр. ДТШ „Хорце” – 10 гр. Градски мажоретен състав – 6 гр. ТФ „Феникс” – 3 гр. Модерен балет „Арабеа” – 2 гр. Детска компютърна школа – 7 гр. Школа по английски език – 5 гр.	630	музикално изкуство, танцово изкуство, компютър-но обучение, клубни форми	лятна музикална академия, компютър-но обучение, клуб „Абритус – мистика и реалност”, градски мажоретен състав – 1гр.	60	33	57	115	5	5	5	0

			Школа по изобразително изкуство – 1 гр. Школа по приложно изкуство – 1 гр.											
Междуучилищен център по трудово-политехническо обучение, гр. Разград /МУЦ-ТПО/	Община - ДД	Домашна техника и икономика; Технологии	ЗП	1214				1	4	7	0	0	0	0
Общежитие за средношколци, гр. Разград	държавно финасиране чрез общината	Обща подкрепа за личностно развитие	групи	321							0	0	0	0
ОБЩО:				**3186**			**423**	**97**	**134**	**161**	**7**	**5**	**5**	**0**

Забележка: 1. Съгласно § 18 ал. 1 от Преходните и Заключителни разпоредби на ЗПУО, с влизането в сила на закона съществуващите общински обслужващи звена – ИПУ, продължават да осъществяват дейността си по този закон като Центрове за подкрепа за личностно развитие (ЦПЛР), като имат право да запазят наименованията си. Устройството и дейността им се уреждат с правилник – за УСШ, ЦУТНТ, ЦРД и МУЦ-ТПО - приет от Общинския съвет в 5-месечен срок от влизане в сила на закона /чл. 49, ал. 8 и § 18, ал. 3/, за Общежитие за средношколци /след влизането в сила на ЗПУО - Ученическо общежитие/ - издаден от Министъра на образованието и науката.

6.1.2.1. Център за подкрепа за личностно развитие – Център за ученическо техническо и научно творчество /ЦУТНТ/, гр. Разград

Кадрови ресурси: Квалифицирани педагогически специалисти – щатен персонал: 5 учителя и 5 педагогически специалисти на втори трудов договор. Непедагогически персонал: 4 служителя.

Материална база: ЦПЛР-ЦУТНТ разполага с база, включваща 7 кабинета и 2 зали (компютърен кабинет с локална мрежа и достъп до интернет, работилница, кабинети по математика, биология, български език и литература; библиотека, зала за общи мероприятия и конферентна зала). Сградата се отоплява от ТЕЦ, не е обследвана, за да бъде включена в проект за енергийна ефективност. Учебно-техническата и материалната база се обновяват периодично, но със сравнително бавни темпове, отчитайки бързото развитие на технологичните процеси и потребности на учениците. За нуждите на клубовете са предоставени 12 стационарни и 2 преносими компютъра, 1 мултимедиен проектор, 2 диктофона, 1 видеокамера.

Финансиране: Финансирането на ЦПЛР – ЦУТНТ се извършва със средства от държавният бюджет, чрез бюджета на Община Разград, с преходен остатък от държавна дейност, средства от общински приходи, собствени приходи, дарения и спонсорство от физически и юридически лица.

Финансови средства получава и чрез работа по проекти, чрез дейността на СНЦ „Настоятелство при ЦУТНТ – Разград". Педагогическите услуги се предоставят на символична цена и заедно с получените суми от почасово ползване на помещения се внасят като такси по сметката на община Разград.

Извършвани дейности:

Дейности за осъществяване на обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците: Формите на обща подкрепа в ЦПЛР-ЦУТНТ-Разград се осъществяват чрез провеждането на занятия в четири основни профила: хуманитарно-обществен, приложно-технически, природо-математически, екология и опазване на околната среда. Учениците участват в състезания, фестивали и конкурси на общинско, областно или национално равнище. Квалифицирани педагогически специалисти подпомагат както общообразователната подготовка на учениците, така и тяхното личностно развитие – интелектуално, морално, гражданско. През учебната 2015-2016 г. са формирани 32 постоянни групи с обхват 448 деца и ученици и 12 временни групи с обхват 230 ученици.

Дейности за осъществяване на допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и учениците: Наличните форми на допълнителна подкрепа в ЦПЛР-ЦУТНТ-Разград са:

- осигуряване на квалифицирани специалисти за допълнителна подкрепа в област науки и технологии;
- осигуряване на възможности за участие в различни национални и международни изяви – състезания, конкурси, олимпиади, фестивали, концерти, спектакли, изложби и други.

През учебната 2015/2016 година подкрепа в ЦПЛР-ЦУТНТ-Разград са формирани 32 постоянни групи за работа по интереси в следните профили:

- **Природоматематически –** обхваща 76 ученици в школи; „Математика" и „Биология";
- **Екология и опазване на околната среда –** обхваща 75 ученици в клубове: „Екология", „Здравословен начин на живот", „Природа и фантазия"; кръжок „Скаути"; школа „Айкидо – здраве";

- **Приложно-технически –** обхваща 83 ученици в клубове: „Приложно изкуство“, „Компютърен свят“, „Мултимедии“; школа „Авиомоделизъм“; кръжок „Майстор Сръчко“;
- **Хуманитарно-обществен –** обхваща 214 ученици в школи: „Български език и литература“, „Английски език“; клубове: „Репортери“, „Радиорепортери“, „Европейски мост“, „Сладкодумци“, литературен клуб „Слово“; кръжок „Руски език“.

В годишния план за дейността на ЦПЛР-ЦУТНТ-Разград се реализират масови **образователно-възпитателни инициативи**, чрез които се създават условия за изявяване на учениците от постоянните групи и се разширява обхватът на дейностите с ученици от община Разград:

- Организиране на Национален ученически журналистически конкурс „Григор Попов”, включен в Националния календар за извънучилищни дейности на МОН.
- Организиране на областни фотоконкурси: „Небето над Разград” и „Живата природа” с откриване на фотоизложби.
- Провеждане на общински конкурс за приложно изкуство „Коледни фантазии”. Общински театрален празник „По Коледа стават чудеса“ с откриване на изложба с наградени творби от конкурса.
- Провеждане на инициативи, свързани със здравословното хранене, безопасността на децата и младите хора: Ден на водата, Ден на Земята, кампании „Спри, детето запази!”, „Интернет – полезен, интернет – опасен”, Зелена седмица в Природонаучен музей при ЦПЛР-ЦУТНТ-Разград.
- Провеждане на регионално състезание „Водата е живот” и Екологичен форум „Земята – наш дом“.
- Утвърждаване на система за модулно обучение и създаване на крайни продукти в школи по моделизъм, приложна фотография и мултимедии; организиране на изложби и демонстрации в Майски дни на науката и техниката.
- Организиране на творчески литературни срещи и четения, тематични срещи и дискусии с творци.
- Провеждане на младежко радиопредаване в Общинско радио - Разград и издаване на електронен ученически вестник.
- Участия в конкурси, състезания, конференции на общинско, областно, национално и международно ниво.
- Организиране и участие в благотворителни дейности преди големите християнски празници Рождество Христово и Великден.
- Практическа работа с учениците, свързана с проблемите на околната среда – реализация на общинска програма за свободното време и обезпечаване на екологично възпитание на подрастващите „Еко лято”.
- Формиране на временни ваканционни групи с реализиране на ваканционни програми според интересите и потребностите на децата и учениците, които се включват в Лятната ваканционна програма на МОН.

Външни фактори:

- Семейна среда и работа с родители:

Свободният избор за участие в школите и клубовете е продиктуван основно от потребности за личностна изява на учениците, от занимания в свободното от учене време, от подпомагане на учебния процес в училище – както за напреднали, така и за изоставащи. Работата с родителите се осъществява на различни нива и с различен обхват – най-често по тяхна инициатива. Педагогическите специалисти организират родителски срещи предимно при организиране на участия в национални и международни конкурси и форуми, когато търсят тяхното съдействие.

- Настоятелство:

Учредено през 2010 г., СНЦ „Настоятелство при ЦУТНТ“ оказва подкрепа в развитие на клубната дейност според възможностите на по-активните му членове.

- Връзки с неправителствени организации, читалища, спортни клубове:

Благотворителни инициативи с Федерация на жените и СНЦ „Бъдеще за Европа”; съдействие при обхващане на деца в риск от СНЦ „Жанета”, подкрепа на клубната дейност от Асоциация за световно партньорство, НЧ „Слънчев лъч“-с. Островче и НЧ “Напредък“, гр. Разград“.

- Взаимодействие с институциите:

ЦПЛР-ЦУТНТ реализира много успешно сътрудничество с училищата и детските градини в град Разград.

Сътрудничество с ОбКБППМН, Центъра за настаняване от семеен тип и Отдела за закрила на детето при обхващане на ученици в постоянните и във временните ваканционни групи. Превенция на употребата на наркотични вещества със съдействие на ПИЦ. Реализация на съвместни проекти и програми със съдействие на дирекции „Програми и околна среда“ и „Култура и туризъм” в община Разград, РЗИ и Центъра за кариерно ориентиране.

6.1.2.2. Център за подкрепа за личностно развитие – Център за работа с деца /ЦРД/, гр. Разград

Кадрови ресурси: Квалифицирани педагогически специалисти – 7,5, непедагогически персонал – 3.

Материална база: Базата на ЦПЛР-ЦРД включва 7 учебни кабинета, 3 зали и 3 административни кабинета. Помещенията са недостатъчни и не напълно пригодени за дейността на звеното. Кабинетите и залите на ул. „Грънчарска” № 5 са със стара метална дограма. Няма достатъчно голяма зала за танци, което налага изнасяне на репетиции в салоните на училища. Учебно-технически средства: компютри – 19 бр.; принтери – 5 бр.; скенери – 2 бр.; телевизори – 2 бр.; музикални уредби /озвучителни системи/ - 3 бр.; микрофони – 5 бр.; духови музикални инструмента – 24 бр.; видеокамера - 1 бр.; синтезатори – 3 бр. и пиана – 6 бр.

Финансиране: Финансирането на ЦПЛР-ЦРД се извършва със средства от държавният бюджет, чрез бюджета на Община Разград,с преходен остатък от държавна дейност, средства от общински приходи, собствени приходи, дарения и спонсорство от физически и юридически лица. Досега извънучилищните звена са били изключвани от национални програми на МОН. Чрез СНЦ „Настоятелство към ЦРД” - всяка година настоятелството реализира между 5 000 и 7 000 хиляди лева допълнителни средства, с които подпомага дейността на звеното

Извършвани дейности:

Дейности за осъществяване на обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците: Общата подкрепа за личностно развитие в ЦПЛР-ЦРД включва занимания по интереси за развитие на интересите, способностите и компетенциите на децата и учениците в областта на изкуствата и изяви по интереси като се предлагат следните педагогически форми:

1. Музикално изкуство:

- Школа пиано – 2 гр.
- Школа китара – 1 гр.
- Клас по поп пеене – 1 гр.
- Клас естрадно пеене – 1 гр.
- Солфеж – 5 групи
- Младежки духов оркестър – 2 групи

- Вокално инструментална група „Соловейшън” – 1 група

2. Изобразително и приложно изкуство:

- Школа изобразително изкуство – 1 гр.
- Школа по приложно изкуство – 1 гр.

3. Танцово изкуство:

- Детска танцова школа „Капчици” – 3 гр.
- Детска танцова школа „Хорце” – 10 гр.
- Танцова школа „Феникс” – 3 гр.
- Градски мажоретен състав – 6 гр.
- Модерен балет „Арабеа” – 2 гр.

4. Компютърно обучение:

- Детска компютърна школа – 7 гр.

5. Езиково обучение:

- Школа по английски език - 5 гр.

6. Клубни форми:

/временни групи през ваканцията/

- Клуб „Абритус – мистика и реалност”-1 гр.
- Клуб „Компютърна школа” – 1 гр.
- Лятна музикална академия – 1 гр.

7. Педагогическа подкрепа, вкючително дейности за превенция на насилието и преодоляван на проблемно поведение.

8. Поощряване с морални и материални награди на децата и учениците за високи постижения в областта на изкуствата, както и за изключителен собствен принос към развитието на ЦПЛР-ЦРД.

Дейности за осъществяване на допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и учениците: Наличните форми на допълнителна подкрепа в Центъра включват осигуряване на възможности за работа с дете или ученик с изявени дарби по конкретен случай и за допълнителна индивидуална работа за развитие и надграждане на изявените дарби. Допълнителната подкрепа се предоставя на деца и ученици с трайни способности и постижения в областта на изкуството, класирани на първите три места на общински, национални и международни изяви с конкрсен характер през предходната години, спектакли, изложби и други.

През учебната 20152016 г. ЦПЛР-ЦРД е организирал следните инициативи:

- областен конкурс за авторска песен „Живот без дрога”, съвместно с община Разград, РУО, ОД на МВР, Музикална школа, Общински културен център;
- рисунка на асфалт съвместно с ПФК „Лудогорец” по повод 1 юни – Международен ден на детето;
- Участие в Есенен панаир с концерт на съставите на ЦПЛР-ЦРД;
- Участие на съставите в запалването на градската елха;
- 9 май – Ден на Европа;
- Участие на съставите на ЦПЛР-ЦРД в патронните празници на общинските училища както и в благотворителни концерти;
- Участие на съставите на ЦПЛР-ЦРД в Дните на Европа в Разград;
- Рисунка на асфалт в рамките на Панаира на киселото мляко и фестивал на народните занаяти, както и участие на Градски мажоретен състав и Младежки духов оркестър по време на събитието.

Външни фактори:

- Семейна среда и работа с родители: Изградени родителски активи към всяка педагогическа форма. Задължителни родителски срещи /поне два пъти през учебната година/. Показване на резултатите от труда на деца чрез концерти, продукции,, изложби и др.
- Настоятелство: Регистрирано настоятелство от 1999 година – СНЦ „Настоятелство към ЦРД"
- Връзки с неправителствени организации, читалища, спортни клубове: ЦПЛР-ЦРД си партнира с училищата, детските градини, неправителствени организации, читалища и др. културни институции, община Разград, РУО, ОД на МВР, ПФК „Лудогорец".
- Взаимодействие с институциите – отлично взаимодействие.

6.1.2.3. Център за подкрепа за личностно развитие – Ученическа спортна школа „Руси Бухтев", гр. Разград.

Център за подкрепа за личностно развитие – Ученическа спортна школа, е институция в системата на предучилищното и училищното образование по смисъла на чл. 49, ал. 1, т.1 от ЗПУО за развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата на децата в областта на спорта.

Кадрови ресурси: ЦПЛР-УСШ „Р. Бухтев" разполага с 11 учителя – треньори по следите видове спор: баскетбол, волейбол, бадминтон, лека атлетика, тенис на маса, шахмат, ориентиране, колоездене, стрелба с лък и плуване. Непедагогически персонал: 4 служители.

Материална база: ЦПЛР-УСШ „Р. Бухтев" стопанисва спортна зала „Лудогорец", като в нея са обособени следните зали: зала за тенис на маса, зала за шахмат и фитнес зала. Състоянието на материално техническата база е добро.

Финансиране:

Финансирането на ЦПЛР-УСШ „Р. Бухтев" се извършва със средства от държавният бюджет, чрез бюджета на Община Разград,с преходен остатък от държавна дейност, средства от общински приходи, собствени приходи, дарения и спонсорство от физически и юридически лица.

Дейности:

ЦПЛР-УСШ „Р. Бухтев" осъществява общинската политика за осигуряване на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците от предучилищна и училищна възраст, в община Разград, като организира и провежда дейности за развитие на интересите, способностите и изявата им през свободното време. Подкрепата за личностно развитие включва:

- Занимания по интереси;
- Кариерно ориентиране на учениците;
- Дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение;
- Педагогическа подкрепа;
- Подкрепа на деца с изявени таланти.

Дейности за осъществяване на обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците:

- Баскетбол – обучават се 75 школници, разделени в 5 групи;
- Волейбол – обучават се 30 школници, разделени в 2 групи;
- Бадминтон – обучават се 60 школници, разделени в 5 групи;
- Лека атлетика – обучават се 60 школника разделени в 5 групи;
- Тенис на маса – обучават се 60 школници, разделени в 5 групи;
- Тенис на корт – обучават се 24 школници, разделени в 2 групи;

- Шахмат – обучават се 60 школници, разделени в 5 групи;
- Ориентиране – обучават се 60 школници, разделени в 5 групи;
- Колоездене – обучават се 60 школници, разделени в 5 групи;
- Стрелба с лък – обучават се 60 школници, разделени в 5 групи;
- Плуване – обучават се 24 школници, разделени в 2 групи.

Външни фактори:

Към ЦПЛР-УСШ „Р. Бухтев" няма изградено настоятелство. Центърът работи в тясна връзка и взаимодействие със спортните клубове и неправителствените организации. Тя се изразява в организиране на различни по вид и по мащаб спортни изяви.

6.1.2.4. Център за подкрепа за личностно развитие – МУЦ-ТПО, гр. Разград.

ЦПЛР – МУЦ – ТПО, гр. Разград е институция в системата на предучилищното и училищно образование по смисъла на чл. 49, ал. 1, т.1 от ЗПУО за развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявите в областта на технологиите. Дейността на ЦПЛР-МУЦ-ТПО, гр. Разград не дублира, а надгражда училищните форми по съдържание. Осъществява се от правоспособни ръководители, като организацията на дейността е съобразена със свободното време на учениците, с възрастовите им способности и с наличната материална база.

Кадрови ресурси: ЦПЛР-МУЦ-ТПО разполага с 3 учители. Непедагогически персонал: 6 служители.

Материална база: Сградният фонд на ЦПЛР-МУЦ-ТПО е на много добро ниво. Центърът разполага със следните кабинети и работилници: два кабинета по „Кулинарство" с пълно оборудване, два кабинета по „Техническо чертане", кабинет по „Компютърни технологии и предприемачество", кабинет по „Природата в дома"; работилници по занаяти: Металообработване, Дървообработване, Текстил, Електротехника и Стругарство.

Финансиране:

Финансирането на ЦПЛР-МУЦ-ТПО – Разград се извършва със средства от държавния бюджет, чрез бюджета на Община Разград, с преходен остатък от държавна дейност, средства от общински приходи, собствени приходи, дарения и спонсорство от физически и юридически лица.

Извършвани дейности:

Дейността на ЦПЛР-МУЦ-ТПО – Разград надгражда училищните форми. По съдържание развива интересите, способностите, компетенциите и изявите на децата в областта на технологиите.

Дейности за осъществяване на обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците: През учебната 2016/2017 г. са формирани 3 постоянни и 3 временни групи по интереси в областта на технологиите.

- Школа по народни занаяти – обхванати 13 бр. ученици.
- Школа по проектиране и конструиране „Техническо чертане" – 13 бр. ученици.
- Школа „Млад кулинар" – 13 бр. ученици.

Както и три временни групи с деца подготвяни и участващи в състезания и олимпиади.

Брой ученици с изявени дарби:

1. Брой ученици със изявени дарби, класирани в Национални и Международни конкурси, олимпиади и състезания:

За 2015/2016г. от ЦПЛР-МУЦ-ТПО, гр. Разград - 6 ученици с изявени дарби са участвали в XXX национална олимпиада по Техническо чертане – първа група - ученици от възрастова група 7. – 8. клас на ОУ”В. Левски”, ОУ”Н. Й. Вапцаров”, ОУ”Н. Икономов”, ПМГ”Н. Обрешков”, ГПЧЕ и 4 ученици от втора възрастова група на ПМГ и ГПЧЕ.

- Участие в Национален конкурс от календара на МОН „Лазарка мома гиздава” – 5 ученици от 5клас на ОУ”Н. Й. Вапцаров” с първа награда и 3 деца от 5клас на ОУ”Н. Икономов” участваха в конкурса „Моите детски мечти” в НДД – София и спечелиха колективната награда на конкурса, който също е от програмата на МОН.

- Участие в общински и областни кръгове на: олимпиади по Техническо чертане , в състезание „Млад кулинар”.

6.1.2.5. Център за подкрепа за личностно развитие – Ученическо общежитие, гр. Разград

Кадрови ресурси: Щатен педагогически персонал: 1 директор и 13 възпитатели. Непедагогически персонал: 13,5.

Материална база: Общежитието е ситуирано в 4 блока, като с решение на Общински съвет първите етажи от бл. ”А” и бл. „Г” са предоставени за ползване съответно на общинско и областно управление на земеделието и др. общински структури. В приземния етаж на бл. „Г” се помещава РЦПППО по силата на договор между Община Разград и Министерството на образованието и науката. 167 стаи са за постоянно обитаване, 11 са занимални, 2 – кухненски офиси, 3 помещения за помощния персонал, работилница, котелна зала в сутерена на бл. ”А”, 6 санитарни помещения, три ПРУ, малки складове, с площ до 8 кв. М. Складът под бл. ”В” се стопанисва от отдел „Образование” при общината. В занималните са обособени 2 компютърни кабинета, стоматологичен кабинет и др. Сградният фонд се нуждае от ремонт, тъй като от 1978 г., когато е построена сградата, основен ремонт не е правен. Капиталови средства не са предоставяни след 1999 г. Извършена е паспортизация на сградата, като условие за включването й към общинските обекти в централната част на града с оглед на бъдещо саниране по програмата за енергийна ефективност.

Финансиране:

Финансирането се определя по стандарти за делегираните от държавата дейности с натурални и стойностни показатели /Единен разходен стандарт/ и собствени приходи. Бюджетът се разработва на база брой ученици по Admin към първи декември и стандарт за един ученик определен с РМС, който за 2015 г. е 1 453 лв., а за 2016 г. е 1 540 лв. Общежитието получава на 100% средствата по ЕРС за ученик.

ЦПЛР-Ученическо общежитие, гр. Разград, участва в НП „Оптимизация на училищната мрежа”, модул „Оптимизация на вътрешната структура на училищата и самостоятелните общежития”, мярка „Изплащане на обезщетения на персонала”. За периода са финансирани по програмата на 100% обезщетения на 2 лица от педагогическия и 1 от непедагогическия персонал.

Реализират се собствени приходи само по разписаното в Наредба 14 на Община Разград, за нощувки на лица, ангажирани с мероприятия на общината, свързани с образователни или културни инициативи и ползване на зали за дейности с деца.

Външни фактори:

Вътрешно проучване на институцията показва, че 65% от настанените в общежитието са деца от проблемни семейства, което определя голяма част от акцентите в работата по гражданско образование и за педагогическа подкрепа, за здравна култура и др.

Създадено е родителско представителство, регистрирано в съда през 2005 г., като УН. С негово съдействие се решават задачи, свързани с базата и дейността на общежитието.

Общежитието осъществява контакти с ДПС към РПУ, МКБППМН, с Агенция за закрила на детето, със сдружения, с медиаторите на ромската общност, със спортен клуб „Лютфи Ахмедов", ПФК „Лудогорец 1945", гр. Разград, с РУО-гр. Разград, с отдел „Образование", както и с другите институции в системата на средното образование на територията на община Разград.

6.1.3. Социални услуги в подкрепа за личностно развитие на учениците и децата.

Към настоящия момент на територията на община Разград функционират 8 социални услуги за деца и младежи, извършващи дейности, които се съдържат в чл. 49, ал. 1, т. 3, 5 и 6 от ЗПУО, както следва:

6.1.3.1. Дневен център за деца с увреждания е ситуиран в бившата сградата на ДМСГД Разград.

Мисия: Улесняване социализацията и адаптацията на деца със специални потребности.

Цели: Максимално подобряване и възстановяване на децата със специални потребности, обучение на родителите.

Целева група: деца от 0 до 18-годишна възраст с увреждания, отглеждани в семейна среда, нуждаещи се от комплексна корекционно-възпитателна работа, рехабилитация, социализация, психологическо консултиране на деца и семейства, арт-терапия и други дейности целящи развитие на умения за самостоятелност и социална интеграция на децата, както и консултиране на родителите.

Услуги и дейности:

Социалните услуги, предлагани от Дневния център, гарантират цялостно обслужване на децата през деня, свързани с предоставяне на храна и транспорт, задоволяване на ежедневните здравни, образователни и рехабилитационни потребности. В Дневния център се предлага: консултиране, дневна грижа, рехабилитация, терапия, информиране и обучение, групова и индивидуална работа, логопедични занимания, индивидуална психотерапия, възпитание в дейности от ежедневния живот, психо-педагогическа рехабилитация. Извършват се следните дейности:

- диагностика на соматично, психично, неврологично, интелектуално и речево развитие на децата;
- изготвяне на индивидуална програма за комплексна медицинска и психопедагогическа рехабилитация;
- изготвяне на програма за работа в домашни условия;
- логопедични занимани;
- индивидуална и групова психотерапия;
- рехабилитационни процедури;
- обучение на родители за провеждане на рехабилитация в домашни условия за подпомагане на терапията;
- консултиране на родители на деца със специални нужди.

Капацитет: 30 места.

Брой потребители настанени към момента: 21.

6.1.3.2. Комплекс от центрове за настаняване на деца/младежи с увреждания (КЦНДМУ) гр. Разград, който включва:

- **Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи с увреждания № 1 (ЦНСТ) гр. Разград** с капацитет 14 места.
- **Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи с увреждания № 2 (ЦНСТ) гр. Разград** с капацитет 14 места.

Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи с увреждания гр. Разград е социална услуга от резидентен тип, която предоставя жизнена среда за пълноценното израстване и развитие на деца и младежи с увреждания, лишени от родителска грижа, за които към момента на настаняване в него са изчерпани възможностите за връщане в биологичното семейство, настаняване при близки и роднини или приемно семейство.

Основна цел: предоставяне на сигурна и защитена среда за децата/младежите, чрез индивидуализирана грижа и подкрепа, в условия близки до семейната среда, осигуряващи по-добро качество на живот и възможности за пълноценно развитие и социално включване.

Основната дейност на Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания е съобразена с изпълнение на критериите и стандартите за социални услуги за деца, Закона за закрила на детето, Закона за социално подпомагане и правилниците за тяхното прилагане. Дейността е насочена към пълноценно физическо, емоционално и познавателно развитие и социално включване на всяко дете в естествената за него среда.

Целеви групи:

- Деца до 18-годишна възраст, за които до момента на настаняването им в ЦНСТДМУ няма възможност да бъдат отглеждани в биологичното им семейство, в семейството на близки и роднини или в приемно семейство;
- Лица от 18 до 29-годишна възраст (младежи), за които не е възможно да бъдат подкрепени в семейството или да водят самостоятелен начин на живот.

Задачи:

- Да се задоволят основните жизнени потребности на децата/младежите от подслон, храна, сигурност, развитие и да се осигурят условия за по-добро качество на живот;
- Да се осигури безопасна и сигурна среда за живеене, в която децата/младежите да израстват и развиват пълноценно своя потенциал и възможности;
- Да се осигури гарантиран достъп до специализирани здравни и социални услуги в общността и обучителни и образователни дейности;
- Да се осигурят възможности за информиране и включване на семейството в живота на детето/младежа, когато това би повлияло положително на неговото психофизиологично състояние и развитие;
- Да се гарантира планирането и индивидуализирането на грижите за всяко дете/младеж;
- Осигуряване на условия и подкрепа на всяко дете за придобиване на знания и развиване на умения и готовност за самостоятелен и независим живот;
- Създаване на условия за свободно изразяване на мнения и взимане на самостоятелно решение от децата, както и участие при обсъждането на въпроси, свързани с ежедневието и вътрешния ред.

Капацитет: 2х14 места.

Брой потребители настанени към момента: 26.

6.1.3.3. Комплекс от центрове за настаняване на деца/младежи без увреждания (КЦНДМ) гр. Разград, който включва:

- **Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи без увреждания № 1 и (ЦНСТ) № 2 гр. Разград** с капацитет 2х14 места. Услугата е разкрита през месец април 2010 г. ЦНСТ е комплекс от социални услуги, резидентен тип, които се предоставят в среда, близка до семейната.
- **Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи без увреждания (ЦНСТ) № 3 гр. Разград** с капацитет 8 места; Услугата е разкрита през месец декември 2015 г. като държавно делегирана дейност.

Доставчик на услугата: Община Разград.

Финансиране: делегирана държавна дейност.

Цели:

• Да осигури постоянна качествена и индивидуализирана грижа, която гарантира пълноценното физическо, емоционално и познавателно развитие, личностното съзряване и социалното включване на всяко дете в естествената за него среда;

• Да подкрепи реинтеграцията на настанените деца в биологичното семейство, тяхното осиновяване или настаняване в приемно семейство.

Целева група: деца лишени от родителска грижа, за които към момента на настаняване в ЦНСТ са изчерпани възможностите за оставане и връщане в биологичното семейство, настаняване при близки и роднини или в приемно семейство или осиновяване.

Услуги и дейности:

- Осигуряване на основни жизнени потребности;
- Грижи за здравето;
- Психологическа подкрепа;
- Образование;
- Умения за самостоятелен и независим живот, отдих и свободно време;
- Работа с родители и семейства.

В разкритите 3 ЦНСТ, с капацитет по 2х10 и 1х8 на деца се предоставят грижи в среда, близка до семейната за децата, за които към момента на настаняване са изчерпани възможностите за оставане или връщане в биологичното семейство, настаняване при близки и роднини, приемно семейство или осиновяване. Децата посещават най-близкото масово училище в града, участват пълноценно в живота на местната общност.

Капацитет: 2х14 места.

Брой потребители, настанени към момента: 24.

6.1.3.4. Център за социална рехабилитация и интеграция „Емилиян“ (ЦСРИ), гр. Разград.

Центърът е разкрит на 01.04.2004 г. – предоставя комплекс от социални услуги, свързани с извършване на рехабилитация, социално-правни консултации, образователно и професионално обучение и ориентиране, изготвяне и осъществяване на индивидуални програми за социално включване.

Доставчик на услугата: Община Разград.

Финансиране: делегирана държавна дейност.

Мисия: предоставяне на децата и лицата с увреждания на възможност да бъдат отглеждани в семейна среда, да получават качествени специализирани грижи и помощ, както и да се интегрират в живота на общността.

Цели:

- Създаване на възможности за пълноценен живот и социална интеграция в обществото на децата и младежите с увреждания и техните семейства;
- Промяна на отношението на обществото към децата със специални потребности, предоставяне на възможности за равни щансове и равнопоставеност на лицата с подобен проблем.

Целева група: Деца и младежи от 4 до 30 годишна възраст с двигателни, комуникативни увреждания, умствена изостаналост, комбинирани увреждания, неврологични заболявания.

Услуги и дейности:

- Консултиране;
- Дневна грижа;
- Рехабилитация;
- Ориентиране;
- Информиране и обучение;
- Групова работа;
- Обучение;
- Други: двигателна рехабилитация, логопедична рехабилитация, психологична подкрепа и консултиране, корекционно-възпитателна работа, трудотерапия, музикотерапия, арттерапия, начални компютърни умения, обучение в елементарни битови умения.

Капацитет: 45 места.

Брой потребители настанени към момента: 52.

6.1.4. Проекти в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

На 01.07.2016 г. стартира изпълнението на дейностите по **Проект BG05M9OP001-2.004-0061-C01 „Превенция на социалното изключване и намаляване на бедността сред децата“**, реализиран от Община Разград съгласно сключен с Министерство на труда и социалната политика, чрез Главна дирекция "Европейски фондове, международни програми и проекти" договор за безвъзмездна финансова помощ по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2014-2020.

Обща цел на проекта: Създаване на мрежа от устойчиви интегрирани услуги за ранно детско развитие в община Разград за превенция на социалното изключване и намаляване бедността сред децата и техните семейства.

Специфични цели:

- Предоставяне на подкрепа на децата от община Разград в ранна детска възраст и техните семейства;
- Укрепване на потенциала и ресурсите на семейството за стимулиране на развитието на децата от 0 до 7 г. в риск. Информиране и овластяване на родителите с цел повишаване на родителския им капацитет;
- Осигуряване на качествена оценка на нуждите и ресурсите на детето и семейството, и осигуряване на необходимия комплекс от подкрепящи дейности, чрез мрежи от специалисти в различни сфери;
- Предотвратяване на настаняването на децата в специализирани институции;
- Ограничаване на предаването на бедността между поколенията.

Основната целева група на проекта: деца от 0 до 7 години в риск и техните семейства, както и деца с увреждания.

За постигане на целите на проекта са предвидени следните **основни дейности:**

- Предоставяне на услугата „Ранна интервенция на увреждането”.
- Предоставяне на психологическа подкрепа и консултация на бъдещи и настоящи родители за формиране и развитие на родителските умения, семейно консултиране и подкрепа, и индивидуална и групова работа с деца и родители, включително и с деца и родители, които не са от уязвими групи с цел посещаване на детска градина.
- Подкрепа за осигуряване на здравна детска консултация и дейности по превенция на заболяванията.
- Допълнителна педагогическа подготовка за повишаване на училищната готовност на деца за равен старт в училище.
- Индивидуална педагогическа подкрепа за деца с увреждания.

Очаквани резултати:

- С реализирането на проекта в община Разград се създава и развива модел на интегрирани социални, здравни и образователни услуги, насочени към деца в риск и деца с увреждания на възраст от 0 до 7 години и техните семейства.
- Създават се условия за придобиване на знания и умения за равен старт в училище и преодоляване на социалното изключване и намаляване на бедността сред децата.
- Развиват се мобилни социални услуги в малките населени места на територията на община Разград.

Брой случаи, с които се работи към момента: 53, от които семейства – 18 и деца – 35.

6.1.5. Дейности на неправителствени организации в подкрепа на личностното развитие на децата и учениците.

6.1. 5.1. Център за обществена подкрепа, гр. Разград.

Доставчик на услугата: Кметът на Община Разград е доставчик на социалната услуга, която е делегирана от държавата дейност, като е предоставил управлението ѝ чрез конкурс на Сдружение „ЖАНЕТА”.

Целева група: В социалната услуга се работи с деца и техните семейства вече десет години.

Кадрови ресурси: В Центъра работят осем специалисти – четирима психолози, двама социални работници, един педагог и един социален педагог.

Материална база: Центърът за обществена подкрепа, гр. Разград се помещава в сграда на ул.”България” № 4 в областния град /до Изчислителния център/. Центърът разполага с подходящо обзавеждане и оборудвана материална база и транспорт, което дава възможност за мобилност и изнасяне на социалните услуги на терен – адреса на потребителите, учебни заведения, институции.

Услуги и дейности: Центърът за обществена подкрепа /ЦОП/ в Разград предлага комплекс от социални услуги за подкрепа на деца и семейства – консултиране – психологическо, педагогическо и социално, на подрастващи с поведенчески и емоционални проблеми и прояви, предотвратяване на изоставянето, превенция на насилието и отпадане от училище, подкрепа при извеждане на децата от институции и връщането им в семейна среда, консултиране и подкрепа на семейства в риск и при развод, оценяване, подкрепа при осиновяване.

Специалисти от Центъра работят интензивно с училищата на територията на Разградска община, като провеждат групови занятия с учениците на теми: „Агресия”, „Насилие”, „Толерантност”, „Екипност”, „Различни и еднакви”, „Ранни бракове” и много други, съобразени със заявките и потребностите на учебните заведения.

През настоящата година календарна година специалисти от Центъра проведоха модулни обучения на деца от СОУ „Христо Ботев”, ОУ „Никола Икономов”, ПМГ „Акад. Никола Обрешков”, ПГИ „Робер Шуман“, на учениците от училищата в с. Ясеновец, с. Стражец и с. Осенец, на децата и младежите, настанени в ЦНСТДМ.

Акцент в работата на ЦОП е и работата с родители. По покана на училищното ръководство на ОУ „Никола Икономов” Центърът участва в родителска среща на учениците от всички първи класове. Центърът по заявка може да работи и с децата, посещаващи центровете за личностно развитие в гр. Разград по предварително изготвен график и зададена тема.

Екипът на Център за обществена подкрепа към сдружение „ЖАНЕТА” е ангажиран с изпълнението на програмата на ЦОП, гр. Разград и работи за гарантиране на устойчивост на предоставяните от него услуги, с което дава своя принос за повишаване на благосъстоянието на децата и семействата в Община Разград. Ежегодно сдружение „ЖАНЕТА” организира дейности по управление и повишаване на качеството на предоставяните социални услуги в ЦОП.

През 2015 г. Центърът за обществена подкрепа, гр. Разград работи в направления: приемна грижа, подкрепа на деца – жертви на насилие и техните семейства, превенция на отклоняващото се поведение при децата и работа с деца с отклоняващо се поведение, социално-педагогическо или психологическо консултиране на деца с поведенчески проблеми и техните семейства, подкрепа и консултиране на семейства от общността във връзка с възникнали проблеми при отглеждане и възпитание на техните деца, повишаване информираността на населението за проблемите на децата и семействата, обучение и подготовка на кандидат-осиновители за процеса на осиновяване, превенция на насилието и отпадане от училище, подкрепа при извеждане на децата от институции и връщането им в семейна среда, консултиране и подкрепа на семейства в риск и при развод.

6.1.6. Дейности на читалищата в подкрепа на личностното развитие на децата и учениците.

Читалищата в община Разград съхраняват традициите и културата в населените места, работят за развитие на талантите и любителското изкуство и със своята дейност се утвърждават като съвременни културно - информационни центрове. На много места, особено в малките селища, читалището е единствената културна, образователна и информационна организация.

През 2015 г. читалищната мрежа в община Разград обхваща 25 читалища като е доказана тяхната роля за личностното развитие на децата и учениците. Във всички 25 читалища от общината се осъществяват дейности и форми, насочени към подрастващите. Насърчава се утвърждаването на духовните ценности, гражданското общество, образованието и физическата култура чрез споделяне на знания и провокиране на творческата и техническата креативност на децата и младежите. Голямо е значението на тази уникална институция за духовното, интелектуалното и физическото развитие на български деца и младежи, възпитаването им в дух на хуманизъм, съхраняване и обогатяване на общочовешките добродетели и уважението към човешката личност.

Основните направления, в които работят читалищните ръководства по отношение подкрепата за личностно развитие на децата и учениците са:

- **Библиотечно-информационна и образователна дейност:**

Читалищните библиотеки са обществени библиотеки и имат образователни, информационни и културни функции. Чрез извършването на библиотечна дейност и услуги се предоставя възможност за повишаване на грамотността на децата и учениците от община Разград, нивото на информация, образованието, културата и гражданското участие. Провокира се интереса към знание и творчество у децата чрез използване на традиционни практики и нови технологии. Основна мисия и приоритет в работата на читалищните библиотекари е възпитаване и стимулиране на интерес и култура у децата към четенето и книгите, като се разкриват възможностите на библиотеката посредством различни занимания, съобразени с възрастта, потребностите и времето на децата и учениците. Работата на библиотекарите с децата и учениците е насочена и към формиране на:

- Умения за търсене, оценка и подбор на информацията от традиционни и електронни източници;
- Социални компетенции – комуникативност и работа в екип;
- Компетенции за осъзнаване на ценностите – толерантност и уважение към различията, солидарност, морална оценка;
- Право на избор – да имат възможност да избират в какви занимания да се включват;
- Фантазия и креативност. Да не са пасивни зрители, а активни участници.

Всички читалища в община Разград реализират различни видове дейности в това направление: организиране на литературни четения, творчески портрети, честванията на литературни годишнини, срещи с творци, поетични конкурси, рецитали, изложби, клубове по интереси, лятна работа с деца и др. и др., които създават читателски навици и насърчават удоволствието от четенето.

Всички читалища в община Разград се включват ежегодно в национални инициативи, свързани с четенето - Национална кампания за насърчаване на четенето „Походът на книгите”, Национална кампания „Четяща България”, Маратон на четенето, Седмица на детската книга, Национална библиотечна седмица и др. В организацията на събитията читалищата успешно си партнират с учебните заведения по места.

Развитието на информационните и комуникационни технологии въвеждат нови иновативни услуги в библиотеките, които ги превръщат в привлекателен център за децата и учениците. 7 читалищни библиотеки в община Разград са модернизирани по програма „Глобални библиотеки България”, с изградени информационни центрове, предоставящи иновативен пакет от услуги за посетителите, компютри и достъп до Интернет, онлайн информация, електронно съдържание от местно значение, обучения по компютърна и информационна грамотност. Въвеждането на компютърните услуги провокира интереса на децата към библиотеката. Организират се курсове по компютърна грамотност за подрастващите, обучения, целящи формиране на презентационни умения, работа с интернет, търсене на информация и др. Библиотечно – информационните дейности, организирани в читалищата, съдействат за развитието на интелектуалните, умствени, творчески, креативни и познавателни способности у децата още от най-ранна възраст.

- **Художествено-творческа дейност. Развитие на любителско творчество. Клубно-кръжочна дейност. Дейности за съхраняване на нематериалното културно наследство, насочени към децата и младежите.**

Усилията на читалищните ръководства са насочени в разкриване на форми на работа, даващи възможност за откриване и изява на творческите заложби у децата и младежите чрез участието им в читалищни формации – вокални групи, танцови състави, ансамбли, школи и др. Участниците в любителските художествени състави, идващи напълно доброволно, задоволяват определени свои потребности. Техните художествени изяви на сцената са важна част при формирането на културното пространство в обществото.

Във всяко от читалищата в община Разград се учат и развиват своите заложби множество деца. Насърчаването и стимулирането на творческото многообразие на формите и индивидуалните изпълнители се осъществява чрез участия в конкурси,фестивали и др. културни събития. Особено внимание се отделя за подпомагане обучението и развитието на млади таланти.

Детските формации към читалищата са носители на множество награди от престижни културни събития у нас и в чужбина, но и в същото време допълват облика и успешно се вписват в културния живот на община Разград.

Различните формации, школи, кръжоци и клубове не дават степен на образование, а само предоставят необходимите знания и умения.

- **Осигуряване на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците от страна на Регионална библиотека „Проф. Боян Пенев" в град Разград:**

Едно от предизвикателствата пред младите хора е да опознаят националните, европейските и световни културни традиции и ценности. В това отношение голяма подкрепа им оказва **Регионална библиотека „Проф. Боян Пенев" в град Разград**.

Приоритет на библиотеката в Разград е работата с младите хора, с деца от детските градини и ученици от основните и средните училища в община Разград.

Културната институция съдейства децата и учениците да обогатят естетическата си култура с организиране на срещи с писатели и посещения на гостуващи изложби от ученици.

РБ „Проф. Боян Пенев" стимулира детското творчество и съдейства и за неговото представяне на литературни четения и художествени изложби.

Библиотеката се стреми да включва децата и учениците в редица национални инициативи, които се провеждат в гр. Разград с нейно съдействие, като Национална библиотечна седмица „Библиотеката – място за всеки", „Библиотекар за един ден", „Екскурзии в библиотеката", Маратон на четенето, „Чети с мен, доведи приятел", „Читалня под небето" и др.

Културната институция участва в редица проекти, в които целева група са децата и учениците: проект „Мрежа на европейски младежки антени „Европа 2020", на ЕИЦ-Велико Търново и РБ „Проф. Боян Пенев", с участието на ученици от Младежки екип „Лидер" и доброволци от разградски училища, проект „Мениджър за един ден" и др.

Нова инициатива на библиотеката е Мобилната библиотека, при която част от библиотечните специалисти, като екип отиват на място в класовете на училищата или детските заведения и провеждат уроци по история, етнография, фолклор или гражданско образование. Също така групи от детските градини и учебните заведения посещават Регионалната библиотека и Детския отдел към нея. Включват се в инициативите на библиотеката или провеждат съвместни мероприятия: библиотека с ДГ и библиотека с училища.

РБ „Проф. Боян Пенев" организира и редица дейности през ваканциите на децата и учениците – четения, детски филмотеки, творчески работилници и т.н.

Регионалната библиотека организира съвместни инициативи и мероприятия с други институции при работа с ученици: Регионален исторически музей – Разград, Териториална дирекция „Архиви" – Разград, НЧ „Развитие - 1869", НЧ „Напредък 1901", неправителствени организации и др., като уроци пъ български фолклор, уроци по история и др.

6.1.7. Дейности на спортни клубове в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

В периода 2015/2016 година в община Разград са реализирани редица спортни дейности: Водещите спортни събития от спортния календар на Община Разград са:

- **Международни спортни състезания.**

1. Международен турнир по свободна борба за момчета „Лютфи Ахмедов“.

Провежда се през месец ноември в зала „Лудогорец“, участват отбори от гр. Люкен Валде – Германия, гр. Едирне, гр. Измир и гр. Одрин – Турция и над 20 отбора от България с над 200 участници.

2. Международен турнир по стрелба с лък за купа „Разград“.

Провежда се през месец юни в Национална база „Спортен комплекс стрелба с лък“ Разград. Участват отбори от Кипър, Румъния, Сърбия и Русия и водещи български клубове по стрелба с лък. Турнирът е за възрастите кадети и кадетки и деца до 14 години. Участват над 80 състезатели.

3. Международен турнир по шахмат за купа „Абритус“.

Провежда се през месец август в коферентна зала на хотел „Централ“. Участват шахматисти от Гърция, Турция, Русия и водещи български клубове по шахмат. Турнирът е за всички възрасти. В категорията деца, юноши младша и юноши старша възраст, участниците са над 30.

- **Домакинства на национални състезания.**

1. Национални купи по ориентиране: купа „Абритус“ и купа „Разград“.

Състезанието по ориентиране за купа „Разград” се провежда през месец април в местността „Пчелина“, гр. Разград. През същия месец в Националния археологичен резерват „Абритус“, гр. Разград се провежда състезанието по ориентиране за купа „Абритус“. Двете състезания са за всички възрасти с участието на спортните клубове по ориентиране от България. В категорията момчета и момичета, юноши и девойки до 18 години, участниците са над 150.

2. Национални купи по колоездене на писта; купа „Разград“ и купа „Братя Новакови“.

Провеждат се през месец май и месец юни на Градския колодрум, участват отбори по колоездене на писта от цялата страна. Състезанията са за юноши младша и старша възраст, с над 70 участници.

3. Национално състезание „Лудогорски маратон“.

Състезанието е за бегачи, колоездачи и дуатлонци /колоездене и бягане/. Целта на „Лудогорски маратон“, който се провежда през месец юли в местността „Пчелина“, гр. Разград, е да популяризира дейностите сред природата и екологичното възпитание за всички възрасти в рамките на три дни. В направление деца и юноши участниците са над 200.

- **Финали на ученически игри**

4.1. *Финали по спорта тенис на маса* се проведоха през месец май 2016 г. в зала „Лудогорец“. Участваха 10 училищни отбора от страната във възрастовата група 8 - 10 клас и 10 училищни отбора от страната във възрастовата група 10-12 клас с общо 100 участника.

4.2. *Финали по спорта шахмат* се проведоха през месец май 2016 г. в зала „Лудогорец“. Участваха 10 училищни отбора от страната във възрастовата група 8-10 клас и 10 училищни отбора от страната във възрастовата група 10-12 клас с общо 100 участника.

4.3. *Финали по спорта бадминтон* се проведоха през месец май в зала „Лудогорец“. Участваха 10 училищни отбора от страната във възрастовата група 8-10 клас и 10 училищни отбора от страната във възрастовата група 10-12 клас, с общо 120 участника.

- **Общински ученически игри.**

През месеците февруари и март е старта на Общинските ученически игри в община Разград, които се провеждат, съобразно Правилата за организиране и провеждане на ученическите игри за съответната учебна година, утвърдени от Министерството на образованието и науката и Министерството на младежта и спорта. Ученици от всички общински и държавни училища, общо 15 на територията на община Разград, активно се включват в първия етап на състезанията по спортовете баскетбол, волейбол, футбол, тенис на маса, лека атлетика и шахмат. Училищните отбори са над 75 в три възрастови групи /5-7 клас, 8-10 клас и 11-12 клас/ с около 700 ученици .

Организацията по провеждане на първия етап от ученическите игри се ръководи от Центъра за подкрепа за личностно развитие – Ученическа спортна школа /ЦПЛР-УСШ/ „Руси Бухтев“, гр. Разград.

УСШ „Руси Бухтев“ награждава всички отбори класирали се от първо до трето място в Общинските ученически игри с грамоти и купи, а от 4 до 8 място с грамоти и спортни пособия. През 2016 г. в зонален етап на ученическите игри по спортовете тенис на маса, бадминтон, шахмат, лека атлетика, баскетбол, волейбол и футбол участваха 15 отбора. На финали по спортовете баскетбол, бадминтон, тенис на маса и шахмат са класирани 4 отбора.

- **Състезания, турнири, спортни празници и спортни предизвикателства.**

На територията на община Разград развиват дейността си 26 спортни организации. Водещи сред тях са спортните клубове по футбол, борба, лека атлетика, колоездене, стрелба с лък, баскетбол, бадминтон и шахмат. С бързи темпове се развиват спортовете: бокс, тенис на маса, тенис, волейбол, ориентиране, културизъм, карате-киокушин, вдигане на тежести и автомобилизъм /рали крос/.

В град Разград е изградена добра спортно-материална база, позволяваща развитието на традиционните за града спортове и спорт за всички.

Ежегодно се провеждат следните спортни прояви:

1. ***Лекоатлетически крос „Освобождение“.***

За деня на Разград – 28 януари, по улиците на града се дава старт на масов лекоатлетически крос „Освобождение” за всички възрасти, който се провежда без прекъсване от 1965 година. В категорията деца, момчета и момичета, юноши и девойки до 18 години и младежи до 21 години участниците са над 300.

2. ***Великденски крос.***

От три години се провежда Великденски крос, който няма състезателен характер. Участници в кроса са без ограничение на възрастта, това са семейства, младежи, ученици, студенти, както и гости на града, завърнали се в родния си град за празничните дни, които пробягват или преодоляват с различна интензивност разстояния по пешеходната зона в централната част. Участват над 150 участници, от които близо 90 са ученици и студенти.

3. ***Лекоатлетически крос „Златна есен“.***

Провежда се в началото на месец ноември по алеите на Градския парк, участват над 150 ученици от разградските училища, разпределени в пет възрастови групи. За победителите във възрастовите групи се осигуряват медали и предметни награди.

4. ***Благотворителен турнир по футбол за деца.***

Провежда се ежегодно през месец октомври в спортна зала на ОУ „Васил Левски“. Турнирът е по футбол на малки врати, като обхваща над 100 деца в 10 отбора от социални заведения на Северна България от Комплекс от центрове за настаняване от семеен тип за деца и младежи без увреждане, Помощни училища-интернати, Възпитателни училища-интернати и SOS – детски селища.

5. Волейболна лига за ученици.

Провежда се за Деня на Разград – 28 януари в спортна зала на ОУ „Васил Левски“, участват 14 училищни отбора, разпределени в три възрастови групи /девойки 7- 12 клас, юноши 7 – 10 клас, юноши 11 – 12 клас/.

6. Световен ден на ходенето.

Спортното събитие се провежда в средата на месец октомври в Градския парк, където се маркират и обозначават три маршрута с различна дължина. Всеки участник може да преодолее, чрез ходене, един или повече маршрути по отделно, комбинирано или по етапно в зависимост от своето функционално състояние, самочувствие и желание за двигателна активност. Един от маршрутите е съобразен и с възможностите на хора с намалена двигателна активност. В началото и края на всеки маршрут са изградени пунктове, където специализирани лица измерват кръвно налягане и пулсова честота. Разиграва се томбола с предметни награди между повече от 250 участници.

7. Световен ден на предизвикателството.

Спортния празник се провежда в средата на месец май и се свързва с Деня на българския спорт – 17 май. Открива се с кратка програма с индивидуални изпълнения и демонстрации на отличили се деца от национални музикални конкурси и от държавни спортни състезания. Участниците са над 350 от пет възрастови групи /8-11 години, 12-14 години, 16-19 години, 20-35 години и над 35 години/. На всеки участник се дава личен регистрационен талон за участие в седем предизвикателства. След преодоляване на предизвикателствата, със заверения талон се участва в томбола според събраните точки. Разиграват се над 100 предметни награди в т.ч. и два атрактивни велосипеда.

8. Спортен празник „Плувно лято“.

Провежда се в началото на месец юли на басейн „Мимоза“, гр. Разград. Спортният празник е естествен завършък на обучителната работа на групите „Научи се да плуваш“. Празникът се открива с демонстрации по водно спасяване, оказване на първа долекарска помощ и демонстрации на упражнения за начално обучение. Участниците са над 100, които се включват в забавни игри във водата и състезания по дисциплините свободен стил, бруст, гръб и смесена щафета.

9. Спортна надпревара по бадминтон и баскетбол „Общуваме толерантно, играем честно“.

Спортното събитие се провежда в средата на месец октомври в зала „Лудогорец“. Организатор е местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни към Община Разград със съдействието на ЦПЛР – УСШ „Руси Бухтев“. В надпреварата се включват над 220 участници от 3 до 11 клас, като всеки участник получава фланелка с девиза на проявата „Общуваме толерантно, играем честно“, а първенците в отделните възрасти – медали, отборни купи и предметни награди.

Община Разград подпомага с финансови средства спортните организации за подготовка и участие на местни спортисти и отбори в първенствата от Държавния и Международния спортен календар на съответната Българска спортна федерация, както и за организиране и финансово обезпечаване на общински спортни прояви, състезания и спортни празници, спортни прояви за групите за здраве и за хора с намалена двигателна мобилност и в неравностойно социално положение. В Община Разград е разработена Наредба №25 за условията и реда за финансиране и подпомагане на спортните организации в община Разград, приета от Общински съвет Разград с Решение №55 по Протокол № 6/29.02.2016 година. С тази наредба се определят условията, реда и критериите за финансово подпомагане на спортните организации, както и реда за получаване на финансови средства за подпомагане дейността на спортните организации и реда на тяхното отчитане и доказване на целесъобразността на тяхното разходване. Средствата се осигуряват от бюджета на Община Разград в дейност спортни бази и спорт за всички.

Пет процента от общата субсидия за подпомагане дейността на спортните организации се заделя за резерв, който се разходва с решение на ПК за младежта, спорта и туризма на Общински съвет, за парични награди на спортисти за постигнати високи постижения и резултати през годината в направление детско-юношески спорт.

6.1.8. Осигуряване на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците от страна на Общински съвет по наркотични вещества (ОБСНВ) и Превантивно-информационен център (ПИЦ):

Към Община Разград функционират **Общински съвет по наркотични вещества (ОБСНВ) и Превантивно-информационен център (ПИЦ).**

ОБСНВ е държавно-делегирана дейност към Община Разград, съгласно Закона за контрол върху наркотичните вещества и прекурсорите.

ОБСНВ разработва, приема и координира общински програми за борба срещу разпространението, употребата и злоупотребата с наркотични вещества и има своята роля и отговорност за изпълнението на Националната стратегия и плана за действие към нея на местно равнище. Обединява усилията на институциите и неправителствените организации, при разработване и прилагане на превантивни програми срещу употребата на наркотици.

ПИЦ събира, съхранява и анализира информация на общинско ниво, необходима за осъществяването, координирането и оценяването на програмите за борба срещу употребата и злоупотребата с наркотични вещества.

Дейността на ПИЦ е насочена към всички млади хора на територията на общината в училищна възраст. ПИЦ разработва програми за превенция на употребата на наркотични вещества;организира лекции,семинари и дискусии по тези теми с ученици, учители, родители, педагогически съветници и медицински специалисти от училищата; осъществява консултативна дейност с деца/младежи в риск и техните родители; провежда социологически проучвания; поддържа информационна система и база данни; изработва и издава информационни материали за проблемите, свързани с употребата на наркотични вещества – листовки, брошури, плакати и други; организира различни младежки инициативи с превантивна насоченост – конкурси, концерти, спектакли, спортни състезания; осъществява промоция на здравословен начин на живот.

Целта на Общинския съвет по наркотични вещества и Превантивно- информационния център към него е да насочат усилията си към осъществяване на превантивни дейности сред учащите се в община Разград. Работата на ОБСНВ и ПИЦ е насочена към реализиране на образователни кампании и изработване на информационни материали, целящи разясняването на видовете психоактивни вещества, вредата и последиците от тяхната употреба. Целта на тези кампании е не само да се повиши информираността на учениците за въздействието на наркотичните вещества, но и да се моделира тяхното здравословно поведение за в бъдеще.

През 2014 г. Община Разград прие Общинска програма за борба с наркотиците 2014-2018 г. с Решение № 578/27.05.2014 г. на Общински съвет Разград. Програмата е в няколко направления:

I. Превенция и обучение: целта е да се намали употребата на наркотици и свързаните с нея здравни и социални рискове и щети на индивида, семейството и обществото, както и рисковете фактори за нейното развитие, чрез прилагане на добри практики в обучителните и превантивни програми.

II. Информация и оценка: целта е да се осигури на институции, организации, медии и общността обективна, надеждна и сравнима информация по отношение на наркотиците, наркоманиите и техните последици.

III. Управление и координация: целта е осигуряване на ефективно управление и координация на местната политика по превенция на употребата на наркотични вещества, алкохол и тютюневи изделия в съответствие с политиката на Община Разград в областта на употребата и злоупотребата с психоактивни вещества.

Във връзка с реализиране на дейностите, заложени в програмата по график са обхванати учениците от 2 до 12 клас от училищата в община Разград.

6.2.ОБЩИНА ИСПЕРИХ

6.2.1. Дейности на учебните заведения и общинска администрация в подкрепа на личностното развитие на децата и учениците.

Децата и учениците в община Исперих използват получават следните видове обща подкрепа за личностно развитие по смисъла на чл. 178, ал.1 от ЗПУО:

• **екипна работа между учителите** – основно организационно средство за интелектуално, емоционално, социално, морално и физическо развитие на децата;

• **допълнително обучение по учебни предмети при условията на закона** – осигуряване условия за допълнително обучение на учениците съобразно индивидуалните им интереси и потребности с цел развиване на способностите им, инициативността и предприемчивостта им; често се осъществява благодарение на одобрени проекти към МОН;

• **допълнителни модули за деца, които не владеят български език** – поради наличието на деца билингви, основен приоритет в работата на педагозите е осигуряването на допълнително обучение за усвояването на българския книжовен език с цел подпомагане на образователната интеграция (Глава втора от ЗПУО);

• **консултации по учебни предмети**;

• **занимания по интереси** – осигурени са допълнителни дейности в градските детски градини и училища: изучаване на английски и руски език, балетно изкуство и др.;

• **библиотечно-информационно обслужване** – необходимо е осъвременяване на библиотечно-информационното обслужване с цел то да стане привлекателно и желано място от учениците;

• **грижа за здравето** – осигурява се въз основа на информация от родителя за здравословното състояние на детето/ученика и за проведени медицински изследвания и консултации;

• **поощряване с морални и материални награди** – при постигнати добри постижения в обучението, в заниманията по интереси и за участие в конкурси и състезания;

• **дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение** – провеждат се тренинги с родители, ролеви игри с децата за разпознаване и овладяване на различните емоции, усвояване на определен модел на поведение и др.;

• **ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения** – осигуряване на консултации и допълнително обучение по учебни предмети при условията на ЗПУО;

• **логопедична работа** – при установяване на необходимост.

6.2.2. Дейности на Центрове за подкрепа на личностното развитие на децата и учениците

В община Исперих няма Центрове за подкрепа на личностното развитие на децата и учениците. Подпомагането на интегрираното обучение и възпитание на деца и ученици със специални образователни потребности се осъществява от Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование в гр. Разград.

6.2.3. Социални услуги в подкрепа на личностното развитие на децата и учениците

6.2.3.1. Дневен център за деца и/или възрастни с увреждания (ДЦДВУ), гр. Исперих. На територията на община Исперих функционира Дневен център за деца и/или възрастни с увреждания. Към 31.10.2016 г. услугата се ползва от 40 заболявания, удостоверени с ТЕЛК решение. Пред Центъра има изградена рампа за придвижване с инвалидни колички, както и пригодено място за извеждане на разходка. На потребителите с тежки физически увреждания е осигурен специализиран транспорт – извозване от дома до Центъра и обратно. Предлага се междинна закуска и обяд на потребителите с целодневен престой. Центърът предлага комплекс от социални услуги: назначен е екип от специалисти – рехабилитатор, трудотерапевт, логопед, психолог, педагог, медицинско лице, социален работник, възпитатели, детегледачки. Специалистите работят комплексно за възстановяване на изгубени социални умения, придобиване на трудови и битови умения, оказват консултативна помощ и подкрепа на семействата с цел ограничаване на социалната изолация и интегрирането им в обществото.

6.2.3.2. Център за обществена подкрепа към КСУДС „Лудогорие“, гр. Исперих – Центърът за обществена подкрепа предлага комплекс от социални услуги за деца в риск и техните семейства.

Основните цели на работа са превенция от отпадане на децата от училище: децата получават съдействие за получаване на образование, за развиване на творческите способности; децата със СОП се включват в групови дейности, оказва им се помощ да се впишат в социалната среда; провеждат се информационни срещи и обучения за деца, родители и учители по теми, свързани с проблемното поведение и неговото коригиране и др.; прави се оценка на риска; оценка на родителския капацитет; оказва се психологическа и педагогическа подкрепа на деца, жертви на насилие, работи се активно с деца с агресивно поведение.

Капацитетът на центъра за обществена подкрепа е 40 места. Към месец октомври 2016 г. социалните работници работят по 50 случая на деца, от които 19 са момичета, а 31 – момчета.

6.2.4. Дейности на читалища и спортни клубове в подкрепа на личностното развитие на децата и учениците

6.2.4.1. Читалища

В читалище „Съзнание 1891“, гр. Исперих се предоставя възможност на децата и учениците да развиват своите интереси в областта на танците, музиката, театралното и изобразително изкуство. Към читалището дейност развиват:

- две школи по пиано;
- група за народни танци;
- школа за свободни танци;
- танцова школа „Форте“;
- група за народни песни „Детелина“;
- вокална група „Теменуга“;
- творческа трупа „Веселяци“;
- кръжок „Изобразително изкуство“;
- кръжок „Бит и традиция“.

6.2.4.2. Спортни клубове

Спортни клубове на територията на общината:

- спортен клуб „Борба и сумо“;
- спортен клуб по вдигане на тежести;
- коло-клуб „Димитровец“;
- волейболен клуб „Хан Аспарух“;
- спортен клуб „Херкулес“ – силов трибой;
- баскетболен клуб „Ахинора“;
- футболни клубове в гр. Исперих, с. Тодорово, с. Подайва, с. Лъвино, с. Йонково.

6.2.5. Работа по проекти като част от общата и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците

Детските градини и училищата на територията на община Исперих реализират възможностите за участие в национални и европейски проекти и програми, повечето от които са с цел намаляване на неравенството и социалното изключване на уязвимите групи в общината.

На 30.04.2016 г. приключи изпълнението на **Проект „BG06-218 „Превенция и реинтеграция на деца в риск“** по Програма BG06 „Деца и младежи в риск“. Основна цел на проекта беше по-добра подготовка за училище за деца в уязвимо положение, по-добри социални умения на децата на възраст между 3 и 6 години и по-добри езикови умения при деца, говорещи различен от българския език. В проекта бяха обхванати деца от местната общност, деца в риск, представители на социално слабите, включително ромската етническа група, изложени повече от останалите на риск от социално изключване и бедност, деца, живеещи в малки и отдалечени населени места. Дейностите по проекта стартираха в осем детски градини на територията на община Исперих и бяха включени 19 педагози от осемте детски градини, двама ромски образователни медиатори, психолог и логопед, които активно участваха в изпълнението на проектните дейности.

През учебната 2015-2016 година детски градини бяха включени в **проект „Готови за училище“**. По проекта се покриваха такси за детска градина за семейства от уязвими общности с деца от 3 до 6-годишна възраст, с цел увеличаване на записването и посещаемостта на децата в детските градини, подобряване на познавателните и социални умения, повишаване на тяхната училищна готовност, което да доведе до увеличаване шансовете им за по-добро образование и по-добри работни места в бъдеще.

Във всички училища на територията на общината учениците са включени в групи за извънкласни дейности по проект BG05M2OP001-2.004-0004 „Развитие на способностите на учениците и повишаване на мотивацията им за учене чрез дейности, развиващи специфични знания, умения и компетентности (**Твоят час**)“ – фаза 1, финансиран от Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове.

ОУ „Христо Ботев“, гр. Исперих работи по проект **„I know my responsibilities (Знам отговорностите си)”**, чиято цел е да се подчертае чувството за отговорност на учениците чрез използване на педагогически практики.

ОУ „Христо Ботев” гр. Исперих е партньор на Община Исперих по проект **„Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства в община Исперих”**, съфинансиран от Европейския съюз. Целта на проекта е привличане и задържане на учениците в училище през учебната година чрез желанието им да практикуват любими спортове и чрез включването им в допълнителни извънучилищни занимания.

„Училищен плод“ – основната цел, която е заложена в прилагането на схема „Училищен плод”, е грижата за здравето на децата, а именно да се увеличи делът на плодовете и зеленчуците в храненето на децата, особено във възрастта, когато се оформят хранителните им навици.

„Училищно мляко“ – схемата се прилага с цел да се насърчат здравословни хранителни навици още в най-ранна възраст.

6.3.ОБЩИНА КУБРАТ

6.3.1. Дейности на учебните заведения и общинска администрация в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците

Дейности от общата подкрепа за личностно развитие по чл. 178, ал. 1 на ЗПУО, с които не всички училищата могат самостоятелно да се справят и изискват общинско координиране са:

- кариерно ориентиране на учениците;
- грижа за здравето;
- поощряване с морални и материални награди;
- дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение;
- ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения;
- логопедична работа.

Във всички детски градини и училища на територията на община Кубрат функционират здравни кабинети, които са ремонтирани, обзаведени с медицински мебели и инструменти, осигурени с медикаменти и превързочни материали. За здравето на децата и учениците се грижат медицински специалисти.

6.3.2. Дейности на Центрове за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

6.3.2.1. ЦПЛР – ОДК Кубрат

ЦПЛР – ОДК Кубрат е структура към Община Кубрат, която работи за осмисляне на свободното време на децата, учениците и младежите от общината в направленията:

- Научно-познавателно;
- Приложно-техническо;
- Изкуство;
- Организиране на различни детски и младежки инициативи.

ЦПЛР – ОДК Кубрат е средище за цялостно личностно развитие и творческо израстване на децата в областта на изкуствата и спорта. Основни приоритети в работата на Центъра са:

- свободен избор и достъп на вида, формата и начина на реализация на децата и учениците;
- удовлетворяване интересите и потребностите на децата в свободното им време;
- стимулиране творческата изява на децата чрез организиране на конкурси, състезания, изложби, концерти, спектакли, експедиции, игри и други дейности, в които детето се включва, водено от вътрешно убеждение и интереси;
- създаване на условия за участия в общински, областни, национални и международни конкурси, състезания, олимпиади и фестивали.

Организационните форми на работа са динамични и отворени със свободен достъп и избор.

В Центъра се обучават и подготвят повече от 186 деца в различни дейности, които се актуализират всяка година, съобразявайки се с желанията на родители и деца. Дейностите на Центъра са следните:

1. Област „Науки и технологии“:

1.1. Профил „Природо-математически”:

- Кръжок „Менделеев”.

1.2. Профил „Хуманитарно- обществен“:

- Кръжок „Играем и учим заедно”;
- Кръжок „Да направим ученето забавно” .

2. Област „Изкуства“:

2.1. Профил „Театрално изкуство“:

- Drama in education;
- Кръжок „Арлекин”.

2.2. Профил „Музикално и танцово изкуство“:

- МТГ(музикално-танцова група) „Сладуранчета”.

2.3. Профил „Изобразително и приложно изкуство”:

- Ателие „Свещичка”;
- Кръжок „Многознайко”.

3. Област „Спорт“:

3.1. Профил „Колективни спортове“ – хандбал;

3.2. Профил „Индивидуални спортове” – тенис на маса;

3.3. Профил „Игри” – подвижни и забавни игри;

3.4. Профил „Отдих и туризъм” – клуб „Лятно слънце”.

6.3.2.2. ЦПЛР – УО „М. Горки“ Кубрат

ЦПЛР – УО „М. Горки“, гр. Кубрат работи с постоянно действащи групи през учебната година. В тях се организира образователно възпитателния процес, който включва самоподготовка, занимания по интереси и физическа активност. Групите по интереси се сформират въз основа на желанията и интересите на учениците и работят в следните направления:

- изграждане на комуникативни умения и социално интегриране;
- овладяване на книжовния език;
- опознаване на родния край и Родината.

Дейността на центъра е насочена към ученици, които са от селата. Те не могат да пътуват ежедневно и ползват услугите на центъра.

6.3.3. Социални услуги в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

6.3.3.1 Център за обществена подкрепа, гр. Кубрат

Кадрови ресурси: Управител, социален работник, двама психолози, логопед и педагог.

Финансиране: Държавно делегирана дейност.

Капацитет и заетост: Към настоящия момент заетостта в ЦОП-Кубрат е 25 деца от капацитет 30 броя. Осем от децата са със самозаявка за логопедична подкрепа и пет деца – за психологична и логопедична подкрепа. Седемнадесет от децата са с направления, издадени от ОЗД Кубрат и са за педагого-психологична подкрепа, където успоредно с децата, се работи и с родителите за повишаване на родителските умения и знания.

Целева група:

Социални услуги в подкрепа за личностното развитие на децата и учениците:

В ЦОП могат да получават услуги:

- Деца от 0 до 18 години в риск:

- жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унизително отношение или наказание в или извън семейството му;

- за които съществува опасност от увреждане на тяхното физическо, психическо, нравствено, интелектуално и социално развитие;

- с увреждане;

- необхванати от образователната система, в риск от отпадане или отпаднали от училище и техните семейства

- Деца от 0 до 18 години и техните семейства от общността, към които са насочени дейностите по първична превенция, както и различни информационни кампании;
- Деца и младежи в специализирани институции или услуги от резидентен тип;
- Младежи, напускащи специализирани институции или услуги от резидентен тип;
- Бременни жени, родители/ законни представители на дете в риск, за които ОЗД/Д"СП" е преценил, че имат нужда от специфична подкрепа или съдействие;
- Кандидати за или вече одобрени приемни семейства;
- Кандидати за или вече одобрени осиновители.

Услугите се предоставят на клиенти с направление от ОЗД или чрез доброволна заявка от клиента.

Дейности и услуги:

В ЦОП – Кубрат се предоставят следните услуги:

- Услуги по превенция на изоставянето на деца и настаняването им в специализирани институции;
- Услуги, подпомагащи работата по реинтеграция на деца, настанени в институции;
- Подготовка в умения за самостоятелен живот и подкрепа за успешна социална интеграция и професионална реализация на деца и младежи от специализирани институции и услуги от резидентен тип;
- Подкрепа на деца – жертви на насилие, и техните семейства;
- Социално-педагогическо консултиране на деца с поведенчески проблеми и техните семейства;
- Превенция на отпадането от училище. Работа с деца, отпаднали или в риск от отпадане от училище, и техните семейства;
- Подкрепа и консултиране на семейства от общността;
- Мобилна социална работа /услуги по осигуряване на достъп до социални ресурси/;
- Услуги по превенция на рисково поведение на деца и младежи от общността;
- Провеждане на кампании;
- Приемна грижа;
- Социални услуги в подкрепа на осиновяването.

6.3.3.2. Проект „Предоставяне на интегрирани социални услуги, за деца и родители от уязвими групи от Община Кубрат от нула да седем години”. В него е предвидено да се включат около триста семейства.

6.3.4. Дейности на читалища и спортни клубове в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

В община Кубрат функционират петнадесет читалища, които предоставят възможност на децата и младите хора да развиват своите интереси, способности и талант в самодейното танцово и музикално изкуство. Разнообразни форми на работа предлагат и читалищните библиотеки.

На територията на общината функционират и три спортни клуба – по хандбал, футбол и борба, в които активно спортуват над 200 деца и ученици.

Децата имат занимания минимум три пъти в седмицата и участват в проявите от регионалния и национален спортен календар на съответната федерация.

6.4. ОБЩИНА ЗАВЕТ

6.4.1. Дейности на учебните заведения и общинска администрация в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

В община Завет се осъществяват основните дейности от общата подкрепа за личностно развитие по чл. 178, ал. 1 на ЗПУО.

6.4.2. Дейности на Центрове за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

В община Завет няма Центрове за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците. Подпомагането на интегрираното обучение и възпитание на деца и ученици със специални образователни потребности се осъществява от Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование в гр. Разград.

6.4.3. Дейности на неправителствени организации, читалища и спортни клубове в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

Учебните заведения на територията на община Завет в лицето на Асоциация „Интегро", намират изключително добър партньор.

ДГ „Слънчо" има спечелен проект в партньорство с Асоциация „Интегро", спечелен проект по ПУДООС на стойност 5000 лева.

Читалищата в общината са 7 на брой към всички имат изградени кръжоци и клубове, като по този начин те ангажират нашите деца в свободното им време. Ансамбълът към НЧ „Развитие", гр. Завет дава възможност нашите деца да обиколят съседните ни държави по време на техните турнета.

Учениците трениращи в спортния клуб по борба жънат изключително големи успехи.

Спортните отбори по футбол ангажират вниманието на младежите до 18 годишна възраст. В град Завет за желаещите да практикуват спорт са създадени условия за тренировки както на открито така и на закрито. Това е възможно благодарение на модерната спортна зала позволяваща да се практикуват различни спортни дисциплини, като – волейбол, хандбал, баскетбол, бокс , борба и др.

6.5. ОБЩИНА ЛОЗНИЦА

6.5.1. Дейности на учебните заведения и общинска администрация в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

По данни на директорите на общинската училищна мрежа учителите използват в своята пряка работа различни видове обща подкрепа за личностно развитие, по смисъла на чл. 178, ал. 1 от ЗПУО. Най-често педагозите провеждат консултации по учебни предмети, също така осъществяват такива и извън редовните учебни часова. Разчитат на екипната работа между учителите и други педагогически специалисти, поощряват с морални и материални награди учениците, което е важен момент от учебно-възпитателния процес.

Осъществяват се дейности по грижа за здравето и дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение на учениците. Партньорството с родителите е основата на дейността по превенция на тормоза и насилието.

По отношение на кариерното ориентиране на учениците в училищата се организират консултации с тях при прехода от една образователна степен към друга, както и при прехода от образование към заетост.

По мнение на родители, дейностите по интереси, които Център за подкрепа за личностно развитие – ОДК предлага, отговарят на индивидуалните потребности на децата и учениците, но не напълно. Очакванията на учениците в резултат на заниманията им извън училище са преди всичко да общуват с ученици със сходни интереси, да участват в състезания, турнета, изложби и да развиват своите умения.

Грижа за здравето се осигурява от гарантиране на достъп на децата и учениците до медицинско обслужване и програми за здравно образование и здравословен начин на живот. Здравето на децата и учениците се наблюдава от 8 медицински специалисти, работещи в разкритите здравни кабинети в детските градини и училища.

Единственото училище, което осигурява общежитие за своите възпитаници, е ПГ по ВМЗ, гр. Лозница. През учебната 2015/2016 г., по програма „Топъл обяд“, към училището е открита трапезария, която обхваща част от социално слабите ученици и подпомага тяхното изхранване и нормалното им физическо развитие. Тенденцията е предлагането на храна да продължи и през следващата година. Училищата разполагат и предлагат библиотечно-информационно обслужване. В детската градина и нейните филиали общата подкрепа е насочена към ранно разпознаване на рискове в развитието на детето, които могат да създадат предпоставки за трудности в ученето му в училище. Дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение се реализират с Местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни. Създадена е практика Местната комисия да работи в тясно сътрудничество с ръководствата и педагогическите съвети на училищата в община Лозница, с оглед ранно предотвратяване на девиантно поведение у подрастващите.

Логопедична работа през учебната 2015/2016 г. се осъществява от квалифициран логопед, който работи с една група деца от предучилищна и начална училищна възраст.

6.5.2. Дейности на Центрове за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

Към общината има едно извънучилищно педагогическо учреждение – Център за подкрепа за личностно развитие – ОДК. Целта на центъра е развитие на интересите, компетентностите и изявите в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта.

Кадрови ресурси: В ЦПЛР-ОДК, гр. Лозница броят на педагогическия персонал е 12, а на непедагогическия – 1. Незаети щатове няма.

ЦПЛР-ОДК, гр. Лозница реализира вътрешно-квалификациона дейности за обмен на педагогически практики.

Материална база: ЦПЛР-ОДК разполага с двуетажна сграда, която през 2015 г. по проект е изцяло отремонтирана. На първия етаж има зала за масови мероприятия, два кабинета, складово помещение и санитарни помещения с душ кабини. На втория етаж са кабинетите за дейности по интереси – 4 бр., репетиционна зала, административен корпус – 2 стаи, склад и санитарни помещения. Фоайето е голямо с модерно осветление и е подходящо за изложби.

Финансиране: Всички училища от общината са на делегирани бюджети. Общината финансира от местни приходи ОДК и Детската градина с филиалите му. За учебната 2015/2016г. държавната субсидия на ОДК по натрупани показатели е в размер на 6 000 лв. Допълнителни приходи организацията си допринася по проекти към ЦОИДУЕМ и други финансиращи организации.

Извършвани дейности:

Дейности за осъществяване на обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците: Приоритет на ЦПЛР-ОДК, гр. Лозница е да работи с талантливи и даровити деца в свободното им от учебни занятия време в областта на науката, изкуството и спорта. В дейността на ЦПЛР-ОДК през учебната 2015/2016 г. се включени 240 ученици.

ЦПЛР-ОДК организира театрални и танцови спектакли, спортни състезания

Дейности за осъществяване на допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и учениците: С решение на Общински съвет, съобразно чл. 4, ал. 1 дейността на ОДК е разширена с дейности по извършване на диагностична, рехабилитационна и корекционна работа с деца и ученици.

Външни фактори:

Работата с родители на деца и ученици в ЦПЛР-ОДК, гр. Лозница включва:

- Предоставяне на актуална информация за дейностите на ЦПЛР-ОДК на родителската общност от педагозите по учебни групи с рекламни плакати, дипляни, табла, информация по електронни медии.
- Предоставяне на информация за постиженията на децата и постиженията на клуба по интереси от педагозите по учебни предмети, на организирани открити занимания, изложби, спектакли, спортни състезания, участия в събори, фестивали и др. мероприятия.

Към ЦПЛР-ОДК няма създадено настоятелство.

ЦПЛР-ОДК има изградени партньорски отношения със спортен клуб по борба „Кубадън“ и много неправителствени организации и културни организации. Част от дейностите по селата се осъществяват в читалищата .

ЦПЛР-ОДК си взаимодейства с училищата в общината, детските градини, читалищата, РУО – Разград, Община Лозница, с местните медии за отразяване постиженията на децата и учениците.

6.5.3. Социални услуги в подкрепа на личностното развитие на учениците и децата

В град Лозница фукционира Център за социална рехаилитация и интеграция.

6.5.4. Дейности на неправителствени организации, читалища и спортни клубове в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

Активна дейност в подрепа на личностното развитие на децата и учениците развиват читалищата, спортен клуб по борба „Кубадън“ и неправителствени организации.

6.6. ОБЩИНА САМУИЛ

6.6.1. Дейности на учебните заведения и общинска администрация в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

Дейности от общата подкрепа за личностно развитие по чл. 178, ал. 1 на ЗПУО, с които не всички училища могат самостоятелно да се справят и изискват общинско координиране са:

- **грижа за здравето:** здравето на децата и учениците се наблюдава от 7 медицински специалисти, работещи в здравни кабинети в детските градини и в училищата.
- **логопедична работа** през 2015/2016 г. се осъществяваше от логопеди от РЦПППО – Разград и логопед от центъра по проект „Детство без граници“.
- **поощряване с морални и материални награди:** този вид подкрепа и досега се използва широко от училищните ръководства и от община Самуил. Община Самуил стимулира и подкрепя морално и материално творческите изяви на даровити деца, участвали в общински, национални и международни конкурси, състезания и олимпиади.

В СОУ „Св. Св. Кирил и Методий“, с. Самуил, ежегодно се награждават 10-те най-изявени спортисти и 10-те най-изявени ученици с цел поощряване и повишаване мотивацията за участие в образователния процес, олимпиади, състезания и спортни изяви. На страниците на училищен вестник “Кръгозор“ се дава възможност на учениците да развиват своите заложби в областта на писането на есета, статии, репортажи, както и да публикуват свои рисунки и фотографии.

В ОУ „Христо Ботев“, с. Владимировци също ежегодно се награждават с плакети и материални награди 10-те най-изявени ученици и спортисти в училище.

- **ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения:** в учебните заведения в община Самуил има утвърдени методически инструменти, които ще бъдат в помощ на учителите и специалистите, както и програми за превенция и развитие на езикови, когнитивни, емоционални и социални компетентности на децата от най-ранна възраст.
- **дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение:** дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение реализира **Местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни**. Създадена е практика Местната комисия да работи в тясно сътрудничество с ръководствата и педагогическия състав на училищата от община Самуил, с оглед ранно предотвратяване на девиантно поведение сред подрастващите.

Основно работата в училищата се осъществява от обществените възпитатели към Комисията. За всяко от четирите училища в община Самуил е определен конкретен обществен възпитател, който поддържа близък контакт с определен от ръководството представител на училището (обикновено това е педагогическият съветник или председателят на Училищната комисия за превенция на противообществените прояви) и набира информация за ученици с девиантно и/или агресивно поведение и проблеми с общуването, деца, предразположени към противообществени прояви и деца, живеещи в рискова среда.

Обществеият възпитател още съдейства за корекция на асоциално/рисково поведение, работи с деца, които са в рискова семейна или приятелска среда или са застрашени от отпадане от училище, оказва при нужда социална или възпитателна подкрепа.

Превантивната си дейност Комисията извършва в две основни направления: от една страна организиране на масови мероприятия за ангажиране на свободното време, представяне на положителни модели за поведение и личностно развитие на децата и младежите и от друга – пряка консултативно-възпитателна работа с децата под формата на индивидуални и/или групови консултации, тренинги и беседи.

Съществуващите в училищата на територията на община Самуил форми на извънкласна или извънучилищна дейност отговарят, но не напълно на потребностите на учениците. През учебната 2015/2016 год. са включени 226 деца в 10 групи.

Според учителите трудностите, които срещат учениците при избора на извънучилищни дейности по интереси през свободното си време са свързани с липсата на достатъчно свободно време; липсата на мотивация и с големия обем на учебния материал.

6.6.2. Дейности на Центрове за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

В община Самуил няма Центрове за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците. Подпомагането на интегрираното обучение и възпитание на деца и ученици със специални образователни потребности се осъществява от Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование в гр. Разград. Регионалният център осъществява методическа, координационна, квалификационна и консултативна дейност чрез своите специалисти – ресурсни учители, психолози, логопеди в детските градини и училищата.

6.6.3. Социални услуги в подкрепа на личностното развитие на децата и учениците

Съгласно чл. 198, ал. 2, ал. 3 и ал. 4 на Закона за предучилищното и училищното образование, Кметът на общината след решение на Общинския съвет може да възложи предоставянето на дейности за личностно развитие на лица по чл. 18, ал. 2 и 3 от Закона за социално подпомагане, получили лиценз за предоставяне на социални услуги за деца по реда на Закона за закрила на детето. Към настоящия момент на територията на община Самуил функционират две социални услуги за лица и деца, извършващи дейности, които се съдържат в чл. 49, ал. 1, т. 3, 5 и 6 от ЗПУО, както следва:

Център за обществена подкрепа, с. Самуил

Центърът за обществена подкрепа предлага комплекс от социални услуги за деца в риск и техните семейства. Основни цели и принципи на работа са гарантиране на най-добрия интерес на детето, подпомагане на детето за вписването му в социалната среда, предоставяне на възможност за пълноценното развитие потенциала на децата, съобразно техните потребности и възможности, информиране и насочване към други социални услуги в общността, предоставяне на услуги, подкрепящи семействата на децата в риск, повишаване на родителския капацитет, насърчаване на отговорно родителстване и др. Дейностите на Центъра са насочени към следните целеви групи: деца, жертви на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унизително отношение или наказание в или извън семейството им; деца, за които съществува опасност от увреждане на тяхното физическо, психическо, нравствено, интелектуално и социално развитие, деца с увреждания, деца, необхванати от образователната система, в риск от отпадане или отпаднали от училище, както и семействата на тези деца.

Център за социална интеграция и рехабилитация за деца и лица с увреждания, с. Владимировци

Услугите на Центъра са фокусирани върху потребностите на следните целеви групи: деца и възрастни с физически увреждания, деца и възрастни с интелектуална недостатъчност, деца и възрастни с комбинирани нарушения, самотно живеещи възрастни хора, деца и лица с различни видове увреждания, емоционално-поведенчески проблеми и девиантно поведение, нарушения в развитието. Център за социална рехабилитация и интеграция предоставя комплекс от социални услуги, свързани с извършване на разнообразни консултативни, терапевтични и рехабилитационни дейности, логопедична и психологична терапия, социално-правни консултации, обучение и ориентиране, изготвяне и осъществяване на индивидуални програми за социално включване.

Център по проект „Детство без граници“, с. Самуил

Предоставят се услуги за подкрепа на деца в ранна детска възраст и техните семейства за подобряване на достъпа до здравна грижа, формиране на родителски умения, подобряване на семейната среда, повишаване на училищната готовност на децата за включване в образователната система, както и предотвратяване на настаняването на деца в специализирани институции. Чрез подобряване на готовността на децата за включване в образователната система и подкрепата за формиране на родителски умения сред уязвимите групи родители, се цели да се ограничи и предаването на бедността между поколенията.

6.6.4. Дейности на читалища и спортни клубове в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

На територията на община Самуил с деца и ученици (извън организираните форми в училищата) по посочените направления работят още 3 спортни клуба и 14 читалища.

Дейности на неправителствени организации, читалища, спортни клубове в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците. **СОУ „Св. Св. Кирил и Методий“ с. Самуил** има съвместна дейност със Спортен клуб по борба „Шампиони” – Самуил. Участия и класиране в Областен турнир по свободна борба гр. Лозница, отборно класиране на II място, индивидуални класирания: четири I места и три II места; ДЛОШ по свободна борба момичета (кадетки и девойки) в гр. Сливен: две III места и две V места.

- **Съвместна дейност с народно читалище „Христо Ботев”, с. Самуил**, читалището осигурява хореограф за танцова група V-XI клас, които имат участия в общински и училищни мероприятия.
- **Съвместна дейност с народно читалище** „**Иван Вазов-1918 г.”, с. Владимировци,** читалището осигурява хореограф за танцова група на деца и ученици от с. Владимировци.
- **Съвместна дейност с народно читалище „Бъдещност-1930”, с. Ножарово,** читалището осигурява хореограф за танцова група на деца и ученици от с. Ножарово.

6.7. ОБЩИНА ЦАР КАЛОЯН

6.7.1. Описание на наличните форми на обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

Подкрепата се изразява в следното:

- **Консултации по учебни предмети:** учителите познават и използват в пряката си работа различни видове обща подкрепа, като най-често провеждат консултации по учебни предмети. Със Заповеди на директорите на учебните заведения е утвърден График за консултации с учениците. Учителите използват оптимално тези часове, с цел подпомагане на изоставащите ученици. Някои преподаватели организират допълнителни консултации по учебни предмети извън редовните учебни часове.
- **Кариерно ориентиране на учениците:** утвърден е План за професионалното ориентиране на учениците. Класните ръководители на V-XII клас провеждат беседи в Час на класа по конкретни теми, с цел подпомагане на индивидуалния образователен и професионален избор на учениците и подготовката им за професионална реализация, в съответствие с възможностите на образователната система и пазара на труда.
- **Библиотечно-информационно обслужване:** учениците имат свободен достъп до информация от различни документални източници в библиотечния фонд на училищните библиотеки.
- **Грижа за здравето:** в учебните заведения работят медицински лица и на учениците е осигурен и гарантиран достъп до медицинско обслужване. Със Заповед на директорите на учебните заведения е утвърден План за здравното образование на учениците през учебната 2015/2016 г. По своята същност това е превантивна програма, насочена към осигуряване на необходимите знания на учениците по лична хигиена, здравословно хранене, здравословна жизнена среда, здравословен начин на живот, предпазване от инфекциозни болести, здравни рискове при тютюнопушене, употреба на алкохол, наркотици, сексуално поведение и оказване на първа помощ. При преподаване на учебния материал по природни науки преподавателите извеждат здравните аспекти и работи за обогатяване на здравната култура на ученика.

- **Поощряване с морални и материални награди:** традиция е в края на всяка учебна година училищните ръководства на учебните заведения в общината да връчват грамоти и награди на ученици, постигнали високи резултати в образователната дейност и допринесли за развитието на училищната общност и издигане престижа на училището си.
- **Превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение:** в училищата е изградена система за превенция на насилието и агресията сред учениците. Със заповед на кмета на общината е сформирана Комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни. Във всяко учебно заведение има утвърден План-механизъм за справяне с училищния тормоз. Към всяко учебно заведение е създаден координационен съвет с ясни функции и делегирани отговорности, който отговаря за планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне с тормоза. Провеждат се беседи в ЧК, с цел запознаване на учениците с рисковите фактори от различни видове насилие. В класните стаи се поддържат тематични табла под надслов „Ние не приемаме насилието!“, а сигнали за наблюдаван или изпитан тормоз учениците може да подават в кутията „Гореща поща“, поставена на видно място в коридора на училището. Партньорството с родителите е основата на дейностите по превенция на тормоза и насилието. Преподавателите работят по утвърдена Програма за приобщаване на родителите към образователния процес и засилване на участието им в училищния живот.
- **Ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения:** В детската градина, общата подкрепа е насочена към ранно разпознаване на рискове в развитието на детето, които могат да създадат предпоставки за трудности в ученето му в училище. Вече има утвърдени методически инструменти, които ще бъдат в помощ на учителите и специалистите, както и програми за превенция и развитие на езикови, когнитивни, емоционални и социални компетентности на децата от най-ранна възраст.

7. Дейност на Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – област Разград.

Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – област Разград (РЦППО – Разград) оказва допълнителна подкрепа за личностно развитие на 271 деца и ученици със специални образователни потребности в 47 учебни заведения (38 училища и 9 детски градини) в област Разград. Тези деца и ученици се обучават в общообразователните училища и детски градини съвместно със своите връстници.

Таблица 61: *Детски градини и училища в област Разград, в които се обучават деца и ученици със СОП, подпомагани от РЦПППО – Разград.*

Община	Детска градина/ училище	Брой деца/ ученици	Брой деца/ ученици общо
Разград	гр. Разград СУ „Христо Ботев”	9	85
	гр. Разград ПТГ „Шандор Петьофи”	2	
	гр. Разград ПГ ХТБТ „Мария Кюри”	2	
	гр. Разград Спортно училище	3	
	гр. Разград ОУ „В. Левски”	3	
	гр. Разград ПГИ „Р. Шуман”	1	
	гр. Разград ОУ „Отец Паисий”	18	
	гр. Разград ПГССХВТ „Ангел Кънчев”	19	
	гр. Разград ДГ № 11 „Детелина”	1	
	гр. Разград ДГ № 4 „Митко Палаузов”	4	
	гр. Разград ДГ„Славейче”	2	
	с. Стражец ОУ „Елин Пелин”	3	
	с. Дянково ОУ „Отец Паисий”	2	
	с. Ясеновец ОУ „Св. Св. Кирил и Методий”	10	
	с. Киченица ОУ „Кирил и Методий”	4	
	с. Раковски ОУ „Г. Раковски”	2	
Исперих	гр. Исперих ОУ „Христо Ботев”	7	44
	гр. Исперих ПГ по СС „Хан Аспарух”	18	
	с.Тодорово ОУ „Васил Левски”	3	
	с. Китанчево ОУ „Христо Ботев”	2	
	с. Подайва ОУ „Отец Паисий”	14	
Кубрат	гр. Кубрат СУ „Христо Ботев”	11	40
	гр. Кубрат ДГ „Щастливо детство”	1	
	гр. Кубрат ДГ „Здравец”	2	
	с. Беловец ОУ „ В. Левски”	13	
	с. Севар ОУ „Н. Й. Вапцаров”	9	
	с. Сеслав ОУ „Кирил и Методий”	3	
	с. Юпер ОУ „Св. Климент”	1	
Завет	гр. Завет СУ „Св. Св. Кирил и Методий”	9	14
	гр. Завет ОДЗ „Слънчо”	1	
	гр. Завет ВУИ „ Н. Й. Вапцаров”	3	
	с. Брестовене ОУ „Христо Ботев”	1	
Лозница	гр. Лозница НУ „В. Левски”	3	36
	гр. Лозница СУ „Хр. Ботев”	5	
	гр. Лозница ПГ по ВМЗ „А. Стамболийски”	5	
	с. Гороцвет ОУ „Христо Ботев”	8	
	с. Сейдол ОУ „Виделина”	6	
	с. Трапище ОУ „Кирил и Методий”	7	
	с. Трапище ДГ„Детелина”	1	
	с. Синя вода ДГ „Весело детство”	1	
Самуил	с. Самуил СУ „Св. Св. Кирил и Методий”	22	34
	с. Владимировци ОУ „Христо Ботев”	2	
	с. Желязковец ОУ „Св. Климент Охридски”	8	
	с. Хърсово ОУ „Св. Паисий Хилендарски”	2	
Цар Калоян	гр.Цар Калоян СУ „Христо Ботев”	14	18
	с. Езерче ОУ „П. Хилендарски”	3	
	с. Езерче ДГ „Пролет”	1	
Общо	***38 училища и 9 детски градини***	***271***	***271***

Регионален център – Разград успява да подпомага със специалисти за допълнителна подкрепа на децата и учениците всички училища и детски градини в област Разград след направена заявка. За тази цел РЦПППО – Разград осигурява следните специалисти:

- 19 ресурсни учители;
- психолози;
- логопеди.

Налице е недостиг на логопеди и психолози, а също и на ресурсни учители в по-малките общини.

Таблица 62: *Осигурени специалисти от РЦПППО – Разград по общини в област Разград (брой на работещите специалисти в общината).*

Община	Ресурсен учител	Психолог	Логопед
Разград	6	3	2
Исперих	3	1	1
Кубрат	4	1	1
Завет	2	1	1
Лозница	5	1	1
Самуил	3	1	1
Цар Калоян	2	2	2

РЦПППО – Разград осигурява ресурсно подпомагане в 9 детски градини, 1 начално училище, 23 основни училища, 6 средни училища, 6 професионални гимназии, 1 Възпитателно учелище – интернат и 1 спортно училеще.

Таблица 63: *Видове учебни заведения в област Разград, в които се осигурява ресурсно подпомагане от РЦПППО – Разград (брой).*

Община	ДГ	НУ	ОУ	СУ	ПГ	ВУИ	Спортно училище	Общо
Разград	3	-	7	1	4	-	1	16
Исперих	-	-	4	-	1	-	-	5
Кубрат	2	-	4	1	-	-	-	7
Завет	1	-	1	1	-	1	-	4
Лозница	2	1	3	1	1	-	-	8
Самуил	-	-	3	1	-	-	-	4
Цар Калоян	1	-	1	1	-	-	-	3
Общо	**9**	**1**	**23**	**6**	**6**	**1**	**1**	**47**

РЦПППО – Разград осигурява ресурсно подпомагане за деца от всички групи в детските градини и всички класове в училищата.

Таблица 64: *Справка за децата и учениците по групи и класове.*

Община	I гр.	II гр.	III гр.	IV гр.	I кл.	II кл.	III кл.	IV кл.	V кл.	VI кл.	VII кл.	VIII кл.	IX кл.	X кл.	XI кл.	XII кл.	Общо
Кубрат	0	1	0	2 1	2 2 м.	2 2	4	1	6 2	8 2	7	5 3	1	1	0	0	**40**
Завет	0	0	0	1	0	1	1	0	2	0	1	4 1	0	2 1	0	2 1	**14**
Исперих	0	0	0	0	1	2	3	3	3 3	4 1	6 4	4 2	8 2	10 2	0	0	**44**
Самуил	0	0	0	0	1	1 1	0	4 1	6 3	7 2	3	4 2	5 4	1 1	2	0	**34**
Лозница	0	0	0	2	0	0	4 1	6 1	3 1	4 1	4 2	8 1	2 1	0	2 2	1 1	**36**
Цар Калоян	0	0	0	1	0	2	2	0	3 1	2	1 1	5 2	1	1	0	0	**18**
Разград	0	3 2	0	4 3	3	6	6 3	6 2	9 2	9 2	9 2	5 1	14 2	10 5	1	0	**85**
Общо	**0**	**4**	**0**	**10**	**7**	**14**	**20**	**20**	**32**	**33**	**31**	**34**	**31**	**25**	**5**	**3**	**271**

Специалистите на РЦПППО – Разград работят с деца с различни видове увреждания. Най-често това са деца с обучителни трудности, умствена изостаналост и хиперкинетични разстройства.

Таблица 65: *Справка за децата и учениците по видове увреждания.*

	УМСТВЕНА ИЗОСТАНАЛОСТ			**Обучителни трудности**	**Физически увреждания, ДЦП**	**Синдром на Даун с ЛУИ**	**хидроцефалия**	**Соматични заболявания**	**СЕНЗОРНИ УВРЕЖДАНИЯ**		**Психични разстройства в детска и юношеската възраст**	**Генерализирано разстройство на развитието**	**Хиперкинетични разстройства**	**Нарушение на активността и вниманието**	**Епилепсия**	**Общо**
Община	**ЛУИ**	**УУИ**	**ТУИ**						**Увреден слух**	**Нарушено зрение**						
Разград	15	11	1	21	7	0	2	0	5	0	2	6	11	2	2	85
Исперих	17	0	0	19	3	0	0	1	0	0	1	0	3	0	0	44
Кубрат	11	1	0	20	2	1	0	0	1	0	3	1		0	0	40
Завет	2	0	0	3	1	0	0	0	1	1	4	1	1	0	0	14
Лозница	10	4	0	13	0	0	0	1	0	0	1	1	1	5	0	36
Самуил	9	4	1	15	0	0	0	1	0	1	1	1	1	0	0	34
Цар Калоян	3	0	0	5	0	0	0	0	1	1	0	2	3	2	1	18
Общо	**66**	**20**	**2**	**96**	**13**	**1**	**2**	**3**	**8**	**3**	**12**	**12**	**20**	**8**	**3**	**271**

8. SWOT анализ.

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
• Благоприятна образователна структура на образованието. • Разгърната училищна мрежа, гарантираща равномерен достъп до образование. • Разгърната мрежа от детски градини, осигуряваща възможност за пълен обхват на деца в предучилищна възраст. • Наличие на действащ механизъм за финансиране на делегираните от държавата дейности и местни дейности приходи по бюджета. • Определен стандарт за издръжка на дете и ученик за финансиране на делегираните от държавата дейности. • Прилагане на Системи за финансово управление и контрол. • Разработена система от мерки за осигуряване на достъпа до образование – безплатен транспорт; безплатни учебници и учебни помагала за всички ученици от I до VII клас; безплатни закуски I-IV клас. • Допълнителна работа в училищата с изоставащи и надарени ученици. • Прилагане на иновативни методи на работа в училища и ДГ. • Наличие на добра материална база на училищата – подобрени по проект за енергийна ефективност, спортни площадки и салони, специализирани кабинети, училищно оборудване, компютърни кабинети с ИТ технологии, софтуер и достъп до интернет. • Медицинско обслужване на децата - изградени здравни кабинети в учебни и детски заведения.	• Недостатъчен човешки ресурс в детските градини и училищата за работа с деца със СОП – психолози, логопеди, слухово-речеви рехабилитатор, рехабилитатор за зрителни затруднения и други специалисти. • Обучение в слети паралелки, затрудняващо обучението. • Липса на ефективен механизъм за събиране на информация за учениците в чужбина. • Липса на интерес и слаба мотивация у децата от етническите малцинства да посещават училище. • Липса на млади педагогически кадри, резултат от непривлекателност на образователната професия. • Недостиг на средства за поддръжка на училищни автобуси. • Липса на възможности за участие на ЦПЛР в Национални програми на МОН - за проектно финансиране. • Агресия и недостатъчни социални умения за общуване у децата и учениците. • Неефективност на санкциите, предвидени в ЗПУО за родители, които не осигуряват присъствието на децата си в училище и ДГ. • Недостатъчен сграден фонд и сериозна необходимост от модернизация. • Отсъствие на нормативни условия за допълнително обучение на децата, за които българският език не е майчин. Необходимост от повишаване грамотността на учениците.

• Създадени са условия за удовлетворяване интересите, желанията и потребностите за личностно израстване и реализация на децата и учениците в свободното от учене време, наличие на пет ЦПЛР. • Създадени разнообразни условия за изява и участия в конкурси, конференции, олимпиади, спектакли, състезания, празнични програми, изложби, открити занимания за всяко дете и ученик, участващо във формите на извънкласна дейност. • Създадена подкрепяща среда за децата и учениците със специални образователни потребности – регионален център и ресурсни учители, достъпна архитектурна среда. • Наличие на условия за квалификации и вътрешни квалификации на специалистите, работещи в детските и учебни заведения, провеждане на открити практики, съвместни инициативи и партньорство между учебни и детски заведения. • Наличие на професионални гимназии и условия за професионално насочване на подрастващите. • Мотивиране на директори, учители и ученици – награди за 24 май, награда „Директор на годината", „Учител на годината" и „Отличник на випуск". • Създадени условия и възможности за стимулиране постиженията на даровитите деца в различни дейности, в т. ч. и спорта. • Ритуализация на символите в училищата и детските градини. • Осигурен е равен достъп до качествена предучилищна подготовка и училищно образование.	• Не е изградено ефективно ученическо самоуправление. • Липса на кабинети по предмети като математика, история и цивилизация, география и икономика. • Липса на дългосрочна визия за развитие на местната икономика и на интерес на бизнеса от реализация на програми в образованието. • Ниска заинтересованост на родителите; • Ниска мотивация от страна на учениците за учене и развитие; • Лошо качество на материалите и консумативите; • Недостатъчно познаване на нормативната уредба от страна на част от педагогическия персонал; • Все още не се отчитат в достатъчна степен индивидуалните особености на всяко дете и насочването на конкретен специалист за неговата интеграция и специална подготовка; • Недостатъчен брой обучени учители за работа с деца със СОП. • Недобри материални условия в институциите по отношение на обучението на деца и ученици със СОП, липса на достъпна архитектурна среда. • Постоянни и обемни изменения в нормативната уредба. • Голям обем нормативни актове, без конкретни указания, процедури и политика по прилагането им. • Задължение по прилагане на специфични нормативни актове, непряко касаещи системата на

• Въведена задължителна предучилищна подготовка две години преди постъпване в първи клас. • Утвърдени правила за прием в първи клас и създадена организация за целодневно обучение. • Нов модел на финансиране,основан на единни разходни стандарти за издръжка на 1 ученик, делегирани бюджети във всички училища. • Разработена система от мерки за осигуряване на достъпа до образование - организиран безплатен транспорт за учениците от селата, безплатни учебници за всички ученици от I до VIIклас, безплатни закуски I-IVклас. • Наличие на ПИГ 1-6 клас. • Много добри постижения при участие в олимпиади, конкурси и състезания в различни области, включително и Национални. • Голям брой преподаватели, преминали обучение в различни обучителни курсове и семинари. • Действащи Координационен съвет за справяне с насилието и Комисия за борба с противообществените прояви. • Популяризиране на специфични за общинните празници и ритуали. • Въведени основни компоненти на системата за национално стандартизирано външно оценяване – поетапно провеждане на външно оценяване в края на всеки етап; провеждане на задължителни държавни зрелостни изпити за всички ученици, които завършват XIIклас. • Наличие на изградена система за охрана.	образованието. • Липса на общи образователни изисквания в извънкласните форми, на учебни планове и програми за формите. • В началото на учебната 2016/ 2017 година все още не са утвърдени държавни образователни стандарти за физическата среда и информационното и библиотечно осигуряване на детските градини, училищата и центровете за подкрепа за личностно развитие,за приобщаващо образование.

• Сформиране на паралелки с конкретна насоченост към дадена културно-образователна област. • Провеждане на рекламни кампании-начални и поддържащи. • Провеждане на по-ефективни квалификационни форми/дискусии, работа в групи, споделяне на добри практики/. • Включване на родителите в съвместни дейности. • Наличие на педагогически персонал с висока лична квалификация. • Наличие на достатъчно възможности за избор на профили и за развитие на интересите на децата и учениците в извънкласни и извънучилищни дейности. • наличие на гъвкава организация на формите и график на занимания, съобразно свободното време и интереси на участниците; • засилени мерки за контрол на отсъствията и успеха на учениците; • реализиране на проекти, финансирани със средства по различните оперативни програми, за да се осигури допълнителен финансов ресурс и дългосрочно положително въздействие върху местната общност.	
ВЪЗМОЖНОСТИ	**ЗАПЛАХИ**
• Обучение на педагози, педагогически съветници за работа по проблемите на ученическата агресия и формиране на социални умения у подрастващите. • Осигуряване на подходяща среда и условия за привличане на млади специалисти с висше образование и стимулиране на професионалната мотивация.	• Нередовна посещаемост на учебни занятия – заплаха от отпадане на учениците от училище. • Миграция на семействата и обезлюдяване на региона. • Демографски срив, намаляване броя на децата и учениците през годините.

• Повишаване на привлекателността и на качеството на учебния процес и на училищната среда, както и създаване на подходяща среда за подкрепа на личностното развитие на учениците. • Квалификация на учителите за работа с деца и ученици в риск от отпадане. • Подобряване качеството на професионалното образование и осигуряване на условия за по-ефективни връзки с бизнеса. • Включване на родителите в инициативите на училища и детски градини и подобряване на съвместни дейности с тях. • Сформиране на паралелки с конкретна насоченост към дадена културно-образователна област. • Провеждане на по-ефективни квалификационни форми/дискусии, работа в групи, споделяне на добри практики/. • Разработване и управление на проекти. • Подобряване на здравословното хранене при ползване на безплатни закуски. • Осигуряване на столово хранене за социално-слаби ученици. • Законови възможности за обособяване на защитени и средищни детски градини. • Осигуряване на качествена образователна структура – институции на предучилищното обучение, общото, профилираното и професионалното образование. • Внедряване на добри европейски практики в сферата на извънкласните дейности.	• • Опасност от закриване на учебни и детски заведения. • Трудна събираемост на таксите в детските градини. • Езикова бариера при деца от етносите, затрудняваща учебния процес. • Засилване на диспропорциите в качеството на образованието между отделните училища /град-село/. • Намаляващ интерес към учителската професия и като резултат застаряващ педагогически състав. Недостатъчен брой на младите висококвалифицирани и мотивирани специалисти в училище. • Изменения в законовата уредба. • Недостигащи финансови средства за осигуряване на подходяща образователна среда, съгласно държавните образователни стандарти..

• Развитие на публично-частното партньорство.	

9. Изводи от анализа

ОБЩИНА РАЗГРАД

• След влизането в сила на Закона за предучилищното и училищното образование и извършената оптимизация на училищната мрежа, системата за предучилищно и училищно образование в община Разград обхваща следните законодателно установени институции: 22 общински детски градини, 21 основни и средни училища, 5 общински центъра за подкрепа за личностно развитие, едно помощно училище и един Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование;

• В община Разград има изградена и добре функционираща система за предучилищно и училищно образование за обезпечаване на общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие, която се осигурява в детските градини, в училищата, в центровете за подкрепа за личностно развитие и в Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование;

• От 8 162 деца и ученици в детските градини, училищата, професионалните и профилираните гимназии на територията община Разград, по данни, предоставени от директорите им, са установени потребности от предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие за 12,16% от децата и учениците на територията на община Разград, както следва: със специални образователни потребности – 172, което е 2,1%, 175 с изявени дарби – 2,14%, 647 в риск от социално изключване – 7,92%;

• В община Разград съществуват условия за осъществяване на подкрепата за личностно развитие на децата и учениците от институциите в системата за предучилищно и училищно образование, съвместно с държавните и местните органи и структури и доставчиците на социални услуги;

• Съществуващите центрове за подкрепа за личностно развитие трябва да отговорят на новите предизвикателства и да предложат нова визия за развитие пред традиционните образователни модели и традиционните форми на общуване. Ясно и категорично фокусът трябва да падне върху развитието на личността на детето и ученика, с неговата автономност и свобода на избор, право на личен стремеж към преуспяване и благоденствие, принадлежност, участие и отговорност към множество общности и групи едновременно;

• Община Разград прилага цялостни политики за обезпечаване на дейностите за подкрепа на личностно развитие, чрез дофинансиране и общински образователни и младежки програми, програми за спорт, мерки за превенция на негативни явления сред младежта, за стимулиране на здравословния живот, както и социални дейности;

• Създадени са условия за сътрудничество, и отношения на загриженост между всички участници в процеса на образованието, като са необходими процедури за повишаване на ефективността на комуникацията между тях;

• Съществува необходимост от прилагане на активна политика за реализиране на проекти, финансирани със средства по Оперативни програми на Структурните фондове, както и чрез други фондове и програми, за да се осигури допълнителен финансов ресурс в сферата на образованието и дългосрочно положително въздействие върху местната общност;

- Организирането и осигуряването на дейностите за подкрепа на личностното развитие на територията на община Разград е динамичен процес, който подлежи на оптимизиране в съответствие с разпоредбите на ЗПУО, с променящите се потребности на образователната система и налага координираност между всички участници в образователния процес и органи на управление на централно и местно ниво, с цел осигуряване на подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията на всяко дете и ученик

ОБЩИНА ИСПЕРИХ

Община Исперих си поставя следните приоритети:

- поради влошената демографска картина и наличието на групи/паралелки с минимален и под минималния брой деца/ученици, се налага извършване на оптимизация в системата на предучилищното и училищното образование в община Исперих;
- повишаване средния брой ученици в паралелка на ниво община чрез ежегодно оптимизиране на паралелките;
- поетапно намаляване броя на слетите паралелки, с цел подобряване на образователния процес;
- продължаване осъществяването на целодневна организация на учебния процес като инструмент за превенция на отпадане от училище, както и за осигуряване на специализирана помощ при подготовката, за развиване на таланти и удовлетворяване на потребности и интереси;
- с цел да се отговори на изискванията за създаване на приобщаващо и подкрепящо образование за личностно развитие на децата и учениците, да се осигурят условия, както и екипи от висококвалифицирани специалисти: педагози, психолози, ресурсни учители и логопеди, които да направят оценка и да осъществят допълнителна подкрепа на деца и ученици, имащи необходимост от приобщаване и социализация;
- създаване на подходяща подкрепяща среда за деца със СОП повсеместно – достъпна архитектурна, обща и специализирана среда, технически средства, специализирано оборудване, дидактически материали, методики и специалисти;
- прилагане на различните форми на обучение, заложени в новия ЗПУО, с цел да се отговори на потребностите и да се осигури достъп до образование, както и да се предотврати преждевременно отпадане и ранно напускане на училище;
- повишаване на квалификацията и професионалната компетентност на педагогическите специалисти;
- разработване и прилагане на програма за кариерно ориентиране на учениците на ниво училище; подпомагане на трудовата и професионалната реализация на завършващите средно образование; да се разработят инструменти за ранно кариерно ориентиране на застрашените от отпадане ученици, както и адаптиране на инструменти за целите на кариерното ориентиране на ученици със специални образователни потребности; да се създаде интегрирана система за реализация и заетост по придобитата квалификация на завършващите средно образование в съответствие с изискванията на пазара на труда, за да се повиши мотивацията на учениците да завършат училище;
- създаване на условия за сътрудничество между всички участници в образователния процес – учебни заведения, органи на местното самоуправление и Регионалното управление на образование, семействата и общността;
- създаване на партньорска мрежа между Професионалната гимназия и бизнеса в община Исперих за съвместно прилагане на метода „учене чрез работа”;
- обновяване и модернизиране на образователната инфраструктура;

- стимулиране на развитието на образователния процес с цел подобряване на знанията, уменията и възможностите на децата и учениците;
- включване на учениците в групи за допълнителна подготовка;
- разширяване на извънкласните занимания съгласно интересите на учениците и внедряване на добри европейски практики в тази сфера;
- разработване на съвременни програми за избираеми и факултативни форми за придобиване на компетентности в съответствие с потребностите и интересите на учениците;
- обогатяване книжното богатство на библиотеките, за да станат любимо място за отдих и творчество;
- разработване и актуализиране на законови и подзаконови нормативни документи.

ОБЩИНА КУБРАТ

Община Кубрат си поставя следните приоритети:

- Инвестиране в качествено, конкурентноспособно и ефективно образование, чрез оптимизация на общинската образователна система, с цел намаляване процента на преждевременно напусналите и отпаднали деца;
- Развитие на образователната инфраструктура в съответствие с потребностите на местната икономика и нуждите на пазара на труда, като важно условие за по-добра реализация на младите хора на пазара на труда.
- Обновяване и модернизация на наличния сграден фонд на детските градини и училищата, в които не са приложени мерки за енергийна ефективност, чрез реализация на нови проекти;
- Осигуряване на съвременно оборудване и обзавеждане в учебните заведения и създаване на привлекателна образователна среда;
- Осигуряване на възможност за целодневна организация на учебния процес;
- Осигуряване на места за отдих и спорт, за занимания по интереси и други.

ОБЩИНА ЗАВЕТ

- След влизането в сила на Закона за предучилищното и училищното образование и извършената оптимизация на училищната мрежа, системата на предучилищното и училищното образование в община Завет обхваща следните законодателно установени институции: шест общински детски градини и шест училища;
- В община Завет има изградена и добре функционираща система за предучилищно и училищно образование;
- В община Завет съществуват условия за осъществяване на подкрепата за личностно развитие на децата и учениците от институциите в системата на предучилищното и училищното образование, съвместно с държавните и местните органи и структури и доставчиците на социални услуги;
- На територията на община Завет няма общински център за ресурсно подпомагане, а при установяване на потребност от такава подкрепа, грижата за децата и учениците може да бъде възлагана на държавната институция – Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование;
- Създадени са условия за сътрудничество и отношения на загриженост между всички участници в сферата на образованието, като са необходими процедури за повишаване на ефективността на комуникацията между тях.

ОБЩИНА ЛОЗНИЦА

- След влизането в сила на Закона за предучилищното и училищното образование и извършената оптимизация на училищната мрежа, системата за предучилищно и училищно образование (СПУО) в община Лозница обхваща следните законодателно установени институции: една общински детска градина и 8 филиала към нея, седем училища, един общински център за подкрепа за личностно развитие (ОДК);
- В община Лозница има изградена и добре функционираща СПУО за обезпечаване на общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие, която се осигуряват там, където са детето и ученикът – в детските градини, в училищата и в Центъра за подкрепа за личностно развитие – ОДК;
- Регистрирани са потребности от предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие за 12% от децата и учениците на територията на община Лозница, както следва: със специални образователни потребности – 10%, в риск от социално изключване – 2 %.;
- В община Лозница съществуват условия за осъществяване на подкрепата за личностно развитие на децата и учениците от институциите в СПУО, съвместно с държавните и местните органи и структури и доставчиците на социални услуги;
- Съществуващият Център за подкрепа за личностно развитие – ОДК трябва да отговоря на новите предизвикателства и да предлага нова визия за развитие пред традиционните образователни модели и традиционните форми на общуване. Ясно и категорично фокусът трябва да падне върху развитието на личността на детето и ученика, с неговата автономност и свобода на избор, право на личен стремеж към преуспяване и благоденствие, принадлежност, участие и отговорност към множество общности и групи едновременно;
- На територията на община Лозница няма общински център за ресурсно подпомагане, а при установяване на потребност от такава подкрепа, грижата за децата и учениците се възлага да лицензирани доставчици на социални услуги и/или на държавната институция Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование;
- Създадени са условия за сътрудничество, и отношения на загриженост между всички участници в процеса на образование, като са необходими процедури за повишаване на ефективността на комуникацията между тях;
- Организирането и осигуряването на дейностите за подкрепа на личностното развитие на територията на община Лозница, е динамичен процес, който подлежи на оптимизиране в съответствие с разпоредбите на ЗПУО, с променящите се потребности на образователната система и налага координираност между всички участници в образователния процес и органи на управление на централно и местно ниво, с цел осигуряване на подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията на всяко дете и ученик.

ОБЩИНА САМУИЛ

- След влизането в сила на Закона за предучилищното и училищното образование и извършената оптимизация на училищната мрежа, системата за предучилищно и училищно образование (СПУО) в Община Самуил обхваща следните законодателно установени институции: две общински детски градини с шест филиала, четири училища;

- В община Самуил има изградена и добре функционираща СПУО за обезпечаване на общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие, която се осигуряват там, където са детето и ученикът – в детските градини и в училищата;
- Липсва център за подкрепа за личностно развитие;
- Регистрирани са потребности от предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие за 48.91 % от децата и учениците на територията на община Самуил, както следва: със специални образователни потребности – 4.59 %, с изявени дарби 31.75 %, в риск от социално изключване – 12.57 %;
- В община Самуил съществуват условия за осъществяване на подкрепата за личностно развитие на децата и учениците от институциите в СПУО, съвместно с държавните и местните органи и структури и доставчиците на социални услуги;
- На територията на община Самуил няма общински център за ресурсно подпомагане, а при установяване на потребност от такава подкрепа, грижата за децата и учениците може да бъде възлагана на лицензирани доставчици на социални услуги и/или да продължи нейното осъществяване от държавната институция – Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование;
- Община Самуил е разработила самостоятелно и прилага цялостни политики за обезпечаване на дейностите за подкрепа за личностно развитие, чрез дофинансиране и реализиране на общински образователни и младежки програми, програми за спорт, мерки за превенция на негативни явления сред младежта, за стимулиране на здравословния живот, както и социални дейности;
- Създадени са условия за сътрудничество и отношения на загриженост между всички участници в процеса на образованието, като са необходими процедури за повишаване на ефективността на комуникацията между тях;
- Съществува необходимост от прилагане на активна политика за реализиране на проекти, финансирани със средства по различните Оперативни програми на Структурните фондове и Кохезионния фонд на ЕС, както и чрез други фондове и програми, за да се осигури допълнителен финансов ресурс в сферата на образованието и дългосрочно положително въздействие върху местната общност;
- Организирането и осигуряването на дейностите за подкрепа на личностното развитие на територията на община Самуил е динамичен процес, който подлежи на оптимизиране в съответствие с разпоредбите на ЗПУО и с променящите се потребности на образователната система и налага координираност между всички участници в образователния процес и органите на управление на централно и местно ниво, с цел осигуряване на подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията на всяко дете и ученик.

ОБЩИНА ЦАР КАЛОЯН

Община Цар Калоян се поставя следните приоритети:

- Прилагане на модела „Учене през целия живот”;.
- Инвестиране в качествено, конкурентоспособно и ефективно образование чрез оптимизация на общинската образователна система с цел намаляване процента на преждевременно напуснали и отпаднали деца;
- Развитие на образователната инфраструктура в съответствие с потребностите на местната икономика и нуждите на пазара на труда, като важно условие за по-добра реализация на младите хора на пазара на труда;

- Обновяване и модернизация на наличния сграден фонд на детските градини и училища, в които не са приложени мерки за енергийна ефективност, чрез реализация на нови проекти;
- Осигуряване на съвременно оборудване и обзавеждане в учебните заведения и създаване на привлекателна образователна среда;
- Осигуряване на възможност за целодневна организация на учебния процес;
- Осигуряване на места за отдих и спорт, за занимания по интереси и други.

III. СТРАТЕГИЧЕСКА ЧАСТ

1. Обща цел, принципи.

1.2. Обща цел.

Стратегията за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците цели да бъде осигурена обща и допълнителна подкрепа за личностното развитие на всяко дете и ученик в област Разград, съобразно неговите потребности.

1.2. Принципи.

- Създават се условия за разгръщане потенциала на всяко дете и ученик за личностно развитие, както и за успешна реализация и социализация.
- На децата и учениците в системата на предучилищното и училищното образование се предоставя подкрепа за личностно развитие, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията им.
- Подкрепата за личностно развитие се прилага в съответствие с индивидуалните образователни потребности на всяко дете и всеки ученик.
- Осигурява се непосредствен достъп до ресурсите и базирането им в образователната среда, която е възможно най-близо до децата и учениците.

2. Приоритети, специфични цели, мерки.

- **Приоритет 1 Подкрепа за личностно развитие на деца и ученици със специални образователни потребности и с хронични заболявания.**

Специфична цел 1: Приобщаване на децата със специални образователни потребности /СОП/ в общообразователните училища и детски градини.

– **Мярка 1:** Развитие дейността на Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование. Осигуряване на допълнителната подкрепа за деца и ученици:

1. Работа с дете и ученик по конкретен случай – за деца със специални образователни потребности;

2. Психо-социална рехабилитация, рехабилитация на слуха и говора, зрителна рехабилитация, рехабилитация на комуникативните нарушения и при физически увреждания;

3. Осигуряване на достъпна среда, технически средства, специализирано оборудване, дидактически материали, методики и специалисти;

4. Предоставяне на обучение по специалните учебни предмети за учениците със сензорни увреждания.

5. Ресурсно подпомагане.

-- Мярка 2: Създаване и укрепване на капацитета на регионалния екип за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със специални образователни потребности по чл. 190 от ЗПУО към Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование.

– **Мярка 3:** Участие на ученици със СОП в мероприятия, изложби, конкурси, спортни изяви и др., наравно със своите съученици.

Специфична цел 2: Работа на специалисти от детските градини и училищата с деца със специални образователни потребности /СОП/ в учебните заведения в областта.

- **Мярка 1:** Работа на специалисти от детските градини и училищата с деца със специални образователни потребности /СОП/ в рамките на проект „Включващо образование".

-- **Мярка 2:** Осигуряване на специалисти за работа с деца със специални образователни потребности /СОП/ и в други детски градини и училища в областта, освен включените в проект „Включващо образование".
-- **Мярка 3:** Развитие на практиката за назначаване на помощник на учителя при повече от три деца или ученици в групата/паралелката.

Специфична цел 3: Интеграция и рехабилитация на деца и ученици с увреждания.

– **Мярка 1:** Развитие на социалните услуги за деца и ученици с увреждания – Дневни центрове за деца с увреждания, Центрове за социална интеграция и рехабилитация, лични асистенти и др.
Специфична цел 4: Подобряване на материалните условия и достъпност на средата за обучение на деца и ученици със специални образователни потребности в институциите в системата на предучилищното и училищно образование.

-- **Мярка 1:** Подобряване на достъпността на архитектурната среда в образователните институции като част от осигуряването на подкрепяща среда.

-- **Мярка 2:** Подобряване на специализираната подкрепяща среда в образователните институции, съобразно нормативните изисквания (чл. 106, ал. 4 от Наредба за приобщаващото образование).

Специфична цел 5: Осигуряване на качествено и задълбочено оценяване на индивидуалните потребности на децата и учениците и разграничаване на нуждата от обща и от допълнителна подкрепа.

-- **Мярка 1:** Изпълнение на нормативно определените практики за екипна работа на учителите съгласно чл. 16 и 22 от Наредба за приобщаващото образование за разпознаване на обучителни трудности у децата и учениците.

-- **Мярка 2:** Извършване на оценка на риска от обучителни затруднения на децата на 5 и 6 годишна възраст в рамките на установяването на готовността на детето за училище, като се отчита физическото, познавателното, езиковото, социалното и емоционалното му развитие (чл. 10 от Наредбата за приобщаващо образование).

-- **Мярка 3:** Ранно оценяване от педагогическите специалисти в детската градина на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата от 3 години до 3 години и 6 месеца – извършва се съгласно глава втора, раздел I на Наредба за приобщаващото образование (чл. 8 до чл. 11) и включва три аспекта: ранно оценяване (скрининг) на развитието на детето и на риска от обучителни трудности, определяне на необходимостта от допълнителни модули по български език за децата, които не владеят български език и идентифициране на нуждата от оценка на потребностите за допълнителна подкрепа.

- **<u>Приоритет 2 Подкрепа за личностно развитие на деца и ученици от уязвими общности и деца в риск.</u>**

  Специфична цел 1: Гарантиране на равни шансове на всички деца от уязвими общности за ранно детско развитие.

  – **Мярка 1:** Осигуряване на подкрепа за ранното детско развитие в семейна и общностна среда.

  – **Мярка 2:** Стимулиране посещаемостта в детски градини.

  – **Мярка 3:** Осигуряване на достатъчна ранна подготовка за училище.

  Специфична цел 2: Обхващане и превенция на отпадането от училище на деца и ученици от уязвими общности.

  – **Мярка 1:** Прилагане на разнообразни форми и програми за работа с деца с трудности и дефицити в обучението и отпаднали от училище с цел тяхната реинтеграция.

  Специфична цел 3: Повишаване броя на представители на уязвими етнически малцинства в средното и висшето образование:

  – **Мярка 1:** Стимулиране на младежи и родители от уязвими етнически малцинства за средно и висше образование.

- **<u>Приоритет 3: Подкрепа за личностно развитие на децата и учениците с изявени дарби.</u>**

  Специфична цел 1: Осигуряване условия за развитие на децата и учениците с изявени дарби.

  – **Мярка 1:** Подкрепа за личностно развитие на децата и учениците с изявени дарби в учебните заведения.

  – **Мярка 2:** Включване в дейности на Центрове в подкрепа за личностно развитие.

  – **Мярка 3:** Включване в дейности на неправителствени организации, читалища, спортни клубове.

- **<u>Приоритет 4: Подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в училищата и детските градини.</u>**

  Специфична цел 1: Създаване на механизми за координация и изпълнение на мерки за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в училищата и детските градини.

  – **Мярка 1: Създаване на екипи и планове за подкрепа.**

  1. Създаване на училищна процедура за обобщаване на информацията за децата и учениците, с цел планиране и реализиране на дейности по интереси, за превенция на трудностите при учене, допълнителна подготовка, за позитивна дисциплина, за развиване на дарбите.

  2. Създаване на условия за структурирани регулярни дискусии.

  3. Привличане на родителите като основни партньори.

  Специфична цел 2: Осигуряване подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията на децата и учениците в училищата и детските градини.

– **Мярка 1: Осигуряване обща подкрепа на децата и учениците:**

1. Екипна работа между учителите. Дейности за мотивация.

2. Допълнително обучение по учебни предмети при условията на закона;

3. Допълнителни модули за деца, които не владеят български език;

4. Консултации по учебни предмети;

5. Кариерно ориентиране на учениците;

6. Занимания по интереси;

7. Библиотечно-информационно обслужване;

8. Грижа за здравето. Превенция на психичното здраве. Превенция на насилието и тормоза

9. Общежитие;

10. Поощряване с морални и материални награди;

11. Дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение;

12. Ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения;

13. Логопедична работа.

– **Мярка 2:** Създаване на подкрепяща среда.

– **Мярка 3:** Реализиране на проекти и инициативи. Участие в национални програми и проекти като „Ученически практики”, „Твоят час” и др.

- **<u>Приоритет 5: Подкрепа за личностно развитие на децата и учениците извън училищата и детските градини.</u>**

За работа с деца и ученици чрез организиране на дейности в свободното им време и развиване и насърчаване на уменията и способностите на детските таланти, ще се разчита на системата от Центровете за подкрепата за личностно развитие в област Разград и на Младежки информационно-консултантски център в гр. Разград, както и на неправителствените организации, читалищата и спортните клубове.

Специфична цел 1: Развитие на система от Центровете за подкрепата за личностно развитие, които да предоставят физическа, психологическа и социална среда за равен достъп до образование и за развитие на способностите и уменията, както на децата и учениците със специални образователни потребности, с хронични заболявания или в риск, така и на тези с изявени дарби.

– **Мярка 1:** Реализиране на проекти и дейности за институционално укрепване на Центровете за подкрепата за личностно развитие. Модернизиране на базата на центровете и развитие на човешките ресурси в тях.

– **Мярка 2:** Развитие на следните форми на работа на Центровете в подкрепа на личностното развитие:

- **Масови:** включват публични изяви - конкурси, състезания, фестивали, изложения, прегледи, олимпиади, дискусионни форуми, турнири, игри, пленери, празници, образователни, концертни и развлекателни програми.

- **Групови:** школи, клубове, състави, ансамбли, хорове, филхармонии, секции, отбори, кръжоци, експедиции с учебна цел, ваканционна дейност и други.

- **Индивидуални:** предвиждат се за конкретни случаи.

Специфична цел 2: Развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата на децата и учениците в областта на спорта.

– **Мярка 1:** Спорт – учебно-тренировъчна и състезателна дейност, ваканционни занимания при най-добрите специалисти по спортовете: шахмат, бадминтон, тенис на корт, тенис на маса, лека атлетика, баскетбол, ориентиране. Развитие на дейности в Център за подкрепа за личностно развитие – Ученическа спортна школа „Руси Бухтев", гр. Разград и в спортните клубове.

– **Мярка 2:** Участие в състезания.

Специфична цел 3: Развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата на децата и учениците в областта на изкуствата.

– **Мярка 1:** Танцово, музикално и изобразително и приложно изкуство – школа по пиано, школа по китара, клас по пеене, танцови школи. Развитие на дейности в Център за подкрепа за личностно развитие - Център за работа с деца (ЦРД), гр. Разград, в Центрове за подкрепа за личностно развитие в другите общини на територията на област Разград и в читалищата.

– **Мярка 2:** Участие в конкурси, фестивали, концерти и др.

Специфична цел 4: Развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата на децата и учениците в областта на науките и технологиите. Развитие на дейности в Център за подкрепа за личностно развитие – Център за ученическо, техническо и научно творчество (ЦУТНТ), гр. Разград и в Центрове за подкрепа за личностно развитие в другите общини на територията на област Разград.

– **Мярка 1:** Техническо и научно творчество.

– **Мярка 2:** Компютърни технологии.

– **Мярка 3:** Езиково обучение.

Специфична цел 5: Развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата на децата и учениците в областта на технологиите.

– **Мярка 1:** Трудово и политехническо образование. Развитие на дейности в Център за подкрепа за личностно развитие – Междуучилищен център по трудово-политехническо обучение, гр. Разград и в Центрове за подкрепа за личностно развитие в другите общини на територията на област Разград.

Специфична цел 6: Формиране на гражданска, екологична и природозащитна култура, приобщаване към националните и общочовешки ценности.

– **Мярка 1:** Развитие на дейности в Център за подкрепа за личностно развитие – Център за ученическо, техническо и научно творчество (ЦУТНТ), Младежкия информационно-консултантски център в гр. Разград, Центрове за подкрепа за личностно развитие в другите общини на територията на област Разград и в неправителствени организации, в следните направления:

- Доброволчество.

- Гражданско образование, екологична култура.

- Придобиване умения за лидерство.

Специфична цел 7: Подкрепа за кариерното ориентиране на учениците.

– **Мярка 1:** Развитие дейността на Център за кариерно ориентиране, гр. Разград.

- **<u>Приоритет 6: Развитие на човешките ресурси в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.</u>**

Специфична цел 1: Създаване и функциониране на междуинституционален екип за координиране на дейностите в подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

– **Мярка 1:** Създаване и фуннкциониране на регионален екип за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците към Регионално управление на образованието, гр. Разград.

Специфична цел 2: Реализиране на дейности за повишаване квалификацията на кадрите в учебните заведения, Центровете за подкрепа за личностно развитие, Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование и др. за работа в насока подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

– **Мярка 1:** Обучения за повишаване квалификацията на кадрите в учебните заведения, Центровете за подкрепа за личностно развитие, Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование и др. за работа в насока подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

– **Мярка 2:** Обмен на опит за повишаване квалификацията на кадрите в учебните заведения, Центровете за подкрепа за личностно развитие, Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование и др. за работа в насока подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

IV. СИСТЕМА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ НА СТРАТЕГИЯТА ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЛАСТ РАЗГРАД

1. Звено за мониторинг и оценка на Стратегията.

Стратегията за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Разград е стратегически документ за прилагане на секторна политика в сферата на образованието на ниво област.

Изпълнението на Областната стратегия е сложен и многопосочен процес, свързан с влиянието на различни политически, икономически и социални фактори в динамична и променяща се макро- и микросреда. Ето защо е необходимо реализацията на Стратегията да се възприема като непрекъснат процес на наблюдение, оценка и актуализация, анализ и адаптиране на съществуващите насоки за развитие и дейности към новите обстоятелства.

Ключова фаза на стратегическото планиране е **мониторингът**, който включва наблюдението, оценката и контрола на реализацията на заложените цели и изпълнението на планираните дейности в Стратегията.

Наблюдението е важен инструмент за провеждането на ефективна политика за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Разград, тъй като неговата основна функция е да дава обратна информация за степента на реализация на целите и приоритетите, и за евентуално предотвратяване на рисковете пред изпълнението на предвидените дейности.

Обект на наблюдението са напредъкът, промените и последиците от предприеманите действия. Той може да се разглежда като непрекъснат процес на събиране, анализ и оценка на информация, необходима за управлението и вземането на решения при изпълнение на стратегията, както и за нейна бъдеща актуализация. Наблюдението и оценката на изпълнението на Областната стратегия се осъществява на база на информацията в доклада от последващата оценка на изпълнението на Стратегията и на изпълнението на Общинските планове за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

Органът, който координира и контролира изпълнението на Областната стратегия е Областният съвет за развитие. Той обсъжда и съгласува Областната стратегия. Областният управител, подпомаган от Областната администрация организира изработването, обсъждането, съгласуването и актуализирането на документа, като осъществява координация и контрол върху процеса на разработването му. Той осигурява публичност и прозрачност на планирането и програмирането на регионалното развитие, следи за реализацията на Областната стратегия и подпомага разработването на общинските планове за подкрепа на личностно развитие на децата и учениците.

Местните власти участват в изпълнението на Областната стратегия чрез приемането на Общински планове за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, като мобилизират местните финансови, човешки и организационни ресурси, включително на частния и неправителствен сектор за развитие и прилагане на инициативи с местно и надобщинско значение.

Отговорните органи са подпомагани в дейностите по реализация на Областната стратегия чрез активно участие в процеса на вземане на решения и чрез създаване на партньорства с регионалните и местните организации на бизнеса, образователни, здравни, социални и културни организации; инфраструктурните предприятия, неправителствените организации, граждански сдружения и други.

Наблюдението и оценката са насочени главно към постигане на устойчивост, ефективност, целесъобразност и законосъобразност при изпълнението на Областната стратегия.

Във връзка с отчитането на резултатите и въздействията от реализацията на дейностите за постигане на целите, заложени в стратегическата рамка е необходимо да бъде създадена ефективна система за мониторинг включваща наблюдение, оценка и контрол на стратегическия документ.

Ролята на мониториращ местен орган се изпълнява от Областния съвет за развитие (ОСР), който наблюдава реализацията на Стратегията за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Разград и прави последваща оценка, след приключване на плановия период.

За наблюдение и оценка изпълнението на Стратегията за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Разград, като спомагателен орган към ОСР ще бъде сформирано **Звено за мониторинг и оценка /ЗМО**/ на изпълнението на Областната стратегия. В Звеното за мониторинг и оценка ще участват представители на Областна администрация Разград, по един представител на общинските администрации, на териториални структури на изпълнителната власт като: Регионално управление на образованието, Регионална дирекция „Социално подпомагане", Регионална здравна инспекция, Териториално статистическо бюро, представители на Центрове за подкрепа за личностно развитие на деца и ученици, Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование и на неправителствения сектор. ЗМО ще има оперативен и разширен състав.

ЗМО ще извършва последваща оценка на изпълнението на Областната стратегия, след изтичане на двугодишния период на нейното действие и включва: оценка на степента на постигане целите и устойчивостта на резултатите; оценка на общото въздействие; оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси; както и изводи и препоръки относно провеждането на политиката за подкрепа на личностното развитие на децата и учениците.

2. Критерии за оценка.

Стратегията за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Разград се оценява, като се използват определени критерии за нейното изпълнение. Използваните критерии имат ключово значение за извършване на обективна последваща оценка на цялостното изпълнение на стратегията. Критериите за оценка на изпълнението на Областната стратегия са свързани с въздействието и постигането на целите и приоритети за устойчиво интегрирано развитие на областта и служат за качествени и количествени оценки от гледна точка на:

1. адекватност на нуждите от развитие и съответствие с политиката в сферата на образованието в страната и в ЕС;
2. реалистичност и приложимост по отношение състоянието и очакваните промени в социално-икономическия профил на областта в сравнение с други области от съответния район от ниво 2 и по отношение на средните показатели в страната;
3. политическа и социална ангажираност, капацитет на институциите и партньорите за прилагане на политиката за устойчиво развитие в сферата на образованието;
4. ефективност на стратегията за постигане на желаните резултати и въздействие;
5. ефикасност на използваните финансови ресурси за постигане на целите и приоритетите за регионално развитие;
6. устойчивост и възможности социално-икономическите и институционалните ефекти от изпълнението на стратегията да продължат в средносрочен или дългосрочен период от време.

3. Индикатори за наблюдение на реализацията на Стратегията за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Разград.

За отчитане на напредъка и степента на постигане на целите и приоритетите за развитие на областта, както и за упражняване на контрол върху изпълнението на Стратегията за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Разград, са дефинирани критерии за оценка – система от качествени и количествени индикатори.

Индикаторите са реалистични и приложими по отношение на състоянието и очакваните промени в образователната система в областта.

Индикаторите отговарят на условията за ефективност и ефикасност. Отчитат и устойчивостта на ефекта от изпълнението на целите и приоритетите.

3.1. Качествени индикатори.

Качествените критерии се отнасят до нормите и стандартите, които характеризират качеството на изпълнение на целите и приоритетите във важните за областта тематични рамки на икономическите, социалните, териториалните, политическите и екологическите условия и изисквания:

- Доколко и как стратегията допринася за трансформиране на целите и приоритетите в стратегическите и планови документи от по-горните нива (европейско и национално) и съобразяването им със специфичните характеристики на района;
- Какви възможности предлага реализацията на стратегията за отразяване на важни приоритети и проекти с областна значимост, определени на по-ниски териториални нива, както и в неформални местни партньорства. Доколко гъвкава е разработената стратегия;
- До каква степен се използват специфичните конкурентни предимства на областта. ефективно използване на собствения й потенциал за развитие за развитие на сферата на образованието. До каква степен силните и слаби страни на района, съществуващият потенциал, неоползотворени възможности и вероятните заплахи са обект на реализираните в рамките на стратегията действия;
- Как прилагането на стратегията спомага за намаляване на вътрешно областните и междуобластните неравенства в социалната и икономическа сфери. Доколко стратегията допринася за намаляване на диспропорциите в социалната сфера чрез развитие и реализация на човешкия капитал;
- Доколко стратегията стимулира развитието на различни форми на териториално сътрудничество – трансгранично, транснационално, междуобластно, вътрешно областно, както и сътрудничество между трите сектора – публичен, частен и неправителствен;
- Политическа ангажираност и административен капацитет на институциите на местно ниво и партньорите, за провеждане на регионалната и местна политика и управление на процесите на планиране, програмиране, информационно осигуряване контрол и координация

3.2. Количествени индикатори

В стратегическата част на документа са изведени и количествени индикатори, проследяващи изпълнението на приоритетите на Стратегията.

Приоритет 1 Подкрепа за личностно развитие на деца и ученици със специални образователни потребности и с хронични заболявания.

- Брой деца и ученици, на които след извършена оценка на индивидуалните потребности е одобрена или отказана допълнителната подкрепа от РЕПЛРДУСОП;

- Брой деца и ученици със СОП с осигурена допълнителна подкрепа;
- Брой деца и ученици със СОП с осигурена допълнителна подкрепа от Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – Разград;
- Брой деца и ученици със СОП, участвали в мероприятия, изложби, конкурси, спортни изяви и др.
- Брой деца и ученици със СОП с осигурена допълнителна подкрепа в рамките на проект „Включващо образование" и брой училища, включени в проекта;
- Брой деца и ученици със СОП с осигурена допълнителна подкрепа от други институции;
- Брой деца на 5 и 6 годишна възраст, на които е извършена оценка на риска от обучителни затруднения;
- Брой деца от 3 години до 3 години и 6 месеца, на които е извършено ранно оценяване (скрининг) на развитието на детето и на риска от обучителни трудности;
- Брой учебни заведения, ползващи услугите на Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – Разград;
- Брой ресурсни учители, психолози и логопеди, работещи с деца със СОП;
- Брой учебни заведения с назначан помощник на учителя при повече от три деца или ученици в групата/паралелката.
- Брой социални услуги, които се използват от деца със СОП;
- Брой деца, полващи социални услуги;
- Брой учебни заведения с осигурен достъп за хора с увреждания;
- Брой учебни заведения с предприети мерки за осигуряване на достъпна среда;
- Брой учебни заведения с осигурени технически средства, специализирано оборудване, дидактически материали и методики;
- Брой институции със значително подобрение на материалната база – нови елементи на достъпна архитектурна среда, разкрит кабинет.

Приоритет 2 Подкрепа за личностно развитие на деца и ученици от уязвими общности и деца в риск.

- Брой създадени общностни центрове в квартали на уязвими общности;
- Брой деца и семейства получили услуги;
- Брой реализирани дейности за намаляване на разходните бариери за семейства без или с ниски доходи;
- Брой назначени асистенти от съответните уязвими общности в детските градини;
- Процент на обхванатите подлежащи в подготвителни класове;
- Брой деца с осигурени допълнителни часове в подготвителните класове за усвояване на български език и на социални умения;
- Брой назначени образователни медиатори;

- Брой ученици от уязвими общности с осигурени учебници, разходи за транспорт и на стипендии;
- Брой въведени нови методи за обучение;
- Брой училища с въведена целодневна организация на учебен процес до 7 клас;
- Брой училища с извънкласни форми на обучение;
- Брой осигурени ресурсни учители;
- Брой деца, обхванати в извънучилищни развиващи дейности;
- Брой проведени срещи с родители за намаляване на общностния натиск за ранни женитби;
- Брой реализирани кампании в общността за намаляване на общностния натиск за ранни женитби;
- Брой застрашени от отпадане ученици, представители на уязвими общности, ползващи услуги на индивидуални ментори;
- Брой проведени училищни кампании;
- Брой създадени извънучилищни дейности;
- Брой учители и служители, преминали обучение за работа в мултикултурна среда.
- Брой учители, директори, служители и учиници, преминали обучение за разпознаване на признаци на домашно насилие и за правилна реакция в случай на констатиране на такива случаи;
- Брой студенти от уязвими общности от област Разград.
- Брой съвместни дейности на училищата и регионалния представител на КЗД;
- Брой проведени кампании за нетърпимост на всичките форми на дискриминация и нетолерантност.

Приоритет 3: Подкрепа за личностно развитие на децата и учениците с изявени дарби.

- Брой ученици с изявени дарби, получили подкрепа от Центровете за подкрепа на личностното развитие;
- Брой ученици с изявени дарби, получили подкрепа от неправителствени организации, читалища, спортни клубове;
- Брой ученици, участвали в състезания, конкурси и олимпиади;
- Брой ученици, класирани на призови места на състезания, конкурси и олимпиади.

Приоритет 4: Подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в училищата и детските градини.

- Брой учебни заведения със създадени екипи за подкрепа;
- Брой учебни заведения със създадени планове за подкрепа;
- Брой учебни заведения, осигуряващи обща подкрепа на децата и учениците;

- Брой форми на обща подкрепа за децата и учениците по учебни заведения;
- Брой детски градини и училища, в които работят педагогически съветници и психолози;
- Брой деца и ученици, получаващи обща подкрепа;
- Брой училища, включени в проект „Ученически практики”;
- Брой ученици, включени в проект „Ученически практики”;
- Брой училища, включени в проект „Твоят час”;
- Брой ученици, включени в проект „Твоят час”.
- Брой други проекти, в които са включени учебните завадения;
- Брой учебни заведения, включени в други проекти;
- Брой ученици, включени в дуги проекти;
- Брой учебни заведения, осигуряващи допълнително обучение по учебни предмети и брой ученици, включени в него;
- Брой учебни заведения, осигуряващи занимания в допълнителни модули за деца, които не владеят български език и брой деца, включени в тях;
- Брой учебни заведения, осигуряващи консултации по учебни предмети за ученици и брой ученици, включени в тях;
- Брой ученици, използвали услуги за кариерно ориентиране;
- Брой ученици, използващи услуги на библиотечно-информационно обслужване;
- Брой учебни заведения с осигурено медицинско лице;
- Брой ученици, настанени в общежитие;
- Брой на учениците, получаващи стипендия;
- Брой ученици, поощрени с морални и материални награди;
- Брой учители, директори, служители и учиници, преминали обучение за разпознаване на признаци на домашно насилие и за правилна реакция в случай на констатиране на такива случаи;
- Процент на децата със СОП, полващи услуги на логопед.

Приоритет 5: Подкрепа за личностно развитие на децата и учениците извън училищата и детските градини.

- Брой реализирани проекти и дейности за институционално укрепване на Центровете за подкрепата за личностно развитие.
- Брой ученици, включени в работата на Центровете за подкрепа за личностно развитие;
- Брой профили и групи в Центровете за подкрепа за личностно развитие;
- Брой ученици, включени в работата на Центровете за подкрепа за личностно развитие, участвали в състезания, конкурси и олимпиади;

- Брой ученици, включени в работата на Центровете за подкрепа за личностно развитие, класирани на призови места на състезания, конкурси и олимпиади;
- Брой проекти и инициативи за извънкласна дейност;
- Брой деца и ученици, участващи в проекти и инициативи за извънкласна дейност;
- Брой неправителствени организиции, читалища и спортни клубове, работещи с деца и ученици;
- Брой деца и ученици, включени в инициативи и проекти на неправителствени организации, читалища, спортни клубове и др.
- Брой деца и ученици, ползвали услугите на Младежки информационно-консултантски център в гр. Разград
- Брой ученици, ползвали услугите на Център за кариерно ориентиране, гр. Разград.

Приоритет 6: Развитие на човешките ресурси в подкрепа за личностното развитие на децата и учениците.

- Брой работни срещи на Регионален екип за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците към Регионално управление на образованието, гр. Разград;
- Брой организирани обучения за повишаване квалификацията на кадрите в учебните заведения за работа в насока подкрепа за личностно развитие на децата и учениците;
- Брой преподаватели в учебни заведения, преминали обучения за повишаване квалификацията за работа в насока подкрепа за личностно развитие на децата и учениците;
- Брой посещения и работни срещи за обмен на опит в насока подкрепа за личностно развитие на децата и учениците;
- Брой проекти за повишаване квалификацията на кадрите в учебните заведения за работа в насока подкрепа за личностно развитие на децата и учениците и брой участници в тях.

V. ФИНАНСОВИ И МАТЕРИАЛНИ РЕСУРСИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА СТРАТЕГИЯТА.

Основното финансиране на училищата, работещи в системата на делегирани бюджети е държавната субсидия, определена по единни разходни стандарти. Стандарта за училища е определен на база брой ученици. Със стандарта се финансират разходите за възнаграждения и осигуровки, издръжка, а от 2011 г. и разходи за поддръжка на материалната база.

Допълнително финансиране се отпуска с Постановления на Министерски съвет, Писма от Министерство на финансите (ФО), финансиране или трансфери от министерства и ведомства по изпълнението на съвместни проекти и национални програми, съфинансирания от Европейския съюз. Тези средства принципно имат строго целеви характер или правила за разходване, определени по законов ред, инструкции или правила. Разходването следва да отговаря на определения вид, размер и други конкретни условия.

Собствените приходи за училищата от област Разград се реализират основно от приходите от наем на недвижими имоти и движими вещи, собствени земеделски земи и гори, и реализация на продукция и услуги от практическо обучение. Първостепенните разпоредители с бюджет са делегирали права на директорите на училища да реализират собствени приходи с които е уреден и начина на отчитането им. Приходите задължително се трансферират чрез единна бюджетна сметка към първостепенния разпоредител, като условието е чистия (нетния) доход от приходите да се връща в училищата като дофинансиране.

Даренията са начин за привличане на външни ресурси за дейности в училищата. Даренията в пари (лева или валута) следва да се администрират от съответната община и със стойността им да се завишава бюджета на съответното училище. Не са за подценяване и даренията в натура. Чрез тях се модернизира материалната база, набавят се необходимите материали и пособия за нормалното функциониране на образователно – възпитателния процес.

Средствата са съобразени със заявените потребности на училищата и размерът им ежегодно се определя с Решение на МС.

През 2016 година в областта функционират 61 училища, от които 20 средни училища. В състава на средните училища влизат 10 професионални гимназии. Разпределението на училищата по общини е следното:

Таблица 66: *Училища в област Разград през учебната 2015/2016 г.*

Община	Професионални гимназии	СОУ	Профилирани гимназии, гимназия, спортно училище	Помощни училища и ВУИ	Основни и начални училища
Завет	1	1	-	1 - вуи	4
Исперих	1	-	1	-	7
Кубрат	1	1	-	1 - пуи	7
Лозница	1	1	-	-	4 + 1 НУ
Разград	6	1	2 + 1/спортно/	1 - пуи	11
Самуил	-	1	-	-	3
Цар Калоян	-	1	-	-	1
Общо:	**10**	**6**	**3 + 1/спортно/**	**3**	**38**

От посочената таблица е видно, че във всяка община от област Разград има училище с гимназиален етап на обучение. В много случаи поради тежко социално- икономическо положение на семействата, родителите предпочитат децата им да продължат образованието си в общината, където живеят.

В пет общини има професионални гимназии. Професиите/специалностите застъпени в тях отговарят на икономическото развитие на съответната община, а и на областта като цяло.

Застъпените професии специалности в професионалните гимназии са в съответствие с областния план за развитие на икономиката, референции от работодатели, интереси и желания на ученици и родители.

С обучението в задочна форма професионалните гимназии реализират стъпки към осигуряване на всеобхватен и гъвкав достъп до образование и обучение с цел овладяване и актуализиране на умения, необходими за активно участие в обществото, основано на знания. Цели се използването на кариерното ориентиране като мярка срещу отпадане от училище и като мярка насочена към намаляване на безработицата и на несъответствията между квалификацията на кадрите и изискванията на пазара на труда.

През 2016 година се финансират от държавата /чрез бюджета на министерства/ 8 професионални гимназии, 6 към бюджета на МОН и две към бюджета на МЗХ. През месец август двете професионални гимназии финансирани от МЗХ са преминали на финансиране съответно ПГСС „Хан Аспарух" – Исперих към община Исперих и ПГССХВТ „Ангел Кънчев – Разград към бюджета на община Разград, поради влизане в сила на Закон за предучилищно и училищно образование. През месец септември по предложение на МОН и изразено съгласие на община Кубрат, Професионална гимназия – Кубрат преминава на финансиране към бюджета на община Кубрат.

Финансирането на дейността на Центровете за подкрепа за личностно развитие се извършва със средства от държавният бюджет, чрез бюджета на съответната общинска администрация, с преходен остатък от държавна дейност, средства от общински приходи, собствени приходи, дарения и спонсорство от физически и юридически лица. Финансови средства се получават и чрез работа по проекти.

Общинският съвет има право да допълва финансирането на делегирани от държавата дейности, за сметка на общински приходи от местни данъци и такси и други данъчни и неданъчни приходи. По този начин, общините имат възможност да влагат средства в усъвършенстването и развитието на образователната система.

Повечето от услугите, предлагани от общините, са държавно- делегирани. Разходите за ДДД се изчисляват по единни стандарти, които включват броя на персонала и размера на заплащането му и разходите за веществена издръжка.

Общините имат право да възлагат изпълнението на ДДД на лицензирани доставчици след процедура по подбор, разписана в Правилника за прилагане на ЗСП. Това дава възможност и на неправителствения сектор да влага финансов ресурс в социалната система.

Основната част от финансирането на дейностите от Стратегията ще бъде от бюджетите на учебните заведения и Центровете за подкрепа за личностно развитие.

За финансиране реализирането на мерки от Стратегията може да се кандидатства с проектни предложения по следните програми:

- Оперативни програми: ОП „Наука и образование за интелигентен растеж" 2014 – 2020 г.; ОП „Развитие на човешките ресурси" 2014 – 2020 г. и ОП „Региони в растеж" 2014 – 2020 г.;

- Програмата за развитие на селските райони 2014 – 2020 г., вкл. с проекти, финансирани от Местни инициативни групи;

- национални програми като: кампания „За чиста околна среда" на ПУДООС, програми на Центъра за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства (ЦОИДУЕМ) и др.

- програми на Министерство на образованието и науката – Национална програма „Ученически олимпиади и състезания", Национална програма „Оптимизация на училищната мрежа", Национална програма „Осигуряване на съвременна образователна среда", Национална програма „Информационни и комуникационни технологии (ИКТ) в системата на предучилищното и училищното образование", Национална програма „Достъпно и сигурно училище", Национална програма „Развитие на педагогическите специалисти", Национална програма „Без свободен час в училище" и др.

- програми на Министерство на младежта и спорта – Национална програма за младежта (например разкриване на Младежки информационно-консултантски център), програма „Развитие на спорта на учащите”, програма „Спорт за децата в детските градини”, програма „Спорт за деца в риск”, програма „Децата и спортният клуб”, програма „Научи се да плуваш”, Програма „Спорт за децата в свободното време” и др.

- международни програми: Интеррег Европа 2014-2020 г., Програма „Дунав” 2014-2020 г., Българо-швейцарска програма за сътрудничество; Програма за хуманитарна помощ на САЩ; Програма на правителството на Япония за отпускане на безвъзмездна помощ за проекти на местно равнище и др.

Дейности от Стратегията може да се реализират и чрез участие в национални проекти като проект „Твоят час”, проект „Ученически практики” и др.

Дейностите от Стратегията може да се реализират и със собствени средства на общините, както и с целеви средства от Републиканския бюджет.

VI. КОМУНИКАЦИОННА ПРОГРАМА

Важно условие за ефективното реализиране на Стратегията за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Разград е политиката за предоставянето на информация до обществеността. Обществеността трябва да получи пълна и обективна информация за всяка стъпка при реализиране на дейностите в стратегията. Реализирането на стратегията ще се съпровожда от различни информационни мероприятия, които ще осигурят нейната публичност, както в процеса на разработване, така и по време на реализация.

Комуникационната програма се основава на следните основни принципи:

- **Прозрачност** – информиране на обществеността за изпълнението на дейностите по Областната стратегия;

- **Координация** с други стратегии, програми, планове за развитие, изпълнявани от държавната и местната власт;

- **Позитивност на комуникационните послания** – изграждане на климат на доверие и съпричастие с всички заинтересовани страни, с оглед ефективното изпълнение на Стратегията;

- Широко междуобщинско и междусекторно **партньорство, сътрудничество и екипност** в комуникационния обмен;

- **Достъпност на информацията** – достигане на комуникиращата информация до най-голям брой заинтересовани лица.

Основните целеви групи са: органи и институции на държавната и местната власт; изпълнителни агенции; териториални структури на държавните органи и институции; учебни заведения, центрове за подкрепа за личностно развитие, неправителствени организации; читалища; спортни клубове; доставчици на социални услуги; приоритетни целеви групи на Областната стратегия; медии и широката общественост.

Предвижда се включване и делегиране на информационни и комуникационни функции на основните партньори по изпълнение на Стратегията – ***Регионално управление на образованието и Областна администрация.*** При изпълнението на стратегията ще се търси съгласуване и взаимодействие с всички заинтересовани страни, участвали в разработването на стратегията и нейното изпълнение.

Комуникационната стратегия ще подкрепя инициативи на гражданското общество, стимулирани от Стратегията, както и местни НПО, насочени към групи, които трудно могат да бъдат достигнати, чрез средствата за масово осведомяване.

Механизмите и подходите, които ще се прилагат при изпълнението на комуникационната програма включват:

- Създаване на устойчива информационна среда, чрез ефективно използване на различни начини и форми за комуникиране и промотиране на Стратегията: пропаганда, PR, лобизъм, групи за натиск, социологически и политологически инструментариуми, изграждане на идентичности, реклама;

- Установяване на приемливи норми и параметри на взаимоотношения между участниците в комуникационния процес – всички заинтересовани страни от изпълнението на стратегията;

- Оптимален избор на агенти на влияние, които ще бъдат включени като медиатори в комуникационния процес и ще работят в партньорство с медиите;

- Изграждане на адекватна и възпроизвеждаща се информационна среда чрез:

- Подаване на достатъчна информация в общественото пространство;
- Търсене на отзвук и обратна връзка от комуникиращата информация;
- Предвиждане на възможности за коригиращи действия;
- Прецизен избор на отделните информационни фрагменти и разполагането им в пространството на отделните медии, с цел възходящо мултиплициране на посланията.

Основни комуникационни техники. Комуникационната програма се основава върху няколко основни форми: директна комуникация, комуникация чрез масовите медии, комуникация чрез интернет и информационни материали и работа с партньори.

Директна комуникация. Цели да предостави възможност на заинтересованите страни и на широката общественост да споделят своите мнения, гледни точки и предложения в рамките на дискусии, кръгли маси и дебати. Проблемите в социалната сфера изискват непрекъснат дебат и достигане на гласа на обикновените граждани до отговорните за вземане на политическите решения. Само чрез пряк дебат и комуникация могат да бъдат координирани и хармонизирани усилията на ангажираните с различни секторни политики.

Комуникация чрез масовите медии. Важно е редовното и системно предоставяне на информация относно изпълнението на Областната стратегия чрез:

- пресконференции, брифинги и съобщения за медиите;

- неформални работни срещи на водещи редактори с координационното звено, изпълняващо стратегията;

- изготвяне на програми от електронни медии с национално покритие за разпространяване на информация относно популяризиране на визията, целите и приоритетите на областната стратегия.

Комуникация чрез Интернет и информационни материали. Поддържане и актуализиране на информацията за Стратегията в уеб сайтовете на партньорите и на заинтересованите страни. Разработване и публикуване на тематични информационни материали съобразени с визията, целите и приоритетите на Стратегията.

Целта на комуникационната програма е да популяризира сред широката общественост и заинтересованите страни ползите, положителните ефекти и резултатите от изпълнението на Стратегията.

Специфични цели

- Да се привлече общественото внимание към дейностите за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Разград.

Мерки:

- Информиране на местната общност и всички заинтересовани страни на територията на област Разград за Областната стратегия,;
- Популяризиране на настоящите, подлежащите на реформиране и планираните нови форми за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Разград, на територията на областта;
- Популяризиране на органите и институциите на местно и национално ниво, които са ангажирани с планирането, предоставянето и финансирането на дейности за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Разград, на територията на област Разград;
- Стимулиране ангажираността на всички участници в разработването на стратегията, с нейното изпълнение.

Оперативно изпълнение на комуникационната програма.

За постигането на целите и реализацията на дейностите в настоящата комуникационна програма е необходимо оперативното й изпълнение да се възложи на професионалист за връзки с обществеността, който да е пряко ангажиран с наблюдението и отразяването на информационните потоци, свързани с изпълнението на Стратегията за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Разград.

Тази функция ще бъде изпълнявана от експерта за връзки с обществеността в Областната администрация, в сътрудничество със Звеното за мониторинг и оценка**.**

В рамките на неговите компетенции и правомощия и с увеличаване на неговите задължения и отговорности, служителят за връзки с обществеността може да се ангажира с координирането и реализирането на дейностите по изпълнение на комуникационната програма.

За целите на своите нови отговорности и задължения, служителят за връзки с обществеността към Областната администрация е необходимо да участва както в организираните обучения за експертите, отговарящи пряко за имплементирането на Областната стратегия, така и на редовните заседания на тези органи.

Задачи и отговорности на експерта за връзки с обществеността в Областна администрация за реализирането на комуникационната програма:

- Участва в планирането на дейности, свързани с реализирането на целите на комуникационната програма;
- Съгласува и синхронизира своите действия с екипа на Звеното за мониторинг и оценка;
- Координира цялостното изпълнение на заложените дейности за изпълнение на комуникационната програма;
- Въвлича всички заинтересовани страни в информационния обмен за целите на Областната стратегия, чрез сътрудничество с техните експерти за връзки с обществеността или органи и институции, отговорни за подготовката и реализацията на информационни кампании и комуникационни материали;
- Популяризира актуална информация по изпълнението на Областната стратегия;
- Организира брифинги, пресконференции и други информационни мероприятия за постигането на целите и дейностите на комуникационната програма;
- Следи за подаването от всички заинтересовани страни на унифицирана информация и послания в общественото пространство, във връзка с изпълнението на целите на стратегията.

Дейностите, необходими за постигане на целите и реализиране на мерките са:

- Системно и периодично подаване на достатъчна информация в общественото пространство и прецизен избор на отделните информационни фрагменти, разполагането им в пространството на отделните медии с цел възходящо мултиплициране на посланията;
- Търсене на обратна връзка от комуникиращата информация и предвиждане на възможности за коригиращи действия;
- Организиране на брифинги, пресконференции, публикации в медиите за запознаване на заинтересованите страни и широката общественост с текущите дейности от Стратегията;
- Публикации на информационни материали и разпространението им в уеб-пространството за текущите дейности от Стратегията;
- Организиране на семинари и дискусионни форуми с участието на представители на заинтересовани страни;
- Изработване на информационни и комуникационни материали и периодичното им актуализиране;
- Публикуване на Областната стратегия, като част от Сратегията за регионално развитие на област Разград.

VII. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Осигуряването на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците е приоритет в националната политика в областта на средното образование. Законът за предучилищното и училищното образование и Наредбата за приобщаващо образование са нормативните основания за организиране на образователната среда и нейните елементи чрез обединяване на ресурсите на всички държавни и местни органи и институции. Изградената система за подкрепа за личностното развитие на децата и учениците от област Разград доказва ползата от единните и целенасочени действия на цялата общност. Натрупаният опит – постиженията и проблемните аспекти, определя бъдещите стратегически цели и идеи за превантивни и корекционни дейности в областта на общата и допълнителната подкрепа.

След приемането на Областната стратегия, в изпълнение на чл. 197, ал. 1 и 2 от ЗПУО, всяка община разработва **общинска стратегия** за личностно развитие на децата и учениците за период от 2 години, която се приема от общинския съвет.

За изпълнение на общинската стратегия, ежегодно до 30 април, общинският съвет, по предложение на кмета и след съгласуване с Регионалното управление на образованието, приема **годишен план** за изпълнение на дейностите за подкрепа за личностно развитие. Общинските стратегии и съгласуваните и приети годишни общински планове се изпращат на Областния управител до 15 май.

Изпълнението на годишните общински планове се координира и отчита на общинско ниво по ред, определен от кметовете на общините и в сроковете, посочени в чл. 197, ал. 3 от ЗПУО. Изпълнението на общинските планове се отчита и на областно ниво – до 01 март на следващата година всяка община трябва да представи в областна администрация отчет за изпълнението на дейностите по общинския годишен план.

За координиране на дейностите по изпълнение на стратегията, със заповед на областния управител се създава екип/комисия за мониторинг, в състава на който участват представители на всички заинтересовани страни – областна администрация, общинските администрации, Регионално управление на образованието, Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование, Център за специална образователна подкрепа, Регионална здравна инспекция, РДСП, Център за кариерно ориентиране и др.

Събирането на информация за изпълнените дейности и постигнатите индикатори по изпълнение на целите на Областната стратегия започва три месеца преди да изтече срокът на стратегията. В същия период започва и организацията за изготвянето на нова областна стратегия за следващия период.